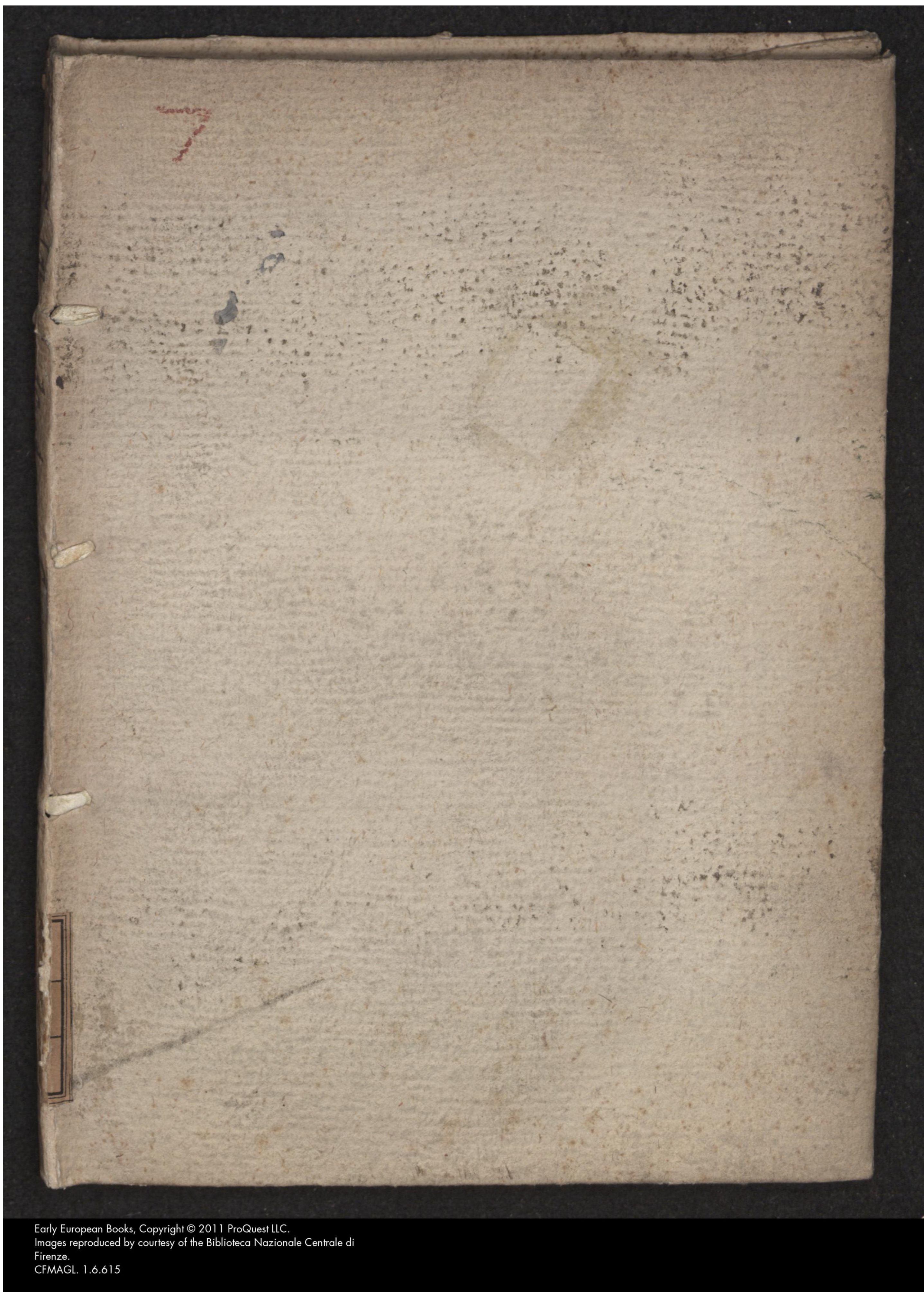
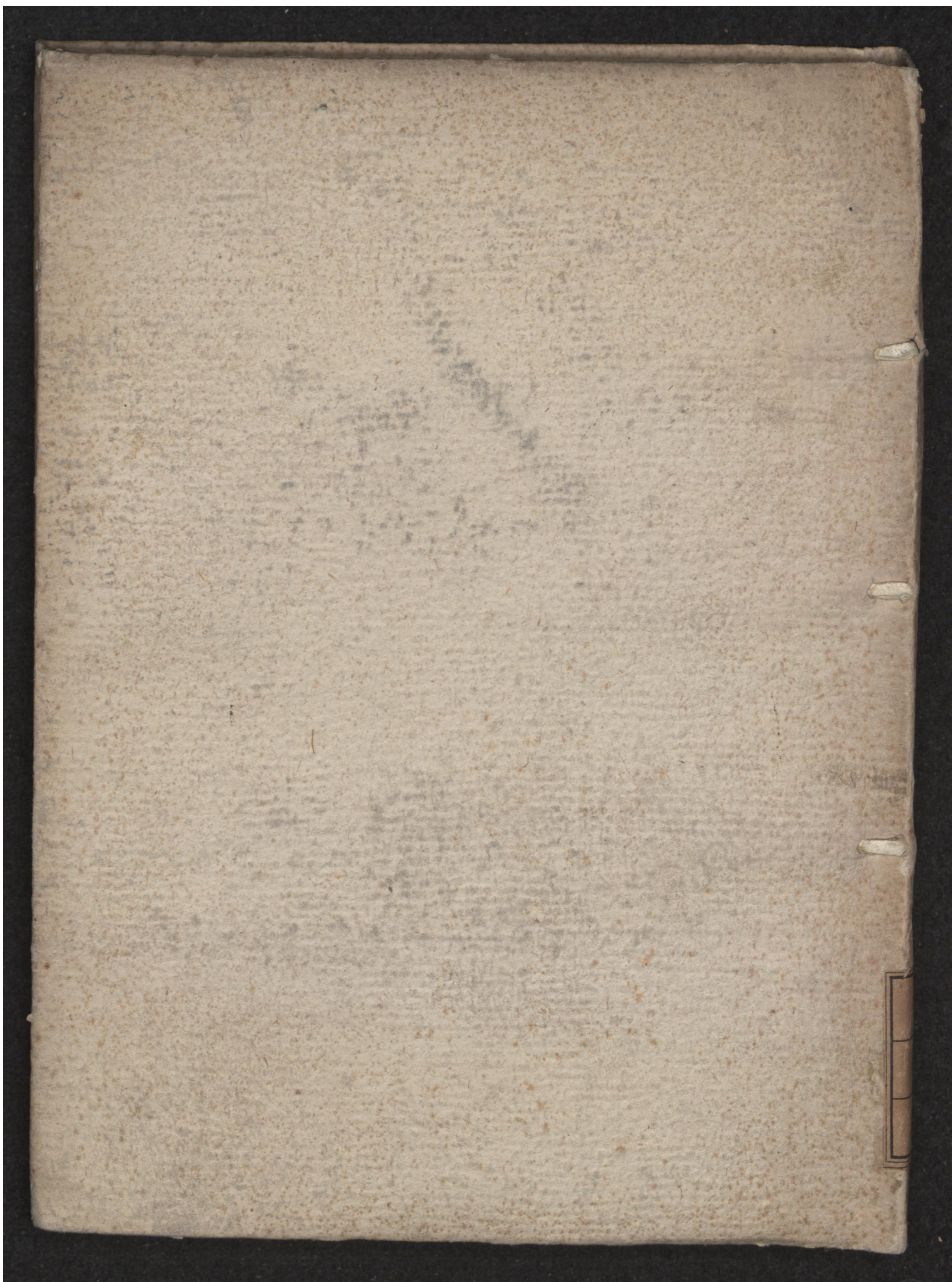

7

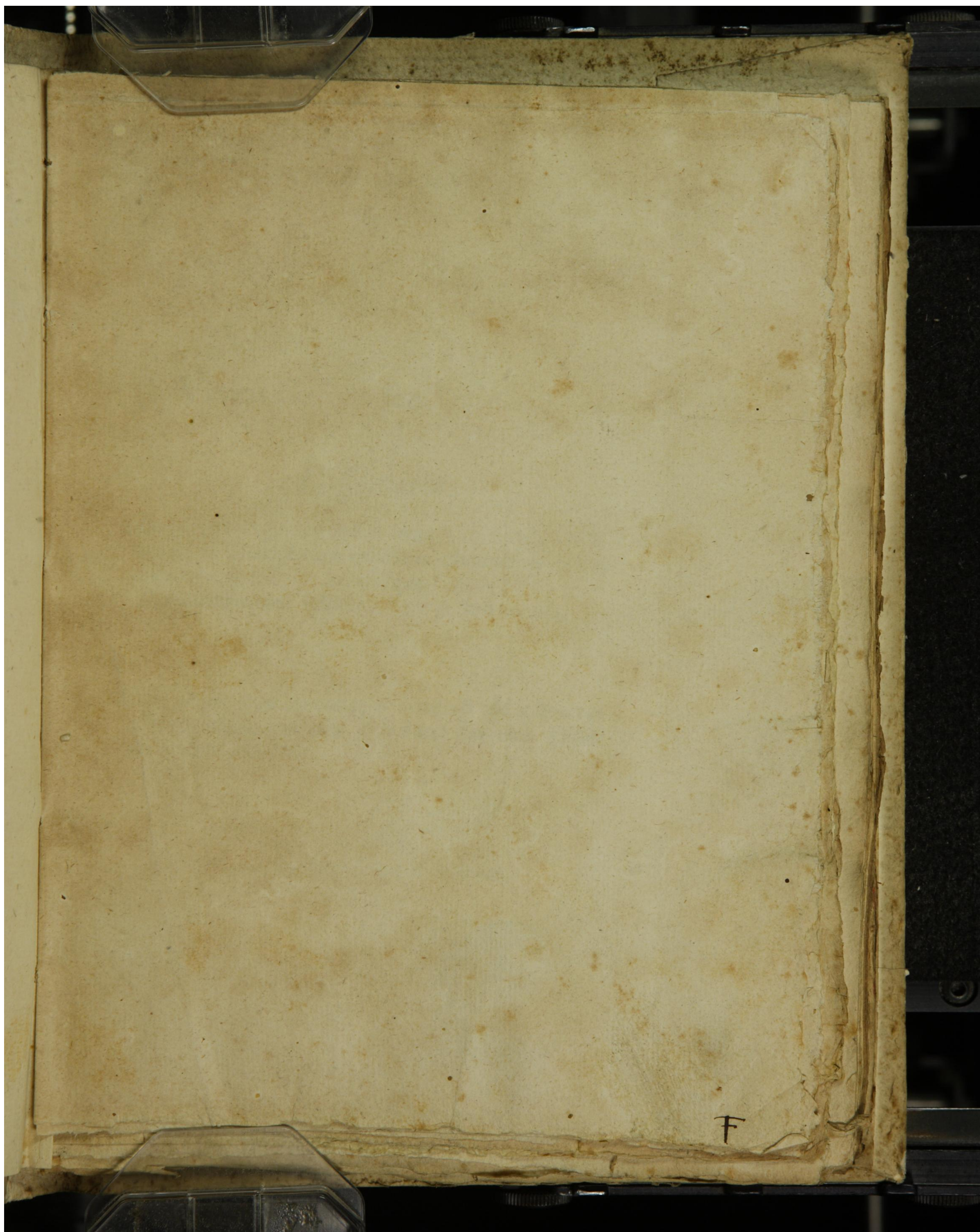

Selden de Anno Civili et Calendã
1
6

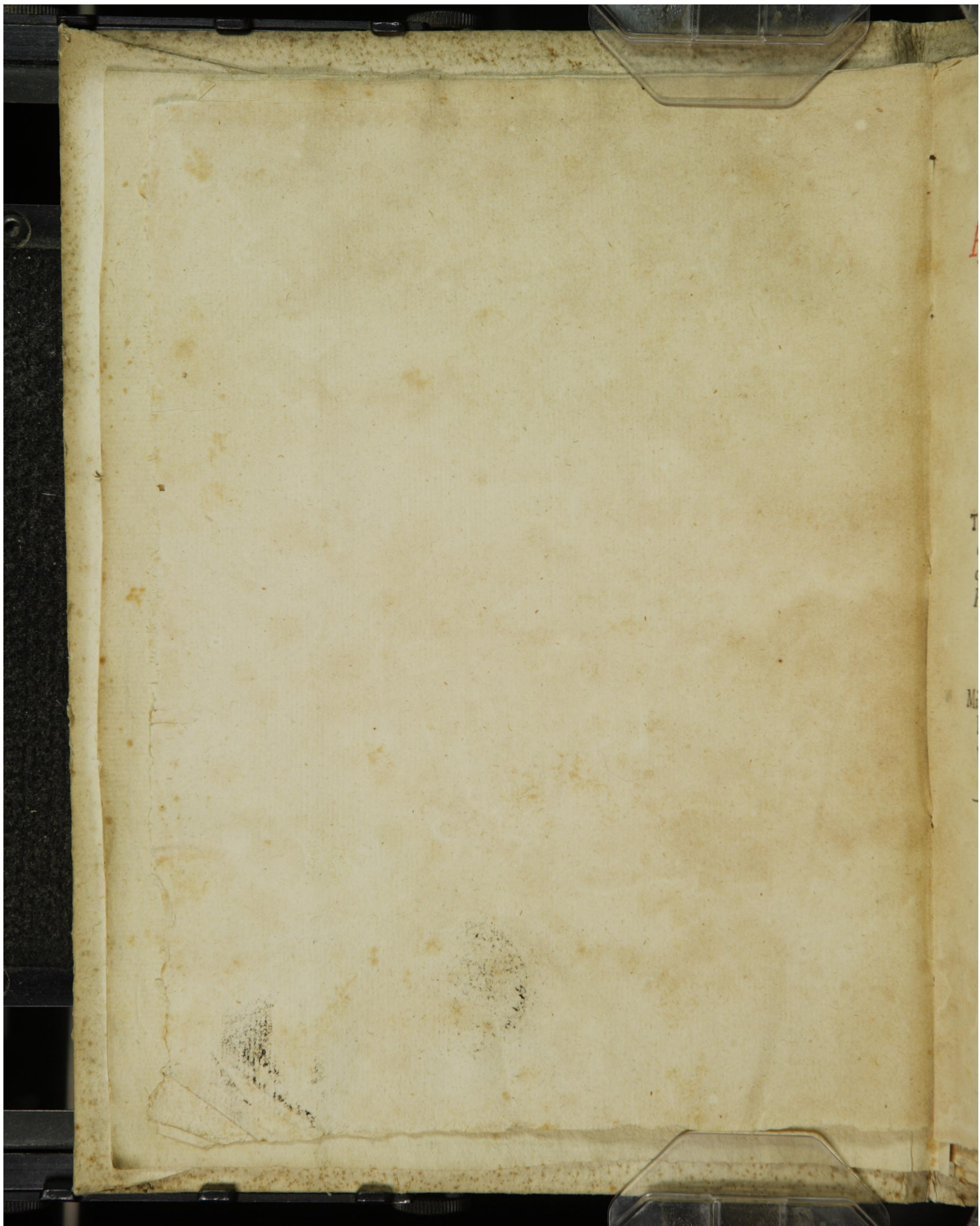

XXII
SELD.

F

Ioannis Seldeni

De

ANNO CIVILI

&

CALENDARIO

Veteris *Ecclesiæ* ſeu *Reipublicæ*

JUDAICÆ,

Diſſertatio.

Tum TALMUDICORUM tum KARÆORUM ea de re Diſciplinam exhibens adeoque & ipſam quæ tam APOSTOLIS aliiſque CHRISTIANIS *Primitivis* quàm ipſi CHRISTO fuit in uſu.

Tertullianus.

Mihi autem cum Archetypis limes eſt Magiſtrorum Principalium, non cum Adfectatis Ducibus Diſcipulorum Paßivorum.

LONDINI,

Excudebat Richardus Biſhopius.

1644.

Capitum Elenchus.

 vetuſtis

vetustis, loca aliquot ad Temporis rationem Judaicam *antè ostensam attinentia.* Christianis primitivis *disciplina hac in re cum* Judaica *eadem. Et de* veteri Paschatis observatione *locus ex Eutychio Patriarcha Alexandrino animadvertendus.* pag.97.

PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

Scribendi anſa *&* cauſa. *De* Exiſtimatione *ac* Autoritate *eorum* unde deſumta *eſt* Diſſertatinis *materies*, *deque ejuſdem* Uſu.

QUæ de Judaica Temporum Diſciplina atque Obſervatione priſca, apud magiſtros Chronologiæ technicæ primarios, ſive diſputantur ſive utcunque occurrunt, Genere cernuntur in duplici. Aut in eo quo Cyclica aſſeritur, ſeu quæ certis ac in ſe poſt intervalla aliquot ſimiliter redeuntibus periodis Cœleſtibus ſeu Aſtronomicis, veluti Jarchinianâ, ſeu Hillelianâ, vel pro vario Opinionum ſimùl & Seculorum diſcriminine, Metonica, Calippica, Alexandrea, ejuſmodi aliis coercetur. Aut in eo quo perquam Vaga traditur, Cyclorumque cancellis omninò libera, ſuique adeò incertò tum quotannis tum menſibus ſingulis (ob multifariam in Terris accidentium varietatem) diſſimilis, ut futuram Anni alicujus aut menſis in ea ſingularis quantitatem ante ipſum ejuſdem exitum ad amuſſim prænoſcere quiret mortalium nemo, magis atque Inſulæ fluctuantis aut Cometæ motum. De Genere heic

priori uti & de Calendario ei accomodo, fusiùs disseruere Paulus Forosemproniensis, Sebastianus Munsterus, Josephus Scaliger, Gilbertus Genebrardus, Jacobus Christmannus, Carolus Sigonins, Sethus Calvisius, Thomas Lydyatus, Augustinus Torniellus, Dionysius Petavius, Joannes Keplerus, Alphonsus à Caranza, Nicolaus Mulerius, Henricus Harvillæus, Joannes Morinus, Ægidius Bucherius, Samuel Petitus, viri alii in Christianis celebres; haud parùm intereà quidem sæpenumero invicem dissidentes. Et præibant hisce Rabbi Ori Ben Simeon, Abraham Zahalon, Rabbi Naheschon seu Nahasson, præter Maimonidem, Mosem Mikotzi, Ritualium aliquot autores, aliosque in Judæis satis obvios. De Posteriori etiam Talmudici frequentius. Atque Christianorum etiam quos nominavimus nonnulli; sed ita ut leviori tantùm brachio ac perfunctoriè nimis hi plerunque hoc tangant, nec tam ipsam Iudæorum hac in re veterum disciplinam plenè tradant, quam aliquantulùm adumbratam aut solùm demirari [a] aut veluti fictam, ut interdum, negare, aut saltem plusquam par est aspernari videantur. Ne rationibus nimirùm seu inventis cujuslibet (pro sententiarum diversitate) Cyclicis locus aliàs minùs haberetur idoneus. Quicquid item hoc de Genere narrant, id universum è *Talmudicorum* seu *Iudæorum Traditionalium* scriptis hauriunt. Saltem Scriptum aliquod hac de re *Karæorum* seu *Scripturariorum Iudæorum* (qua de secta nos plura capite secundo) quantum

[a] *Videsis Ios. Scaligerum lib. 2. de Emend. Temp. pag. 100. & lib. 3. Can. Isag. pag. 266. & 276 Ægidium Bucherium de Paschali Iudæorum Cyclo cap. 5. Dionysium Petavium lib. 2. de Doctrin Temp. cap. 26. & ad Epiphanium, hæres. 51. pag. 151.*

memini

memini nusquam adducunt; tametsi eorum etiam de calculo expressius subinde loquantur. Exercitationem quidem de eis integram eorumque inprimis Ceremonias Paschales (quibus temporum ratio necessariò accederet) ante decennium promisit Ioannes Morinus [b]. Sed nec dum typis fidem liberavit. Rationem autem asserit Iosephus Scaliger [c] Neomeniarum Karæos diversam habere à Iudæis ceteris. Easque illis puras putas esse Arabicas, nec à coitu Luminarium putari sed à phasi Lunari; scilicet post coitum primâ. Quæ reprehendit Dionysius Petavius [d] ut autorem nullum aut suffragatorem præ se ferentia. Sed planè vera partim ibi dixit Scaliger, partim hallucinatus. Etenim cum Karæorum alii in Palæstina seu Terra Sancta, degant, alii in Ægypto, Constantinopoli, terrarum alibi; verum quidem est Karæos in Terra Sancta degentes etiam hodieque, idque ex disciplina avita, ab Lunari phasi (quoties ea tempore suo habere possit) menses auspicari aut trigesimo primo à præcedente Neomenia civili die eos incipere, adeoque incerto quod diximus Temporum Observationis genere uti, nec Cyclicam aliquam seu certò in se redeuntem rationem admittere; alibi verò degentes eodem ipso Cyclo decemnovennali notissimo seu Hilleliano cum Talmudicis subniti atque juxta eum Festa celebrare mensibusque ac Neomeniis locum dare, nec à phasi putare. Talmudicis intereà sive in Terra Sancta sive alibi degentibus, antequam Synedrium Mag-

[b] *In Indice Capitum posterioris part. exercit. Biblic. exercit. 4.*

[c] *Lib. 2. de Emend. Temp. pag. 144.*

[d] *De doctrina Temp. lib. 2. cap. 55.*

num inde prorsùs evanuit, id est ante secula aliquot à Christo elapsa, genere posteriore seu incertissimo illo, posteà verò Cyclo jam dicto semper utentibus. Ac demùm ex utriusque Sectæ, aliàs invicem haud leviter sæpe dissidentis, sententia ac doctrina à Majoribus receptissima, palam fit, rationem illam incertissimam atque è phasi lunari & intercalatione, quam infra ostendimus, diversimode accidenti nec rarò planè arbitraria pendentem, Judæis veteribus seu Utriusque Majoribus, id est Ecclesiæ seu Reipublicæ Judaicæ veteri fuisse ominò in usu. Quod ut luculentius studiosis pateat, tum ex optimis Talmudicorum commentariis editis, tum ex ipsis Karæorum hac de re disciplina Scriptisque nullibi hactenus typis mandatis, rem toto veluti demensam horreo visum est repræsentare. Ut nimirùm ita & firmior & apertior fiat doctrina illa de tam incerta annorum mensiumque ibi ratione haud quidem demirandæ magis atque illa quæ in veteri Roma ubi *Pontificibus datum est negotium, eorumque arbitrio interkalandi ratio permissa. Sed horum plerique ob odium vel gratiam quo quis Magistratu citius abiret diutiusve fungeretur aut publici redemtor ex anni magnitudine in lucro damnove esset, plus minusve ex libidine interkalando rem sibi ad corrigendum mandatam ultrò depravarunt*, quod ait Censorinus[d]. Et de phasi Lunari ibi, alia habet Macrobius[e] mori Judaico non ita dissona. Quemadmodum verò id de quo in Jure Cæsareo Proculeianis

[d] De Die Natali cap 20
[e] Saturnal. 1. cap 15.

culcianis cum Sabinianis, in Theologia Pontificiis cum Reformatis, Calvinianis cum Lutheranis, in doctrina Judaica Scholæ Hillelianæ cum Sammæana, aliisve id genus cum aliis convenit, id, inquam insigniori multò veritatis charactere apud homines eminere admitti solet, quam quod pars inter hos alterutra aut oppugnat aut sola affirmat, & pro indubitato quidem inde non rarò sumitur; ita de consensu heic Sectarum, quas diximus, binarum illustrium toties invicem aliàs discrepantium Scriptisque pugnantium, merito in re tum ad sacrorum suorum regimen tum ad mores civiles adeò spectante, est statuendum. Harum neutra de usu vetusto dubitat, utraque pariter asserit; utcunque altera (Talmudica scilicet) postquam Synedrium Magnum desiit, cyclum adhiberi velit Hillelianum, idque ubique Terrarum; altera (seu Karæi) Cyclum hunc intra Terram Sanctam admitti nolit, vetustam illam avitam ac incertissimam Temporum rationem ibi semper retinens, alibi verò Hillelianam pariter amplexa.

Honore autem, Existimatione, Autoritate, uti & Vetustate Talmudicos Karæis nunquam non præcelluisse satis est receptum. Etenim hi Sadducæorum propago (sic vulgo [f] creditur) quorum initia sub annum Christi 130 collocari solent. Illi verò longe antiquiores, atque ex eis Pharisæi ac Scribæ *qui supra Cathedram Mosis sedebant*, & de quibus Christus ipse, stante adhuc Ecclesia seu Republica Judaica; *Omnia* [g] *quæcunque dixerint vobis*

[f] *Vide Differt. hujus cap. 2. & Frederic. Spanheni. Part. 2. Dub. Evangelic. 38. & part. 3. dub. 18. & 29.*

[g] *Matth. 23. 2.*

vobis servare, servate & facite. Atque expressim Judaicæ Religionis ἡ ἀκριβεστάτη αἵρεσις [h] *secta exquisitissima* seu *exactissima* Pharisaica dicitur Paulo Apostolo, qui & eorum in scholis ad Gamalielis [i] Talmudici pedes educatus. Quinetiam quoties in Moribus, Ritibus, Sententiis atque Interpretationibus receptis Ecclesiæ seu Reipublicæ Judaicæ eruendis docendisque cordatiùs ad Christianismi, utpote inde primò orti, res illustrandas riteque dignoscendas, idque meritissimò, satagunt Scriptores Christiani celebriores, Talmude plerunque Babylonio (subinde etiam sed rarò nimis Hierosolymitano) & Talmudicorum qui recentiores sunt commentariis veluti quibus autoritas in hisce amplissima tribuenda, neque Karæorum scriptis omnino fermè solent uti. Et quàm Clara sanè, quàm Necessaria, quàm ingenuis universis Grata inde atque Exoptatissima sæpè Lux! Utputa, in probè decernendo quinam *Ritus & Forma primæ Cœnæ Dominicæ*, qualisnam in Ecclesia illa olim fuerit ac quotuplex *Excommunicatio Forensis* (seu ex sententia aliqua humana,) quid Ἀποσυνάγωγος seu *extra Synagogam fieri* (in quibus ibi singularis civilis tantùm consortii cujusdam privatio erat, sed non omnino Templi Sacrorumve usûs interdictio; nisi, ut interdum ex accidenti, quoties carcere quis nimis contumax impediretur) Quid *Absolutio*, quid *Synagogæ*, quid *Ecclesia* ibi in *Dic Ecclesiæ*, & in eo *Si Ecclesiam non audierit* (quo alii Audientiam intelligunt Episcopalem, Christianorum Presbyteralem

[h] *Act. Apost.* 26. 5.

[i] *Act.* 22. 3. & *vide I. Buxtorf. in Abbreviaturis, lit.* ר.

teralem alii, alii eam quæ eſt Congregationis ſeu populi alicujus integri Chriſtiani, alii Papalem, uti & Hieronymus Xaverius Jeſuita qui in Hiſtoria Chriſti Acabaro Mogolenſium Imperatori Perſicè conſcripta [a], pro *Dic Eccleſiæ; ſi autem Eccleſiam non audierit &c.* ſubſtituit

بسردار جماعت كوي واگر ازو

نشنود نيز *Principi Eccleſiæ dic; & ſi nec illum audierit &c.* cum reverà, juxta linguam & mores tempore Chriſti in uſu ac Doctrinam Talmudicam, *Eccleſia* ſeu *Synagoga* id eſt עדה & קהל, quæ vocibus illis apud Moſem reliquoſque prophetas explicantur, tum pro Synedrio [b] ſumantur Judaico, ſive Magno ſeu Septuagintauniuſvirali, ſive Minorum aliquo ſeu Vigintitriumvirali, ſcilicet ex certo perſonarum qualiſcunque tribûs Iſraeliticæ, ſed interim ritè in facultatem judiciariam Ordinatarum, numero conſtante, adeoque pro Civilibus planè reipublicæ illius Tribunalibus, tum pro numero Hominum Denario [c] ſeu qui *Plurium* ibi nomine venit, quorum plane nihil Audientiarum quas diximus alicui analogum fuit magis atque Ἐκκλησίας, γερουσίας, ſeu Συνεδρείου vocabulum apud Xenophontem, Thucydidem, Pauſaniam, alios, uſurpatum pro legitima concione, cœtu, ſeu collegio, id eſt parte aliquota populi ſelecta ac civiliter congregata) Qualia ac Quotuplicia ibi *Iudicia*; Quid *tanquam Ethnicus* ſeu *Gentilis & Publicanus* haberi (Nominum Par, quo ſimpliciter ſumto, ut extra mores merè Judaicos

[a] *Pag.* 371.

[b] *Levit.* 4. 13. 14, 15. *Numer.* 35. 24. 25. *Pſal.* 82. 1 *&c. Miſn. & Gemar. tit.* Horaiioth, *cap.* 1 & 2. *& tit.* Sanhedrin, *cap.* 1. *Maimonides Halach.* Shagagoth, *cap.* 12. *&* 13. *&* Maigſha Korbanoth, *cap.* 1. *Moſes Mikotzi Præcept. affirmat.* 217. *&c.*

[c] *Vide Miſn. tit.* Megillah *cap.* 3. *& tit.* Sanhedrin, *cap.* 1 *&c. &* 10. *Cameron & Hugonem Grotium in Matth.* 18. 17. *& Maimonidem in Canonibus Ethicis ſeu Halach.* Daioth, *cap.* 6.

eoſque quatenus Chriſtianiſmo ſolùm præibant, haud ulla tunc Exiſtimationis ſequioris nedum Infamiæ nota irrogabatur, ita neque intra mores illos, aliter atque Gentili, quà ſimpliciter Gentili necdum in Judaiſmum recepto, fraternitas Judaica ejuſque effectus ſingulares, Publicano verò utpote moleſtiori imperii quod gravatè ferebatur Romani inſtrumento, ideoque cum peccatoribus inſignoribus non ſemel pariter in Evangelio cenſito, etiamſi Judæus eſſet, effectus ejuſmodi fraternitatis aliquot arctiorque amicitiæ conjunctio denegabantur; Huic intereà omnimodâ, ſi Judæus eſſet, aut Juſtitiæ Proſelytus, cum Judæis reliquis, Sacrorum, illi autem Sacrorum Gentilibus in Templo propriorum, licet non ipſorum Judaicorum, libertate nunquam non permiſſâ) Quid ſceleratorum aliquot generum *abſciſsio*, *exterminium*, ſeu *Ablatio* quam כרית vocitant, quæ cælitus perpetuò expectanda, nec ad humanum omninò attinuit judicium; Quidnam *Poteſtas* ſeu *Facultas* (conferri ſeu expreſſim donari ſolita) *Ligandi & ſolvendi*, id eſt רשות להורות באסור והתר *facultas decernendi*, explicandi, interpretandi, declarandi, *de ligato & ſoluto* ſeu *quid ligatum & quid ſolutum*, quod planè millies in Talmudicis ex vetuſtiſſimo Eccleſiæ illius uſu denotat quid Vetitum ex lege ſacra, quid Permiſſum; (quemadmodum & Græcis * ſcimus Δῆσαι quod *ligare* eſt, etiam *interdicere* Sonare, & Λύειν quod eſt *ſolvere*, etiam *permittere* ſeu obligationem ſive auferre ſive nondum inductam monſtrare aut aſſerere)

* *Vide Euſtathium & Didymum in illud Iliadis* Σ. ἐμεῖο δὲ δῆσεν Ἀρῆς ἀλκτῆρα γενέσθαι, *Inſcriptionem Iſidi apud Diodorum Siculum lib. 1. &c.*

asserere) adeoque ad Docendi seu Interpretandi seu Theologiæ Præceptivæ (ut *Præceptiva Philosophia* & *Præceptores*, qui præcepta tantum docebant, latinis[a] dicti) munus solum ibi attinuit, quo nempè in ipso Ordinationis formula solenni verbis expressis non raró donabantur Presbyteri ii quibus, ut mos etiam aliàs ibi obtinebat, particulariter creatis neque in munus *Presbyterii* seu *Doctoratûs* ibi integrum seu Judiciorum forensium administrationis facultatem assumtis, Casus solùm Conscientiæ ex lege sacra placitisque majorum decidendi seu sic de Jure publicè respondendi illudque docendi Potestas conferri solebat (de hujusmodi Decisionibus integer extat in Corpore Talmudico titulus הוריות *Horaioth* dictus) & Quàm aliena reverà fuerit Potestas hæc à sensu quo à Pontificiis aliisque in rem suam non paucis est perperàm, uti & quæ heic memorantur reliqua, imbuta atque offuscata; Quinam & Quales ibi simplicitèr *Presbyteri* aut in *Presbyteratus* integri dignitatem seu universalitèr creari soliti, id est Divini paritèr atque Humani Juris scientes (quemadmodum in Roma Veteri[b] Iurisprudentes) publicè & ritu solenni ab antè creato aliquo agnosci; Qualisnam ille ritus atque *Manuum impositio*, quâ plerunque creabantur Presbyteri ibi omnigeni; atque innumera alia. Quorum sane scientiam genuinam, quatenus studiis Christianis aut prævia olim fuerit aut eximium nunc est aut esse potest explicandi instrumentum, adeoque doctrinam Talmudicam (id est primarias seu veteres

[a] *Seneca Epist.* 94. & 95.

[b] *L.* 4. *D. tit. de Iustitia & Iure*; & *vide Brisson. Select. ex Iure Civili, lib.* 4. *cap.* 16.

Jurisprudentiæ simul ac Theologiæ illius Ecclesiæ seu Reipublicæ Interpretationes unde scientia illa eruenda) quotquot sive per Fastidium, sive per Contemtum, sive, quod crebriùs fit, per Ignorantiam simul ac Desidiam pervicacius neglexerint suo solùm suique similium ingenio ac doctrinæ modulo, quantuluscunque fuerit, innitentes, tum miserè falli solent, tum perniciosiùs fallere. Neque aliter ferme atque si quis Geometriæ ignarus ausu temerario Opticen aut harum alterutrius nescius Astronomiam edoceret, aut hujus denique expers artem Cœli Iudiciariam, Divini instar, ridicule nimis venditaret. Specimina autem satis ampla singularis Talmudicorum, apud Christianos Scriptores celebriores, Existimationis (sive in Iudaismo refutando sive in Christianismo firmando) habes tum in Pontificiis tum in Reformatis. Ut vetustiores illos, Hieronymum à Sancta fide, Nicolaum Lyranum & Ioannem Bachonem nostratem prætercam; in Pontificiis sunt quibus sola sectæ hujus Scripta usui fuere maximo, Petrus Galatinus, Paulus Riccius, Petrus Brutus seu Catharensis, Victoria Porchetus, Paulus Burgensis, Paulus Forosemproniensis, Gilbertus Genebrardus, Angelus Caninius, Nicolaus Serrarius, Philippus Aquinas, Antonius Giggæus, Dionysius Petavius, Ioannes Morinus, Gilbertus Gaulmin, Simeon de Muys, Aloysius Novarinus, alii; in Reformatis, Sebastianus Munsterus, Joannes Capnio, Paulus Fagius, Cunradus Otto, Joannes Mercerus, Josephus Scaliger, Joannes

Buxtorfius

Buxtorfius pater ac filius, Isaacus Casaubonus, Joannes Drusius, Sixtinus ab Amama, Petrus Cunæus, Gulielmus Schickardus, Hugo Grotius, Joannes Cochius, Constantinus L'Empereur, Claudius Salmasius, Joannes Cameron, Ludovicus Capellus, Samuel Petitus, Joannes Ritangelius, aliique; inter quos sanè locum etiam merentur non postremum Henricus Ainsworthus & Joannes Wemesius Anglicè plurima docentes ex Talmudicis; qui etiam subinde tum Baronio tum Bezæ opem præstant singularem. Ubi igitur dissidium inter Sectas, quas diximus, Talmudicis potiùs adhærendum, idque ex doctissimorum tot illustriumque virorum sententia qui se toties ab illis edoctos agnovere, dissonantia interim Karæorum scripta in super habentes. Saltem neutiquam sunt ita solliciti de eorum placitis quæ sanè cum Talmudicorum eadem sunt crebrò ipsa; istis ex ipsis Scripturæ visceribus suisque interpretamentis non rarò idem ipsum docentibus, quod hi ex avita solùm petunt traditione. Qua in re sanè imitatoribus inter Christianos neque hi neque illi carent.

Quod autem ex utrisque heic præstitum est, in tricis nugisque tantùm Chronologicis versari, adeoque nec in se operæ pretium forsan tum Morosioribus aliquot tum Delicatioribus habere ullum videatur. Certè quisquis pro nihilo censeat, accuratiùs edoceri

Primò, Qualisnam singularis Annorum, Mensium, Festorum adeoque Temporis omnimodi

ratio, in Ecclesia seu Republica illa divinitùs instituta legisque sacræ verbis ac receptissimis Jurisprudentum ac Theologorum ejusdem sententiis explicata, fuerit; qualis item in reliqua Asia, Ægypto, Africa, Græcia, Italia, alibi per orbem terrarum in usu inter Judæos dispersionum, qui numerosissimè passim sub Christi maximè tempora creverant, ut scimus ex Dione, Martiale, Juvenale, Seneca, Rutilio, Tacito, aliis; quò & inprimis spectat illud Horatii,

Lib. I. Sat. 4.

——*Nam multo plures sumus: ac veluti te Iudæi cogemus in hanc concedere turbam*;

id est, Proselytum, ut secta illa numerosissima solet, etiam renitentem suadendo faciemus;

Secundò, ejusdem ibi usum dum D. N. Jesus Christus ipse in terris, adeoque eum ipsum (quod satis consequitur) eam observasse;

Tertiò, Primitivarum Christianorum maximè ex Judæis Ecclesiarum, veluti Hierosolymitanæ aliarumque id genus pariter inter Gentiles sequacium, motes Judaicos, diù retentos, juxta rationem hanc etiam formatos esse;

Quartò, Æquinoctii verni in Paschate ritè quotannis designando tempus apud Christianos Causam ac Originem;

Quintò, Plane frustranea esse (nam & consequitur etiam hoc) Chronologorum maximorum argumenta quibus nimio cum sudore contendunt ex Cyclica seu Astronomica temporis, apud Judæos, ratione adeoque ex decimaquarta Luna in

in ipſa paſſione Dominica (quaſi illa die decimoquarto à Synodo Naturali aliterve Aſtronomicè eveniſſet) vera Paſſionis, Paſchatum in Novo federe, ac demùm Nativitatis, retrò putando, tempora eruere;

Sextò, Certam merè Judaici alicujus (ante cycli Hilleliani uſum) labentis Anni Menſiſve quantitatem, ſeu in diebus Julianis initia aut dies eorum alios Julianis reſpondentes, nemini dignoſci omninò poſſe, niſi Calendarium ejuſdem ſingulare, aut quod tantundem ſuppleret, ob oculos poſitum habeat (quale nullibi reperitur) adeoque ſciri planè mortalium cuiquam nequire quod viri tot illuſtres ſe ſcire perperam exiſtimant;

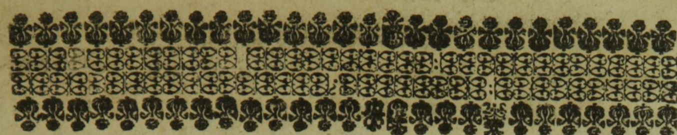
Quiſquis, inquam, horum aliorumque ex hiſce ſubinde non ita levis momenti pendentium cognitionem velut nihili nec operâ & oleo omnino dignam æſtimet, vereor ſanè ne is ſimùl non modò plurima Ignaviæ portentoſa de ſeculis antè actis Somnia ſuaveſque (ſed ſæpè fateor non ita inutiles) ſciolorum ſive Hallucinationes ſive Simulationes proniùs multò quam par eſt admittat, ſed etiam eas Ingenuæ, Nobiliori, Diffuſiorique Diſquiſitioni Veræque ac Solidæ inde ſolùm oriturræ Diſciplinæ frequentèr nimis ſive per Incuriam ſive per Ignaviam, ne quid graviùs dicam, anteferat.

Quòd ſi, ut non raro, objiciatur, ipſum corpus utrunque Talmudicum aliquot ſeculis ævo quo ſive floruit ſive ſtetit Eccleſia ſeu Reſpublica

Judaica

Judaica recentiùs fuiſſe compoſitum, adeoque nec fidem ideò alterutri, nedum commentariis Rabbinicis inde natis, habendam; næ is qui hac ductus ratione ita ſentiat, neceſſe eſt, ut ratione non diſpari, nec Digeſtis Juris Cæſarei nec Codici Juſtinianeo credendum putet in Sententiis, Reſcriptis, Sanctionibus innumeris Juſtinianum ipſum tanto intervallo antevertentibus, nec Theodoſiano in iis qui Theodoſio ipſo vetuſtiora, nec demùm Hiſtoricis ullis præter Sacros ipſos aut qui res geſtas moreſque ſibi planè coævos aut tantum non proximantes tradidere. Sed immane quantum videtur intereà mirum, homines reperiri, qui eo vecordiæ inſolentioris devenerint ut, in Priſcæ atque Alienæ ſibi Eccleſiæ ſeu Reipublicæ Iure ac Moribus diſcutiendis definiendiſque, novitiis, temerariis, jejuniſque ſui ipſorum per tot ſecula totque intervalla diſtantium commentis quicquid ejuſdem Cives veteres, Juriſconſulti, ac Theologi à majoribus acceptum fideliter ſcriptis mandarunt, audaciſſimè poſtponant. Quod planè haud aliud eſt quam aut miſerum Neſciendi aut fallaciſſimum ſcientiæ Larvam Obtendendi ſtudium.

DE

DE ANNO CIVILI
Veteris Ecclesiæ seu Reipublicæ *JUDAICÆ* DISSERTATIO.

CAP. I.

Annorum & Mensium *apud veteres* Judæos, *tum* Naturalium *tum* Civilium, *indicatio Generalis.*

Dierum veteribus Judæis, uti & hodiernis, Civilium, ita propriè dictorum, revolutio à vespera ad vesperam fuit, ita ut Nox præcedens integra diei naturali proximè insequenti conjuncta Civilem perpetuò conficeret. Annorum autem & Mensium ratio item erat, quemadmodum etiam apud Christianos aliosque, alia Naturalis, Civilis alia. Naturalis seu Astronomica Mensem Lunari à coitu ad coitum motu definitum seu synodicum,

nodicum, dierum constituit 29 ac horarum 12, præter partes aliquot ad horam fermè excrescentes. Duodecim Menses sic putati, seu Annus eis Lunaris, dies habuit 354 & horas fermè novem. Annus Solaris illis erat uti & aliis plerisque Astronomicè putantibus, dierum 365 præter quadrantem aut circiter, unde excessum vides, supra Lunarem, dierum undecim, quatuor aut circiter horis demtis. Nam de partibus minutioribus sollicitiùs heic agendi locus non est. Naturalem hujusmodi calculum motuumque ad eum ritè ineundum cœlestium apices docuisse [a] aiunt majores suos, maximè Isacharitas, *qui habebant cognitionem & intelligentiam temporum scientes quid faciendum esset Israelitis*, ut in Paralipomenis [b] legitur. Et Hieronymus ibi in Quæstionibus & Traditionibus Ebraicis; *De filiis Isachar viri eruditi, qui norunt singula tempora. Ipsi enim erant Doctores, Computatores & Magistri sive ad festivitates celebrandas, sive ad cætera. Et ideo dictum est in benedictione Isachar, supposuit* [c] *humeros suos & factus est tributis serviens.* Unde & illud R. Samuelis [d] כי יששכר עלה לרקיע והביא תת'ר"ף חלקים *Isacharem ascendisse in firmamentum & secum deduxisse* (in mortalium usum) *partes* 1080; illas nempè in Judæorum computo non minus celebres, quam Sexagenas apud Græcos aut Latinos. Hyperbole est manifesta de singulari Tribus illius in re Astronomica peritia. Sed ante secula multa Isacharitarum qualescunque fuerint hac de re libri periere. Saltem ad manus suas non devenisse

[a] *Maimonides hal.* Kidush hachodesh *cap.* 17 §. 25.

[b] *Lib.* 1. *cap.* 12, 32.

[c] *Genes.* 49. 15.

[d] *Apud Abraham Zacuth in* Juchasin *fol.* 40. *a.*

veniſſe fatentur Magiſtri celeberrimi, Græcorum ſeu Paganorum veterum calculo quidem ſeu matheſi utentes, ſed majorum ſuorum haud ita diſſimilem aut imparem fuiſſe intereà ſtatuentes. Quin & illud Moſis, [e] *Hæc eſt enim veſtra ſapientia & intellectus coram populis*, ſeu *in oculis Gentium; ut audientes univerſa præcepta hæc dicant, En populus ſapiens & intelligens &c.* ita interpretantur ut *Sapientiam & Intellectum* ibi ſumant [f] pro חישוב תקופות ומולדות *calculo revolutionum partium Anni & Syderum*. Unde etiam à ſeculis rationem hanc Naturalem vetuſtiſſimis ſibi derivant, ſed ut ſcholis ac civilis rationis artificum ſtudiis inſervientem atque auxiliarem, nec per ſe ac ſimplicitèr omninò uſui populari aut civiliter adhibitam. Civilis Menſium ratio alia erat quà eorum in contractibus, pactis, re nuptiali, puerperio, ablactatione id genus aliis præcisè dictorum uſus; alia quà Annum complebant ejuſve fuere partes. Modo priori, rotundus dierum Triginta numerus menſis eſt paſſim Magiſtris, adeoque tempus trimeſtre nonaginta. Poſteriori verò, nunc 29, nunc 30 dies menſi Civili aliter atque aliter aſſignabantur. Unde etiam nunc plures, nunc pauciores habuit dies annus Lunaris Civilis, juxta ſtatim oſtenſa. Neque enim aut Lunaris reverà aut Solaris erat Civilis eorum annus. Nec interim negligebatur in ejuſdem diſpoſitione ſive Solis ſive Lunæ motus, cujus tamen menſurâ non aliter regebatur Annus Civilis atque incertiſſimi quidam (nec ſane ii ita pauci) even-

[e] *Deut.* 4. 5.

[f] *Gemar. Babyl. ad tit.* Sabbath, *cap.* 7. *fol.* 75. a *& vide Moſem Mikotzi præc. aff.* 47.

tus admitterent; ut fusiùs mox dicetur. Anni item initium aliud erat quà Festorum recurrentium atque id genus aliorum aliquot ratio habita, aliud quà Jubilæi ac anni Sabbatici inchoandi. Prius in Vere statuebatur [g] seu sub initium Abib seu in Nisan, quod per tempus vernum vagari solebat & τοῦ ἔτους ἀρχὴν seu anni initium etiam à Fl. Josepho [h] nuncupatur uti quidem & Philoni [i]. Posterius in Autumno seu Tisri mense qui à Nisan septimus est. Atque alia item [k] fuere quoad agenda aliquot alia, singularia anni initia (quemadmodum & scimus fuisse apud veteres Romanos, hodieque apud Christianos præter Kalendas Januarii) quæ tamen in dierum periodis aut relabebantur aut sursum protrudebantur, prout locum Neomenia Nisan seu verni mensis primi variatim obtinebat. Sed hac de re plura inferiùs.

g *Exod.* 12. 2. *Numb.* 28. 16. *Esther* 3. 7.

h *Orig. Iudaic. lib.* 1. *cap.* 4. & *lib.* 3. *cap.* 10. *alibi.*

i *Lib.* 3. *de vita Mosis.*

k *Misna tit.* Rosh Hashena, *cap.* 1. & *videsis* Hieron. *in Ezech cap* 1. *AbenEzra ad* Exod. 12. I. *Buxtorf. in synagoga cap* 12. & *Manasseh Ben Israel in Conciliat. ad* Exod. *quæst.* 11. *præter Chronologos obvios.*

CAP. II.

Iudæorum, quorum Scripta legimus, Sectæ binæ. Talmudici *seu* Traditionales, & Karæi *seu* Scripturarii. *Vtrorumque disciplina heic adhibita.*

JAm verò genus est Judæorum, quorum scripta legimus, duplex. Alterum, Talmudici dici soliti seu בעלי הקבלה *Magistri Traditionum*, quos Traditionales vocabimus; Alterum, Karæi seu קראים *Karaim*, id est *Scripturarii* seu בעלי מקרא etiam & בני מקרא, id est & *domini* & *filii Scripturæ*; utpote qui rejectis Talmudicorum traditionibus,

tionibus, ipsas solùm quas ipsi existimant ex scripturæ sensu eruendas esse ut satis manifestas interpretationes amplectuntur, inde nomen sortiti. Genus prius eos continet Magistros (præter ipsos juris Talmudici Corporis utriusque, Hierosolymitani scilicet & Babylonici, autores) qui commentarios scripsere Theologicos simul & Juridicos satis numerosos, Venetiis, Mantuæ, Cremonæ, Basileæ, Cracoviæ, Pragæ, alibi typis editos, veluti autores *Sepher Siphri*, *Siphra*, *Mechilta*, *Pesiktha Zotertha*, Rabbi Eliæzer, Autorem *Rabboth* seu commentariorum sic dictorum in Pentateuchum, autorem *Hilcoth Gedaloth*, Mosem Maimonidem, Salomonem Jarchium, Aben Ezra, Kimchios, Nachmanidem, Abarbinel, Bechai, R. Jehudam autorem *Sepher Musar*, Abraham Zacuthium autorem *Sepher Iuchasin*, R. Gedaliah Ben Jechai autorem *Sepher Shalsheleth*, R. Mordecai, Isaac Ben Amara, R. Levi Ben Gersom, autorem *Sepher Colbo*, *Sepher Corban* Aharon, Jacob Bar Salomon autorem *Sepher Aiin Israel*, Mosem Cotzensem, Rabbenu Asher, Jacob Ben Asher, Alphesium, Jehudam Levitam, Josephum Caro, Obadiam Bartenorium, & qui sunt id genus reliqui non pauci. Atque hi universi Pharisæorum fermè veterum & Scribarum, qui Mosis cathedram [a] occuparunt, placita more suo tradunt explicantque, Traditionibus velut in Monte Sinai Mosi à Numine receptas refertissimi. Passim apud illos Traditiones hujusmodi הלכות למשה מסיני *Traditiones Mosi è Sinai*

[a] *Matth.* 23. 2.

è Sinai nuncupantur. Posterius genus seu Scripturarii propago Talmudicis habentur Sadducæorum; adeoque eorum initia ab illis tribuuntur tempori Joannis [1] Hyrcani Judæorum Principis sub annum 130 ante Christum incarnatum. In Ægypto, Palæstina, Constantinopoli ex Scripturariis hujusmodi habentur. Ipsi autem vicissim (quale inter sectas nimiùm fieri solet) Traditionales tunc primò inclarescere cœpisse contendunt, præcipuumque eorum autorem fuisse Rabbi Simeon Ben Shatach, nominis in utroque Talmude celeberrimi. Summâ nempè illum gratiâ apud Hyrcanum (cui soror ejus nupta) cum discipulis suis pollentem simplicitati Scripturæ & genuinis ejusdem interpretationibus legem Oralem seu Traditiones Talmudicas fidentiùs tunc primùm commiscuisse seu adjecisse. Sic Rabbi Eliah Ben Moseh Scripturarius, de Simeone illo locutus; אח אשת ינאי חדש דרך אחרת לפי דעתו ומוסף על הכתוב *frater uxoris Ioannis novavit Disciplinam aliam juxta sententiam suam, & Scripturæ adjecit*; id est, התורה שבעל פה *Legem Oralem* ut expressim idem Eliah. Libri Scripturariorum, quantum hactenus ediscere potui, admodum sunt pauci. Nec quidem typis impressum alium mihi videre contigit præter unicum illum שער יהודה dictum seu *Portam Iehudæ*, qui totus est על ענין עריות *de Incestu & concubitu illicito*, autore Rabbi Jehuda Poki מערת בני מקרא *ex cœtu* seu *secta Iudæorum Scripturariorum*. Editus est hic Constantinopoli anno

Mundi

[1] *Vide Fl. Ioseph. lib. 13. cap. 18. & Rabbi Iehudam Levitam in* Sepher Cozri *orat. 3. sect. 65. & Gem. Babyl. ad tit.* Kidoschim *cap. 3. fol. 66.* [a] Sepher Iuchasin *fol. 15.* [a] *item citata Joanni Buxtorfio in lexico Chaldaico, verb.* קרא *col.* 2114. *& tunc Ioseph. Scalig. de Emend. Temp. lib. 2. pag. 143. Elench. Tihæresi cap. 2. Serrar in Minervali cap. 11. Ioannem Ritangel ad lib.* Iezira *pag.* 33. *&c.*

Mundi juxta eorum calculum 5342 ſeu Chriſti 1582. Neque alius omnino Judæi alicujus Scripturarii codex manuſcriptus ad manus meas pervenit, præter jam memoratum Eliah Ben Moſeh qui & ſubinde * ſe vocat ב"כר משה מגנדריא * Seder 2. in calce.
Filium honorati Rabbini Moſeh Candienſis, fortè pro *Cretenſis*. Scripſit ille Tractatum ex receptiſſimis ſectæ ſuæ ſententiis deſumtum ac in סדרים *Sedarim* ſeu *Ordines* diſtributum, quorum primus eſt בזמנים *de Temporibus*, adeoque de Die, Nocte, Septimana, Menſe, Anno. Et להיות inquit, שהמצות תלויות בזמנים ידועים כגון בקר וערב ויום ולילה וחדש ושבוע ושנה על כן ראוי לנו לבארם תחלה קודם תחלתו לבאר במצות התורה *Cum præcepta ex temporibus notiſſimis, veluti matutino, veſpertino, Die, Nocte, Menſe, ſeptimana & Anno pendeant, viſum eſt nobis ea explicare antequam explicationem præceptorum legis aggrediamur.* Ordo ejus ſecundus eſt de Sabbato, Tertius de Paſchate, Quartus de feſtivitate Paſchali, Quintus de ea quæ eſt Septimanarum, ſextus de Inceſtu ſeu concubitu illicito, ſed mutilus. Nec plura habentur in exemplari quo utor. Floruit ſub annum 240 chiliadis Judaicæ ſextæ, id eſt Chriſti 1480. Moſem Maimonidem, Aben Ezra, Levi Ben Gerſom, Traditionalium alios ſubinde citat. Byzantii aut loco aliquo non ita inde diſſito ſcripſiſſe eum vix dubito. Nam Tabulas Aſtronomicas in calculum motuum Solis & Lunæ conſtructurus ait * ſe operaturum באופן קוסטנדינא מסכים * Seder 1. cap. 19.
לדעת:

לדעת אלבתאני *ad latitudinem* ſeu *Horizontem Conſtantinopolis, juxta doctrinam Albatenii* Arabis, cujus inſignis hiſce in rebus apud Judæos exiſtimationis alibi [m] etiam apud ipſos habetur teſtimonium luculentum. Autoribus utitur ille, ſcriptor quidem diligentiſſimus & eruditus, ſubinde Scripturariis, veluti Rabbi Levi Ben Rabbi Japhet, Rabbi Jehoſua, Rabbi Aaron. Neque enim à titulo Rabbi aut Rabbenu abſtinet quoties de ſuis loquitur, utcunque apud Benjaminum Tudelenſem in Itinerario aliosque [n] non ſemel ſic diſtinguantur invicem רבנים & קראים ſeu *Rabbini* & *Scripturarii* perinde ac ſi hos titulo illo neutiquam inſigniri ſolitos velint. Forte quidem Benjaminus ille, Traditionalis ipſe Judæus, Scripturarios ejuſmodi dignitatis nomine à ſe honeſtandos noluit, utcunqne ipſi inter ſe eo uterentur. Anne potiùs ex more obtinuit, Traditionales eo nomine ſeu titulo magis quam Scripturarios innotuiſſe? utriſque intereà eo inſigniri ſolitis. Nam diſſimulandum non eſt, Scripturarium noſtrum ipſos Traditionales ſeu eorum ſectam generatim interdum [o], ſed raró ſatis, רבנים *Rabbinos* nuncupare. Quando ſcilicet eo ſolo vocamine à ſecta ſua diſcriminatos eos vult; tametſi dum ſuos paritèr ac Traditionales memorat, Rabbini nomen utriſque indiſcriminatim tribuat, adjecto ſubinde etiam non minùs his quam illis formulâ illâ pietatis honorariæ ſolenni ז״ל *memoria ejus ſit in benedictionem.* Unde ediſcendum haud

[m] Tzemach David *part.* 2. *anno Chil.* 5.635. *ſeu Chriſti* 875.

[n] *Videſis Ioſeph. Scal. de Emend. Temp. lib.* 2. *pag.* 143.

[o] *Seder* 1. *cap.* 12. *conditione* 2.

haud ita ſemper inter Sectas haſce inteſtinum exerceri odium; qua de re obiter ſcriptores Chriſtiani. Quemadmodum autem Traditionibus adhæret genus heic alterum, ſic alterum Interpretationibus, rejectoque quod traditur, quatenus traditur, illud inprimìs profitetur [p] כל העתקה שאין לה סיוע מן הכתוב היא בטלה *Interpretationem* ſeu *diſciplinam omnimodam neutiquam in Scriptura ipſa fundatam, vanam eſſe.* Sed intereà cum Traditionum reverà genus ſit duplex; alterum quod Legis Oralis (ſeu Traditionum Moſaicarum) nomine venit, velut id quod ſeorſim atque extra Legem Scriptam per ſe traditum eſt; alterum quod Diſciplinam ſeu Interpretationem Legis illius ſcriptæ à majoribus traditam ſeu quâ illi præivêre, complectitur; certè Scripturarii Judæi dum genere poſteriore ſolum utuntur, perplurima interim in eo admittunt quæ, quùm placitis in priore genere receptiſſimis ſint ſimillima, nec magis quam illa quidem in Scriptura ipſa reperiantur, eorundem vim ac rationem haud parùm imitantur, induunt, ac ſupplent. Quale fermè etiam de Chriſtianis aliquot pariter dicendum; qui dum Traditiones majorum, quà Traditiones, idque ſubinde meritiſſimò rejiciunt, Interpretationes tamen haud minus nec aliter à ſacri ſermonis ſimplicitate quam Traditiones ipſas alienas, ſed commodi ſui cauſa (ſic maximè fieri amat ubi ſacra Imperii urget aut Juriſdictionis fames ac ambitio) præ aliis ſibi optatiſſimas enixiùs conantur adſtruere. De Judæorum

[p] *Eliah Ben Moſeh ſeder 1. cap. 15.*

secta utraque specimen videbis etiam heic luculentum. Codicem Ms. Scripturarii quem dixi uti & alterum illum typis editum, perhumanitèr mecum communicavit (& libentissimè beneficium agnosco) Radulphus Cudworthus Cantabrigiensis, multiplici doctrinæ reconditioris præstantiâ morumq; suavitate juvenis ornatissimus, qui etiam ex illo nonnulla appositissimè adhibuit ipse de phasi Lunari & Calendario Judaico in libello ingenioso & pereruditо de Cœna Domini Anglicè pridem[q] edito. Et primus est ac solus quantum scio, qui inter Scriptores autore illo omninò hactenùs usus est. Jam verò quæ capite superiore de Annis & Mensibus Judaicis generatim indicantur, utriusque sectæ tam Scripturariorũ quam Traditionalium seu Talmudicorum disciplinæ satis sunt consona. Quomodo autem in Neomeniis constituendis, Mensibus disponendis, Annis augendis minuendisque sive consenserint sectæ hæ sive inter se discreparint, in sequentibus ex Talmudicorum scriptis atque ex Eliah Ben Moseh illo qui sectæ suæ personam heic necessariò sustinet, ostendetur. Scripturæ autem loca quibus secta nititur utraque sunt notissima illa; de Luminarium creatione *ut essent*[r] *in signa & in certa tempora & in dies atque annos*; de mensium ac dierum in historia Arcæ Noachi[s], enumeratione; de primo anni mense[t] præfigendo; de Paschate adeoque mense primo in tempore Abib[u] seu verno retinendo; de Neomeniis seu Noviluniis peculiari sacrorum genere celebrandis[x], aliis ejusmodi

q *Londini* 1642.

r *Genes.* 1. 14.

s *Ibid. cap.* 7. & 8

t *Exod.* 12. 1.

u *Ibid.* 23. 15.

x *Num.* 10. 10. & 28. 11.

di in Pentateucho obviis, quorum aliquà etiam mox allata. Teſtimonia autem ſeu ſcripta Talmudica unde ea quæ de re ipſa tradimus maximè hauſta ſunt, heic ſimùl potius indicare viſum eſt, quam abſque operæ pretio aliquo margines paginarum ſæpe nimiùm repetitis eis fruſtra illinere. Ea maximè habentur in Miſnis & Gemaris tituli *Sanhedrin* cap. 1. & tit. *Roſh Haſhena* cap. 1. 2. &c. & gloſſis & commentariis in eaſdem, uti & ad Exodi cap. 12. in *Pirki* ſeu *Capitibus* Rabbi Eliæzer, apud Moſem Maimonidem in Tractatu *Kiduſh hachodeſh*, capite 1, 2, &c. uſque in 5. & dein 11 &c. & in eis quæ ibi fuſiùs adnotantur; apud Moſem Mikotzi in Præc. Affirm. 47. Jacob Ben Aſher in *Arba Turim* libro *Orach Chiim*, cap. 427. ut ſcriptores congeneres ſed notæ minoris prætermittam.

CAP. III.

De Anno Communi *atque* Menſium *partim* Cavorum *partim* Plenorum duodecim *in eo diſpoſitione*, *&* Phaſis Lunaris *uſu ac* Neomeniis, *juxta* Talmudicos.

ANnus Civilis, juxta Talmudicos, aut שנה פשוטה ſeu *annus Communis* erat aut מעוברת ſeu *Intercalaris.* Communem implebant Menſes duodecim, qui aut חסרים ſeu *Cavi* fuere aut מלאים ſeu מעוברים quod ſonat *Pleni* ſeu *intercalares*; id eſt aut dierum 29 aut 30. Neque enim ullum admittunt fuiſſe aliud menſis genus. Cavos autem & Plenos non ex certa aliqua in ſe redeuntis ac ſui ſemper ſimilis (quem-

admodum in computo noſtro quem Eccleſiaſticum vocant) cycli ratione aut præſcripto ſtabili faciebant. Nec omninò prænoſci quidem potuit Cavus an Plenus menſis aliquis foret ante ipſum menſis exitum, ſaltem proximantem. Neomeniam enim Civilem docent fuiſſe ſemper aut ipſam Lunarem, poſt ſynodum ſeu neomeniam naturalem, phaſin ſeu הראיה uti vocant, id eſt *viſionem*, aut initium ſeu tempus veſpertinum diei trigeſimi primi à proximè antecedentis ſeu elabentis menſis Neomenia civili putati. Quemadmodum & de Arabibus, quoad phaſin, Alfraganus; *voluerunt Arabes à veſpera diem auſpicari, quoniam à phaſi Lunari incipiunt numerare dies menſium.* Sub exitum igitur Menſis cujuſlibet, ſive à phaſi Lunari, id eſt viſione figuræ ejus corniculantis, proximè præcedenti, ſive à die poſtremo (qui ſemper aut trigeſimus erat aut vigeſimus nonus) ſuperioris menſis numerati, diligentiſſimè advertebatur, utrum in veſpera quæ menſis elabentis diem 29 ſecuta trigeſimum inchoabat, Luna è radiis ſolaribus emerſa conſpiceretur, nempè an poſt interlunium phaſis eis extaret tunc Lunaris. Si phaſis ſic haberetur, ſolenni acclamationis more ſanctificatâ Neomeniâ Cavum faciebant menſem ex diebus illis 29 jam elapſis, à phaſi illa proximum auſpicantes; ſin phaſis eo tempore nulla, tunc adjecto die ſequente ſeu trigeſimo, Plenus fiebat menſis ſeu Dierum triginta, adeò ut Neomenia Civilis inſequens in veſpera diei proximi ſeu trigeſimi primi à proximè ſuperioris menſis

menſis Neomenia numerati (nullâ phaſeos, in illa, habita ratione) initio collocanda foret. Id quod de phaſi dictum eſt, perpetuò, quoties habita eſt, juxta eos obtinuit. Quod verò de veſpera trigeſima phaſi carente regulariter pronuntiant, exceptiones recipit aliquas. Nempè quoties conſtitiſſet illis qui Calculo huic præfuere (de quibus mox) turbatum aut incommodè nimis diſpoſitum iri anni præſentis rationem, ſi juxta frequentiam Lunaris poſt ſynodum tempore ſuo (id eſt die 30) phaſis defectûs per aërem nubilum aut imbres aliaſve ob cauſas accidentem, menſes præteritos plenos facerent; integrum eis erat uſuque receptum pro arbitrio tam Cavos facere quam Plenos, eoſque ſive continuos ſive alternos. Sed nullam aiunt Sanctificationis acclamationem acceſſiſſe Neomeniæ ſeu menſis initio præter illud quod à phaſi, ut diximus, eſt deſignatum. Id eſt à Luna tempore ſuo ſeu trigeſimi diei veſpera ſeu initio in cœlo conſpicua. Cavos autem tunc maximè inſeruere quando ex Aſtronomico calculo dignoſcerent phaſin (qua de re plura inferiùs) haberi potuiſſe utcunque ab aëris caligine impediretur. Menſium Plenorum numerus ſic ex arbitrio eorum qui huic rei præerant pendens ita ab ipſis coercebatur laxabaturque ut nec pauciores quam Quatuor, nec plures quam Octo interponi ullo in anno Communi regularitèr decernerent. Verba ſunt Miſnæ [a]; אין פוחתין מארבעה חדשים המעיברים בשנה ולא נראה יתר על ח' quod tantundem ſonat. Medius autem

[a] *Tit.* Eracin *cap.* 2.

 numerus

numerus seu phases sex, adeoque menses sex Cavi totidemque Pleni annum Lunarem naturalem (horis demtis aliquot & minutiis quæ insuper accedunt) conficiunt, id est dies 354. Ex adjectione verò qualem diximus sive plurium plenorum sive pauciorum crescebat minuebaturque variatim Annus Communis, ut in subjecta tabella.

Menses	*Pleni* 4 *Cavi* 8	*Pleni* 5 *Cavi* 7	*Pleni* 6 *Cavi* 6	*Pleni* 7 *Cavi* 5	*Pleni* 8 *Cavi* 4
1 Nisan	29	30	29	30	30
2 Jiar	30	29	30	29	29
3 Siwan	30	29	29	29	29
4 Tamuz	29	30	30	30	30
5 Ab	29	29	29	29	30
6 Elul	29	30	30	30	30
7 Tisri	30	29	29	29	29
8 Marchesvan	29	29	30	29	30
9 Casleu	29	29	29	30	30
10 Tebeth	30	30	30	30	29
11 Sebat	29	29	29	30	30
12 Adar	29	30	30	30	30
Dierum summa	352	353	354	355	356

Ita

Ita intra hoſce terminos regularitèr vagabatur juxta Talmudicos Annus Communis. Nec exceptio adjicienda, niſi quoties aut numeroſiores fortè phaſes cavos plures quam octo fortè inducerent, aut neceſſitas aliqua anni extra ordinem intra ſuos cancellos retinendi accideret.

CAP. IV.

De Menſium Legalium *Initiis ſeu* Neomeniis *juxta* Judæos Scripturarios. *Eorum item ſententia de* Cavis *ac* Plenis, *horumque numero in* annum Communem *admittendo.*

ELiah ille Ben Moſeh, Judæus Scripturarius, caput [a] habet בחדוש התורה ועת תחלתו *de Novilunio* ſeu *Menſe Legali & tempore quo incipit.* Id eſt de Menſe Judæorum veteri ejuſque principio. Opiniones aliquot & argumenta recitans ad hunc modum tandem concludit סוף דבר חדשי התורה הם חדשי לבנה והטעם חדוש הלבנה והראותה בפאת מערב כפי מה שנודע לנו מסבל הירושה ומהקש כח הדבור ובזה הסכימו חכמים כלם ב"ה וב"מ *Ita planè ſtatuendum eſt, menſes Legis eſſe Lunares rationemque Novilunii* ſeu *menſis initii in Luna ejuſque phaſi in plaga Occidentali eſſe poſitam, quantum ſcilicet intelligere poſſumus ex eis quæ hæreditariò* (per interpretationes avitas) *accepimus aut diligentiùs quærendo edidicimus. Atque hac de re conſentiunt tum Traditionales Iudæi tum Scripturarii.* Conſenſere nimirùm ita ut hæc utriſque pariter eſſet ſententia receptiſſima de Neomeniarum

[a] Seder 1. cap. 5.

meniarum & Mensium veterum illa in Ecclesia seu Republica ratione. Etenim subdit multiplicia quidem hac de re placita fuisse, atque Sapientes seu Theologos & Jurisconsultos Judæorum opinionum, ut fieri amat, varietate subinde esse distractos, dum ab ipso Luminarium coitu alii, alii à tempore quo radiis Solaribus occultari primo cœperit Luna, alii aliter mensem auspicandum esse voluerint. Sed verò inquit חכמינו קיימו הדעת האומרת שתחלת החדש הוא משעה שתראה אחרי בוא השמש *amplexi sunt Sapientes nostri sententiam illam quâ definitur Neomeniæ initium esse à tempore quo conspicitur Luna post Solis occasum.* Id est post crepusculi finem quod occasum Solis

[b] Seder 1. cap. 11. sequitur. Nam caput habet integrum [b] בקדוש החדש על פי חכמי קראים *de sanctificanda Neomenia juxta disciplinam Scripturariorum*; ubi quod ante de die inchoando docuerat repetens, scilicet initium ejus & vesperæ illius quam Tertiam vocant idem esse seu, מתחלת הערב השלישי *ab initio vesperæ tertiæ* diem semper incipiendum (scilicet tres juxta receptas etiam sectæ suæ sententias, facit Vesperas, primam ab occidente sole ad occasus finem, secundam tempus crepusculi, tertiam tenebrarum initium seu momentum quo finitur crepusculum) pergit, והוא עת התחלת החדש והנה בעת ההיא אם יראה החדש מקדשים היום ההוא *atque hoc tempus est initii Neomeniæ quo si phasis habeatur, diem, cujus hoc initium*

[c] Seder 1. cap. 29. *est, sanctificare solent.* Atque alibi [c] quidem de hujusmodi diei seu vesperæ tertiæ initio verba

faciens

faciens ait Talmudicis illud plane ante ignotum ſe eorum nonnullis oſtendiſſe ac aſſenſum ea de re ab eis extorſiſſe. Atque inquit * Eliah noſter Ben Moſeh אמר״ו החכמים עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו הטעם עשה ירח למועדים בעת ביאת השמש שהיא התחלת הערב השלישי והטעם שהתחלת החדש היא מערב השלישי שהיא מבואת השמש *Dicunt Sapientes*, illud [a] *Lunam feciſſe* (Numen) *in ſolennitates* (ſeu ſtata variatim per menſes tempora) *& Solem ſuum noſcere occaſum, denotare, Lunam facere ſolennitates tempore occaſus Solis* (finiti) *quod principium eſt veſperæ tertiæ; Atque initium Neomeniæ ſeu menſis eſſe ab veſpera tertia, quoniam tunc finitur occaſus Solis.* Hiſce de Neomeniis juxta Scripturarios traditis quæ cum aliis capite hoc allatis nec Talmudicorum diſciplinæ ſunt, ſi circumſtantias aliquot ſatis exiguas demas, diſſonæ (nam quæ gravioris ſunt in utriuſque ſectæ diſſenſu circa Temporis calculum momenti ſeorſim mox dabimus) monet etiam idem Eliah שאין לך חדש פחות מכ״ט יום ולא יותר על שלשים *non eſſe menſem cui pauciores quam dies 29, nec cui plures quam 30.* Quod non minus Scripturariis quam Talmudicis receptiſſimum. Illi etiam non minùs quam hi Cavos menſes חסרים & Plenos מלאים nuncupant, adjiciuntque אין ראוי לעשות חדש חסר ולקדש יום שלשים אלא בראיה אמנם לעשות חדש מלא שלשים יום ולקדש שלשים ואחר אין צריך בראיה *non oportere menſem facere cavum ac diem ſanctificare triceſimum ſine phaſi Lunari.*

* Ibidem c. 11.

[a] Pſal. 104, 19.

Sed verò ut fiat mensis plenus dierum triginta & sanctificetur dies trigesimus primus, phasi opus non esse. Ubi sanctificationem sine phasi adhibendam esse, contra quam Talmudici, admittunt, qua de re etiam mox plura. Quod verò ad variam mensium sive cavorum sive plenorum interpositionem attinet, sapientum sectæ suæ doctrinam aiunt esse, quoties per aeris nubila pluribus continuis mensibus phasis haberetur nulla, fas esse continuos inde facere plenos menses seu triginta dierum singulos modò quatuor non excederent. Plures enim simul admittendos regulariter negant, argumento etiam ex illo quod de Noacho dicitur sumto. *Mense secundo* [b], *in die 17 mensis ingressus est, &c. in arcam*, & dein *in mense 7, die 17 ejusdem mensis arca quievit super montem Ararat*; interjecto illo, *& cœperunt aquæ minui* מקצה חמשים ומאות יום *à fine centum & quinquaginta dierum*, qui fuit 17 dies mensis septimi. Unde ad hunc modum putant. A 17 die Jiar, seu mensis secundi, ad 17 diem Tisri qui septimus est, utrinque inclusivè sunt dies 151, si menses illos singulos quinque plenos admittas. Quoniam verò temporis illius spatium unico die minus in textu fit, id est dierum 150, quorum postremus est ipse dies quo arca quievit, adeo ut excluso termino primo seu 17 Jiar, restent dies 149 pro mensibus quinque sequentibus, ideo necessum esse aiunt ex hisce quinque unicum fuisse cavum seu dierum 29. Quod quidem verum esse nemo non videt, qui calculum cum

[b] Genes. 7. 11. & 13.

cum eis eundem admittat. Exemplum ſic ſibi hinc ſumunt quatuor plenos faciendi etiam continuos, nec plures, quia in exemplo plures non habentur. Sed nec in exemplo quatuor fuiſſe continuos liquet, ſed liquet potuiſſe eſſe continuos, nec in contrarium quid conſtare. Et Lunares hinc menſes tempore Noachi fuiſſe volunt; quia ſi ſolares, tunc dies hi quinque menſium pauciores non extitiſſent quam 152, quoniam annus ſolaris eſt dierum 365 & $\frac{1}{4}$ præter partem unicam partium diei 360, ut aiunt ipſi. Cavos autem menſes continuos ſuperare nolunt hi numerum ternarium. Et tribus per phaſes continuis admiſſis הנה מן החיוב לעשות הרביע מלא *neceſſum eſſe* volunt *quartum fieri plenum.* Scilicet quoties ex arbitrio, juxta quod & aiunt Talmudici, ſive Cavi faciendi ſive Pleni. Atque ex menſibus hujuſmodi Cavis & plenis duodecim, Annum ſibi faciunt Communem, quemadmodum & Talmudici, & veterem ſeu Legalem hunc conſtantèr etiam cum illis aſſerunt.

CAP. V.

De Anno Intercalari, *ſeu cui adjectus eſt* menſis decimuſtertius, *nunc* Cavus *nunc* Plenus. *Atque de* Intercalandi cauſis *variis incertiſsimiſque.*

INtercalari anno Menſes fuere Tredecim. Scilicet Adari qui poſtremus eſt in anno Communi, adjiciebatur in Intercalari, alter Adar

menſis, Adar ſecundus, uti & ואדר *Weadar* ſeu *& Adar* vocitatus, cujus initium & finis ſimiliter, ut de Anni communis menſibus antè dictum eſt, conſtituebantur. Nec pro alia ratione aut cavus fiebat menſis hic adjectitius aut plenus. Unde evenit ut quoties cavus eſſet, annus intercalaris minimus ex diebus conſtaret 381, maximus ex 385, quoties plenus minimus haberet dies 382, maximus 386; intervenienteſque ſuos pariter auctos minutoſve numeros, ut heic ob oculos;

Anni Comm. dierum	352,	353,	354,	355,	356.
Menſis Adjectitius ſeu *Adar ſecundus*	29	29	29	29	29
Dierum ſumma	381	382	383	384	385

Si plenus adjiceretur Adar, unitate auctus quilibet heic numerus anni pariter intercalaris quantitatem exhiberet. Ratio intercalandi hujus menſis, unde fieret annus menſe integro auctior (nam aut menſis integer anno aut nihil omnino intercalatione adjiciebatur) ex eo pendebat, quòd feſta ac ſolennitates, veluti Paſcha, Pentecoſte, Scenopegia, Dies Expiationum, aliæ, juſto ſeu congruo anni naturalis ſeu ſolaris tempore & juxta præceptum qua fieri poſſet divinum ritè celebranda. Quod evenire nequibat niſi ſic augeretur ob notiſſimum undecim fere dierum exceſſum anni ſolaris, ſubinde annus Lunaris, ut menſes ejus, quatenus à numero denominarentur, commodiùs anni ſolaris tempeſtatibus

tibus reſponderent. Clavis heic erat præcipua atque index anni totius diſponendi Paſchatis feſtum. Hoc enim ritè collocato, reliqua ſuos conſequentèr ut haberent locos feſta ſatis idoneos neceſſum erat. Paſcha (primum ſcilicet; nam ſecundum, quod menſe Jiar ſeu ſecundo celebrandum, ex primi tempore omnino pendebat) immolandum erat die XIV Niſan ſeu primi [c] menſis deſinente, dieſque feſtus XV & inſequentes aliquot variatìm celebrandi; id eſt, tempore Abib [d] ſeu matureſcentium frugum in dierum menſtruorum calculo ſic à Numine conſtituto. Et rectè quidem aiunt לולי הוספת החדש הזה הפסח בא פעמים בימי החמה ופעמים בימי הגשמים *niſi adjiceretur menſis ille* (Adar ſecundus) *Paſcha* (quod in tempore verno ſemper celebrandum ex inſtituto Numinis) *nunc tempore æſtivo nunc item hiberno accideret*; quod nemini non manifeſtum. Tempus autem illud feſtivum non incipiendum, ex receptiſſima à Majoribus traditione ſtatuêre niſi planè conſtaret æquinoctuim vernum, quam Tekupham Niſan appellant, aut poſtero immolationi die aut antè eventurum; adeo ut, niſi præſcirent, ſi annus elabens communis foret ſeu duodecim tantùm menſium, æquinoctium in ratione temporum aut ante diem XV Niſan ſeu primi menſis anni imminentis, aut eodem die confectum iri, annum elabentem intercalarem facerent ſeu menſium tredecim, ut inde Niſan imminentis anni ſurſum protruſus, vicem ejus Adare ſecundo occupante, commodum in diebus

c *Exod.* 12. 6.

d *Exod.* 13. 4. *Levit.* 23. 5. *Deut.* 16. 1.

ſuis præberet Paſchati locum ſeu tempus quod aut æquinoctium ſequeretur aut non aliter atque dictum eſt anticiparet. Hinc aiunt hoc fieri ſolitum כדי שיהיה הפסח בזמן האביב וע״ז סימן זה סומכין ומעברין ואין חוששי לסימן אחר *ne ſcilicet non celebraretur Paſcha tempore Abib* ſeu *matureſcentium frugum*, id eſt ſuo. *Atque rationi huic ita ſubnitebantur, ut abſque ulla alia annum intercalarent.* Etenim aliæ fuere Cauſæ, eæque ferme Triplices; ut, Serotina frugum, agnorum, hœdorum maturitas; Itinerum ad Urbem ducentium incommoda, veluti pontes diffracti, aquarum colluvies, viæ cœnoſæ; & minimè idoneus Fornacum Hieroſolymis agnis Paſchalibus aſſandis ſtatus. Etiam cauſas ob haſce ſub exitum anni elabentis prævíſas adjectitium ſeu intercalarem adhiberi voluere menſem, ne ſcilicet per aliqua horum incommoda deeſſet quid Paſchati feſtiſque inſequentibus vernis omninò neceſſarium. Frugum autem ac vernantis temporis ſtatus conſiderabatur in regionibus illis tribus, Judæa, Transjordanina ac Galilæa. Si in harum duabus ſerotina prævideretur ſub exitum anni maturitas, intercalabatur annus; non item, ſi in earum unica aliqua. Quin & aliæ fuere ſubinde nec minùs incertæ intercalandi cauſæ, pro arbitrio eorum qui huic rei, uti mox dicetur, præerant. Atque ita quidem Talmudici. De Cauſis his non video ſatis conſentire Scripturarios. Sed planè in hoc conſentiunt, quod intercalatio menſis ideo fuerit adhibenda,

ut

ut menſis primus tempore Abib ſeu verno perpetuò haberetur; quo ſcilicet tempore rerum conditum ſeu initia ponunt[e], non in Autumno, ut fere Talmudici. Menſes non dubitant Scripturarii, in lege Lunares fuiſſe, annum autem, cujus ad rationem ipſi diſponendi, Solarem. Et Eliah noſter[f],
והנה מפני ששנת השמש מוסף על שנת
הלבנה עשרה ימים ועשרים ואחת שעות
וראשונים הנה מפני זה ראוי לנו לפעמים
לעשות שנה משלשה עשר חדשים עד שיהיה
האביב בחדש הראשון כפי מה שאמר הכתוב שמור
את חדש האביב כדי שתתחוינה שנות החמה עד
שנות הלבנה, *quoniam annus ſolaris excedit Lunarem diebus* 10 *& horis* 21 *præter minutias aliquot, ideo ſubinde oportet annum facere Menſium tredecim, ut inde habeatur Abib* ſeu *tempus Vernum menſe in primo, juxta id quod legitur in Scriptura,* Cuſtodi menſem Abib, *ut ſcilicet ita ſatis adaptentur invicem anni Solares ac Lunares.* Deut. 16. 1.
Nec apud ſectam hanc omninò comperio rationem Anni Intercalandi ſeu menſe adjectitio augendi fuiſſe aliam præter eam qua retinendus Menſis primus, ſeu Niſan, in tempore quotannis Abib ſeu verno, quo matureſcunt in terra ſancta fruges, ne ſcilicet deeſſet meſſis in lege memorata unde primitiarum manipulus[g] coram Domino ventilandus tempore Paſchali decerperetur. Subtilia habent tum de tempore imminentis meſſis ſeu frugum ibi matureſcentium exploratione, tum de ſignis, veluti ſpicis, germinibus, aliis quibus ea de re ſive manifeſtò ſive ex

e *Eliah Ben Moſeh Sed.* 1. *cap.* 18. 42. *& vide Exod.* 12. 2.

f *Ibidem, cap.* 18.

g *Levit.* 23. 10. *& vide Exod.* 23. 15.

conjectura esset decernendum. Sed summam esse statuunt[h]; si sub finem Adaris seu mensis duodecimi האביב היה נמצא היו מקדשים החדש. הבא־
חדש ראשון ואם לאו היו מעברים אתו אדר שיני
compertum esset fruges maturescere, sanctificandum esse mensem insequentem pro mense (anni proximi) *primo. Sin verò, mensem illum insequentem pro Adare secundo seu adjectitio habendum*; adeoque annum fieri intercalarem seu mensium tredecim. Nec Æquinoctii verni seu Tekuphæ Nisan, sectæ huic ratio quantum video (qua Æquinoctium seu Tekupha est) ratio omnino habita.

[h] *Eliah Ben Moseh Seder* 1. *cap.* 37.

CAP. VI.

Specimina annalis *incertissimæque*, *ob causas jam dictas*, intercalationis.

QUonam temporis momento aut die incertorum atque in se æquabilitèr recurrentium annorum, veluti Ægyptiorum aut Julianorum, calculo, æquinoctium vernum seu Tekupham Nisan, sic dictam collocarint Mathematici veterum Judæorum, mihi satis non est compertum. Neque ea de re sunt aut inter se aut sibi ipsis satis concordes viri magni qui in temporum magistris apud Christianos ducunt familiam. Quocunque autem die statuendum juxta illos fuerit, calculi annalis ratio pariter ex dato aliquo seu ficto (qui & forsan verus fuerit) die luculenter constabit. Nam si calculus annalis apud Christianos quæreretur, ejusdem ratio

omnimoda

omnimoda intelligi nunc posset tam ex æquinoctio verno in XXI Martii Juliani (ubi planè non est) quam in X ejusdem ubi reverà reperitur admisso, utcunque alia atque alia forent ex discrimine ejusmodi ipsissima anni initia. Ut igitur specimen intercalandi, juxta Talmudicos, Adar secundi ob oculos ponatur, detur primò eodem die qui respondet XXV Martii Juliani collocatum fuisse priscis, in seculo quod Natalibus Christi propius est, Judæis æquinoctium vernum; quod quidem vero satis est consonum. Detur dein Nisan mensis initium seu Neomeniam id est sive phasin sive trigesimum primum ab antecedente Neomenia civili seu initio præcedentis mensis diem incidisse aliquo in anno in Martii Juliani diem XXIII. Et demùm ab hisce velut epochis exempli gratia datis satisque certis, dinumerentur Neomeniæ, indeque Dies ac Menses Ebraici usque in Septennium absolutum, unde intercalandi ratio, juxta antedicta, fiet manifestissima; quæ in Tabella subsequenti ostenditur. Ubi item Cavorum Neomeniæ minio, ut horum à Plenis discimen facilius oculis pateat, notantur.

	Annus I	II	III	IV	V	VI	VII
1 Nisan	Mart. 23	Mart. 12	Mart. 30	Mart. 19	April 8	Mart. 28	April 16
2 Jiar	April 21	April 10	April 28	April 17	Maii 7	April 26	Maii 15
3 Siwan	Maii 21	Maii 10	Maii 28	Maii 17	Iun. 6	Maii 26	Iun. 14
4 Tamuz	Iun. 19	Iun. 8	Iun. 26	Iun. 15	Iul. 5	Iun. 24	Iulii 13
5 Ab	Iulii 19	Iul. 8	Iul. 26	Iul. 15	Aug. 4	Iulii 24	Aug. 12
6 Elul	Aug. 17	Aug. 6	Aug. 24	Aug. 13	Sept. 2	Aug. 22	Sept. 10
7 Tisri	Sept. 16	Sept. 5	Sep. 23	Sept. 12	Oct. 2	Sep. 21	Oct. 10
8 Marchešwan	Oct. 15	Oct. 4	Oct. 22	Oct. 11	Oct. 31	Oct. 20	Nov. 8
9 Casleu	Nov. 14	Nov. 3	Nov. 21	Nov. 10	Nov. 30	Nov. 19	Dec. 8
10 Tebeth	Dec. 13	Dec. 2	Dec. 20	Dec. 10	Dec. 29	Dec. 18	Ian. 6
11 Sebat	Ian. 12	Ian. 1	Ian. 19	Ian. 9	Ian. 28	Ian. 17	Feb. 5
12 Adar	Feb. 10	Ian. 30	Feb. 17	Feb. 8	Feb. 26	Feb. 15	Mart. 6
13 Adar-secundus		Mart. 1		Mart. 9		Mart. 17	

Præfixis heic suo in ordine duodecim mensibus cum decimotertio item seu Adare Secundo; monendum est, cuilibet anno, præter quartum, tribui menses totidem alternatim cavos & plenos. Nisan scilicet est dierum 29 à 23 die Martii inclusivè seu Neomenia sua incipiens (verbi gratia) in anno primo, Jiar seu mensis secundus

ſecundus dierum 30 incipiens itidem Aprilis 21; quale de reliquis dicendum in eodem anno, uti & in ſecundo, tertio, quinto, ſexto & ſeptimo. Quartus verò, quem & biſſextilem heic admiſimus, habet plenos menſes octo; τοῖς Caſleu & Sebat nono ſcilicet & undecimo, diebus triginta tributis, cum in ordine alternativo 29 tantum, ut cavi cæteri, habeant. Quæ omnia ex diebus Menſium Julianorum ſingulas Neomenias denotantibus facilè dignoſcuntur. Ex annis illis ſeptem, Quatuor ſunt Communes, Tres Intercalares; ut liquet ex Adare altero aunis ſecundo, quarto ſextoque ſubnexo. Communes quatuor, videlicet primus, tertius, quintus & ſeptimus habent ſinguli dies 354, qui ex 6 plenis totidemque cavis conflantur. Secundus menſe cavo auctus, dierum eſt 383, uti & ſextus menſe pleno, 384. Quartus verò cum Adarem habeat ſecundum plenum atque prætereà octo ejuſmodi menſes, dierum eſt 386. Atque ſic variatim annum ſuperant Lunarem. Jam verò vides, ſi Neomenia Niſan incideret in 23 Martii, ut in anno primo, decimum quartum ejuſdem menſis reſpondiſſe diei 5 Aprilis, atque tunc Paſcha rite immolandum, indeque feſta annua ordinanda. Retrocedente dein Neomeniâ Niſan anni proximi in diem Martii 12, dies ejuſdem 14 fit Martii 25, qui ipſe eſt quo (ut ſnprà admiſſum) conficitur æquinoctium vernum. Quòd quoties per menſium diſpoſitionem eventurum prænoſcerent, qui huic rei prærant, Paſchatis cauſâ annum præſentem non faciebant

 inter-

intercalarem. Quamdiu enim ita fieret ut citra decimum ſextum diem Niſan, id eſt aut in tempore immolationis aut in die feſti Paſchalis primo, qui dies erat inſequens ſeu decimuſquintus, aut antè, æquinoctium accideret, Paſcha tempore ſuo citra intercalationem ſervari potuiſſe non dubitabant. Atqui ſi annus heic ſecundus communis eſſet, id eſt die 28 Februarii deſineret (ſic enim evenire palam eſt ex eo quod Neomenia Adar hujus anni, menſis pleni, eſt 30 Januarii) tunc Neomenia Niſan anni tertii ſeu ſequentis foret in Martii primo, adeoque dies 14 Niſan (qui ſic diei 14 Martii reſponderet) æquinoctium vernum(ſeu Martii vigiſimum quintum) diebus undecim anticiparet, quod nullo pacto ferendum. Igitur Paſchatis anni tertii cauſâ, adjiciendus erat Adar ſecundus ſive plenus ſive cavus (cavum heic nos fecimus) unde fieret ut die 30 Martii Juliani annus ille tertius ſeu ejuſdem Niſan Menſis inciperet, adeoque Paſchatis feſtum in Aprili ſeu poſt æquinoctium ritè celebraretur. Deſinente verò anno hoc tertio die Martii ut vides 18, Paſchatis inſequentis ſeu anni quarti (quod in Aprilis initia ſic etiam protruditur) cauſâ,intercalatione opus non fuiſſe ex jam dictis liquet. At anni quarti exitus, ſi communis foret, dies eſſet Martii octavus adeoque Neomenia Niſan anni ſequentis ſeu quinti incideret in Martii 9. Quod ſi fieret, 14 Niſan in eo eſſet 22 Martii, unde ſequeretur æquinoctium reſpondere 17 diei Niſan & Paſchatis immolationem

tionem

tionem illud nimiùm, juxta jam dicta, anticipaturam. Ideò Adar secundus etiam heic adjectus. Annus sextus inde ritè dispositus & in 16 Martii (si communis esset) desinens, Paschatis simplicitèr insequentis anni causâ planè intercalandus non erat. Nam ipsa Neomenia Nisan anni proximi sic fuisset 17 Martii, adeoque 14 Nisan, Martii 31 seu diebus sex post æquinoctium. At verò fingimus heic serotinam fructuum maturitatem prævisam, itinerum incommoda, Fornacum defectus, alia, ejusmodi quorum causâ pro arbitrio qui rei præerant intercalatione annali usi sunt; unde & exempli causâ accedit *Weadar* seu Adar alter plenus. Inde etiam intercalaris fieri potuit annus heic septimus, qui tamen sic disponitur ut Paschatis futuri causâ (quippe quod manifestò incidit in Aprilem) intercalationi locus sit in eo nullus. Juxta has autem rationes, intercalares faciebant, idque pro arbitrio sive continuos sive intermissos.

CAP. VII.

De Calendario *veterum Iudæorum, juxta antedicta. Dissidium inter* Traditionales *&* Scripturarios *de* Pentecostes Epocha. Calendarium *integrum cum* Festis, Solennitatibus *&* Jejuniis *omnimodis, eorum annis ita, ut dictum est, vagis incertissimisque satis inserviens.*

QUum igitur Festorum, Solennitatum ac Jejuniorum statorum genus fuerit duplex; alterum Hebdomadarium, seu quod in sep-

tenarium dierum numerum perpetuò recurrebat, ut Sabbata, quæ diebus Saturni respondent, & Jejunia vetustissima [a] feriæ secundæ & quintæ, (de quibus illud Pharisæi [b] intelligendum, *jejuno bis in Sabbato*, id est, in hebdomada qualibet) alterum Menstruum seu quod Mensium diebus aut expressim assignatum aut inde solummodo pendens, juxta Mensium rationem & dispositionem, locos in temporum serie obtinebat; palàm est, ex jam ante ostensis, Festa ac jejunia omnimoda generis secundi alitèr atque aliter ac perquam diversimodè in annis ac mensibus Julianis, Ægyptiacis, aliisve solaribus certo cyclo redeuntibus, se habuisse, tametsi eundem ipsum dierum in mensibus Judaicis numerum cuncta (modò Pentecosten, ratione statim dictâ, excipias) nunquam non sortirentur. Pentecoste autem, seu festum Septimanarum (quod generis secundi appellamus, quoniam ex menstruo Paschatis loco pendet) in mensem Tertium seu Siwan perpetuò incidebat; ita tamen ut necessariò nunc diem ejusdem quintum, nunc sextum, nunc septimum juxta Talmudicorum calculum, secundum Scripturarios verò etiam alios dein ejusdem mensis dies occuparet. Scilicet lex sacra ubi de Paschate loquitur, enumerationem diernm illorum quinquaginta [c] instituit ממחרת השבת *à crastino Sabbati*. Id paraphrastes Onkelos vertit מבתר יומא טבא *post diem festum*, & Chaldæus ille alter מבתר יומא טבא קמאה דפסחא *post diem festum primum Paschatis*; Græci in examplaribus

[a] *Maimonides hal.* Thainijoth *cap.* 1. §. 5. *&c.*

[b] *Luc.* 18. 12.

[c] *Levit.* 23. 15.

plaribus nonnullis ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς πρώτης τῶν Σαββάτων *à die poſtriduano primæ diei Sabbatorum* (τῷ τῆς πρώ-της ſeu *diei primæ* in aliis omiſſo) Judæi Mauritanienſes uti & Saadias Gaon من غد العطلة *poſtriduano die diei feſto*; Judæi Hiſpanienſes, *del otro dia de Sabbath*, uti & Vulgatus *ab altero die Sabbati*, & tum Arabs nuper Romæ cum Vulgata editus tum penes me Arabs vetuſtus Ms. من بعد يوم أخر *à die altero*. Jam verò Talmudici heic Sabbatum ſumunt pro ipſo Paſchatis feſti primo ſeu XV Niſan. Gloſſa ad legem illam ſacram *, ממחרת השבת ממחרת יום טוב הראשון של פסח שאם אתה אומר שבת בראשית אין אתה יודע איזהו *à craſtino Sabbati, id eſt, à craſtino diei feſti primi Paſchatis. Nam ſi intellexeris heic Sabbatum creationis, undenam cognoſces quinam dies Sabbati ille fuerit.* Hinc illis diſcrimen illud triduanum in Pentecoſte diebus Siwan menſis aſſignanda. Nam quo in anno Niſan & Jiar fuerint utrique pleni, quintus Siwan illis erat Pentecoſte; quo utrique cavi ſeptimus; & demùm, quo alter plenus, alter cavus ſextus. Scripturariis vero Sabbatum ibi ſeu feſtus dies cui craſtinus eſt heic Pentecoſtes epocha, non pro Paſchali aliquo die, quà Paſchalis erat, ſumitur, ſed pro Sabbato בראשית *creationis* uti & ipſi nuncupant, id eſt die Saturni illo qui Paſcha proxime ſequitur. Eliah noſter Ben Moſeh in præfatione ad *Seder* de feſto Septimanarum, ראוי inquit לנו להפריש תחלת מחרת חשבת

* *Verſ.* 11.

אם

א▭ הוא כדברי בע״לי המקרא שאמרו שהוא מחרת שבת בראשית ואם שהוא כדברי ב״ה שאמרו שהוא מחרת יו▭ טוב *operæ pretium erit nobis explicare unde craſtinus dies Sabbati* (in lege ſacra) *ſit auſpicandus; an juxta Scripturarios qui volunt craſtinum illum fuiſſe diem Sabbato creationis poſtriduanum, an juxta Traditionales ſeu Talmudicos, quorum ſententia eſt craſtinum illum eſſe diei feſti*, ſeu *Primi Paſchatis.* Ita juxta hos etiam in 8, 9, 10, & ulteriùs protrudi potuiſſet Pentecoſte. At vero nemo non videt ex jam dictis, Calendarium haberi potuiſſe apud eos nullum, quod anni ſeu menſium prognoſtici vicem gereret, ſed ejuſmodi tantùm quod Hiſtocum eſſet aut Temporis præteriti index. Quale exempli gratia infrà formavimus anno Septennii quod ſuprà finximus primo ſeu menſium alternatim cavorum & plenorum duodecim anno. Hoc autem non ſolùm huic ſed & annis Septennii reliquis aliiſque omnimodis apud eos congeneribus ita eſt accommodum ut Feſtorum ac Jejuniorum loca ſingula heic ſignata (Pentecoſte ob rationem jam ante redditam excepta) nulli eorum anno non pariter ac perpetuò conveniant. Ita autem formatum eſt, ut non menſes ſolùm ſed & hebdomadas adeoque dierum ſeptem periodum & Sabbata inde & Jejunia pendentia, id eſt omnimodas ſive ex lege ſacra ſive ex ſcitis majorum Solennitates ſatis exhibeat. Numeros ſeu literas Ebraicas adjecimus uti & vocabula aliquot Ebraica, Feſta & Jejunia denotantia, quæ ſolùm

ſolùm ſumta formam oſtendunt Calendarii quod Judæis, tum Veteribus tum inclinantis illius reipublicæ ævi, non incommodè ſemper inſerviret. Hæc autem figuris Arithmeticis & vocibus Latinis explicantur; ratione etiam pauculis adjectâ, & in margine hiſtoriâ ſacrâ aliiſque ſubinde quæ huc lucem afferant indicatis. Sed en tibi Calendarium ipſum, cujus in quolibet menſe columna Prima & Tertia, menſium dierum ſeries eſt, Secunda & Quarta Hebdomadum; quarum ſingularum dies 2 & 5 Jejunium eſt hebdomadarium. Numeri verò miniati Feſta & Jejunia Solennitateſque reliquas certis menſium diebus aſſignatas denotant.

ניסן חסר א׳
Nisan Cavus I.

א	א	1	1	צום, *Jejunium*; mortui sunt filii [a] Aaron.
ב	ב	2	2	
ג	ג	3	3	
ד	ד	4	4	
ה	ה	5	5	
ו	ו	6	6	
ז	ז	7	7	
ח	א	8	1	
ט	ב	9	2	
י	ג	10	3	צום *Jejunium:* Moritur Miriam soror [b] Mosis.
יא	ד	11	4	
יב	ה	12	5	
יג	ו	13	6	
יד	ז	14	7	פסח *Pascha* [c] immolatum & dein dies Azymorum septem. מחרת השבת *Crastinus dies Sabbati* [d], unde Festum septimanarum seu Pentecoste putanda; juxta Talmudicos. מחרת השבת *Crastinus* ille *dies Sabbati* juxta Scripturarios seu Karaitas.
טו	א	15	1	
טז	ב	16	2	
יז	ג	17	3	
יח	ד	18	4	
יט	ה	19	5	
כ	ו	20	6	
כא	ז	21	7	
כב	א	22	1	
כג	ב	23	2	
כד	ג	24	3	
כה	ד	25	4	
כו	ה	26	5	צום *Jejunium.* Moritur Josue Ben Nun.
כז	ו	27	6	
כח	ז	28	7	
כט	א	29	1	

אייר מלא ב׳
Jiar Plenus II.

א	ב	1	2	
ב	ג	2	3	
ג	ד	3	4	
ד	ה	4	5	
ה	ו	5	6	
ו	ז	6	7	
ז	א	7	1	
ח	ב	8	2	
ט	ג	9	3	
י	ד	10	4	צום *Iejunium.* Moritur Eli Pontifex*. Capta Arca.
יא	ה	11	5	
יב	ו	12	6	
יג	ז	13	7	
יד	א	14	1	
טו	ב	15	2	
טז	ג	16	3	
יז	ד	17	4	
יח	ה	18	5	
יט	ו	19	6	
כ	ז	20	7	
כא	א	21	1	
כב	ב	22	2	
כג	ג	23	3	
כד	ד	24	4	
כה	ה	25	5	
כו	ו	26	6	
כז	ז	27	7	
כח	א	28	1	צום *Iejunium.* Moritur Samuel * Propheta.
כט	ב	29	2	
ל	ג	30	3	

a *Levit.* 10.1. *Num.* 3.4.

b *Num.* 20.1.

* 1 *Sam.* 4.11.

c *Exod.* 12. & *Levit.* 23.

d *Levit.* 23.

e *Jos.* 14.29. & *Jud.* 2.8.

* 1 *Sam.* 25.1. & 28.3.

סיון

סיון חסר ג׳
Siwan Cavus III.

א	ד	1	4	
ב	ה	2	5	
ג	ו	3	6	
ד	ז	4	7	
ה	א	5	1	
ו	ב	6	2	חג השבועות *Festum* [a] *septimanarum* seu *Pentecoste*, juxta Talmudicos.
ז	ג	7	3	
ח	ד	8	4	
ט	ה	9	5	
י	ו	10	6	
יא	ז	11	7	
יב	א	12	1	חג השבועות *Festum septimanarum* seu Pentecoste, juxta Scripturarios.
יג	ב	13	2	
יד	ג	14	3	
טו	ד	15	4	
יו	ה	16	5	
יז	ו	17	6	
יח	ז	18	7	
יט	א	19	1	
כ	ב	20	2	
כא	ג	21	3	
כב	ד	22	4	
כג	ה	23	5	צום *Iejunium.* Ob idololatriā & defectionē [b] tempore Ieroboami.
כד	ו	24	6	
כה	ז	25	7	צום *Iejunium.* Occisus R. Simeon Ben Gamaliel, &c.
כו	א	26	1	
כז	ב	27	2	צום *Iejunium.* Combustus est R. Hanina Ben Tardion unà cum libro legis.
כח	ג	28	3	
כט	ד	29	4	

תמוז מלא ד׳
Tamuz Plenus IV.

א	ה	1	5	
ב	ו	2	6	
ג	ז	3	7	
ד	א	4	1	
ה	ב	5	2	
ו	ג	6	3	
ז	ד	7	4	
ח	ה	8	5	
ט	ו	9	6	
י	ז	10	7	
יא	א	11	1	
יב	ב	12	2	
יג	ג	13	3	
יד	ד	14	4	
טו	ה	15	5	
יו	ו	16	6	
יז	ז	17	7	צום *Iejunium.* Franguntur Tabulæ * legis. Cessat * Iuge Sacrificium. Vrbs fissa. Epistemon cremat librum legis. Ponit statuam in Templo.
יח	א	18	1	
יט	ב	19	2	
כ	ג	20	3	
כא	ד	21	4	
כב	ה	22	5	
כג	ו	23	6	
כד	ז	24	7	
כה	א	25	1	
כו	ב	26	2	
כז	ג	27	3	
כח	ד	28	4	
כט	ה	29	5	
ל	ו	30	6	

[a] *Levit.* 23. 15.

* *Exod.* 32. 19.
* *Vide* Machzor *Magnum, Venetiis part.* 1. *fol.* 94. [b] & 95. [b].

[b] 1 *Regum.* 12. 27. &c.

אב

אב חסר ה' Ab Cavus V.					אלול מלא ו' Elul Plenus VI.				
א	ז	1	7	צום *Iejunium.*	א	א	1	1	
ב	א	2	1	Moritur [a] Aaron	ב	ב	2	2	
ג	ב	3	2	Pontifex.	ג	ג	3	3	
ד	ג	4	3		ד	ד	4	4	
ה	ד	5	4		ה	ה	5	5	
ו	ה	6	5		ו	ו	6	6	
ז	ו	7	6		ז	ז	7	7	
ח	ז	8	7		ח	א	8	1	
ט	א	9	1	צום *Iejunium.*	ט	ב	9	2	
י	ב	10	2	Decretum con-	י	ג	10	3	
יא	ג	11	3	tra [b] eos quibus	יא	ד	11	4	
יב	ד	12	4	negatus est in	יב	ה	12	5	
יג	ה	13	5	Terram Sanctam	יג	ו	13	6	
יד	ו	14	6	ingressus. Deso-	יד	ז	14	7	
טו	ז	15	7	latio Templi [c] u-	טו	א	15	1	
טז	א	16	1	triusque.	טז	ב	16	2	
יז	ב	17	2		יז	ג	17	3	צום *Iejunium.*
יח	ג	18	3	צום *Iejunium.*	יח	ד	18	4	Moriuntur ex-
יט	ד	19	4	Extincta est lu-	יט	ה	19	5	ploratores * qui
כ	ה	20	5	cerna vespertina	כ	ו	20	6	Terram promis-
כא	ו	21	6	in diebus Ahaz.	כא	ז	21	7	sionis diffama-
כב	ז	22	7	קרבן העצים	כב	א	22	1	verant.
כג	א	23	1	*Xylophoria* [d].	כג	ב	23	2	
כד	ב	24	2		כד	ג	24	3	
כה	ג	25	3		כה	ד	25	4	
כו	ד	26	4		כו	ה	26	5	
כז	ה	27	5		כז	ו	27	6	
כח	ו	28	6		כח	ז	28	7	
כט	ז	29	7		כט	א	29	1	
					ל	ב	30	2	

[a] *Num.* 33. 38.

[b] *Num.* 14. 23. *Sed vide Euseb. Chro. Num.* 2150. *& ibi Ios. Scaligerum, & Canon. Isag. lib.* 3. *pag.* 219.

[c] 2 *Regum* 25. 8 *Iosephus, &c.*

* *Num.* 14. 36, *&c.*

[d] *Vide Nehemiam cap.* 10. 34 *&* 13. 31. *Iosephum Haloseos lib* 2. *Iosephum Scaligerum de Emendat. Temp. lib.* 7. *pag.* 609.

תשרי

תשרי חסר ז׳ Tisri Cavus VII.					מרחשון מלא ח׳ Marchesvan Plenus VIII.				
א	ג	1	3	שבתון וכרון תרועה Sabbatum[a] Memoriale Clangoris, Tubarum scilicet.	א	ד	1	4	
ב	ד	2	4		ב	ה	2	5	
ג	ה	3	5	צום *Jejunium*; ob Godoliam [b] occisum.	ג	ו	3	6	
ד	ו	4	6		ד	ז	4	7	
ה	ז	5	7	צום *Iejunium*. Moriuntur 20 Israelitæ.	ה	א	5	1	
ו	א	6	1		ו	ב	6	2	
ז	ב	7	2	צום *Iejunium*. Decretum in eos qui Vitulum aureum fabricarent.	ז	ג	7	3	צום *Iejunium*. Excæcatur Sedekias *, & filii ejus coram ipso jugulantur.
ח	ג	8	3		ח	ד	8	4	
ט	ד	9	4		ט	ה	9	5	
י	ה	10	5	יום הכיפורים *Dies Expiationum* [c] seu Reconciliationum, ille magnus.	י	ו	10	6	
יא	ו	11	6		יא	ז	11	7	
יב	ז	12	7		יב	א	12	1	
יג	א	13	1		יג	ב	13	2	
יד	ב	14	2		יד	ג	14	3	
טו	ג	15	3	חג הסוכות *Festum* [d] *Tabernaculorum* seu Scenopegia.	טו	ד	15	4	
יו	ד	16	4		יו	ה	16	5	
יז	ה	17	5		יז	ו	17	6	
יח	ו	18	6		יח	ז	18	7	
יט	ז	19	7		יט	א	19	1	
כ	א	20	1		כ	ב	20	2	
כא	ב	21	2	הושענה רבה Hosanna Rabba.	כא	ג	21	3	
כב	ג	22	3	עצרת [e] seu octava Scen.	כב	ד	22	4	
כג	ד	23	4	שמחת תורה *Festivitas legis*, seu Gaudium ob legem acceptam.	כג	ה	23	5	
כד	ה	24	5		כד	ו	24	6	
כה	ו	25	6		כה	ז	25	7	
כו	ז	26	7		כו	א	26	1	
כז	א	27	1		כז	ב	27	2	
כח	ב	28	2		כח	ג	28	3	
כט	ג	29	3		כט	ד	29	4	
					ל	ה	30	5	

[a] *Levit.* 23. 24. *Num.* 29. 1.

[b] 2 *Regum* 25. 25. *Ierem.* 41. 2.

* *Regum* 25. 7. *Ierem.* 52. 10.

[c] *Levit.* 23. 27.

[d] *Ibid.* 34.

[e] *Ibid.* 26.

[f] *Vide Ios. Scalig. lib.* 7. *de Emendat. Temp. pag.* 607.

כסליו חסר ט׳
Casleu Cavus IX.

א	ו	1	6	
ב	ז	2	7	
ג	א	3	1	
ד	ב	4	2	
ה	ג	5	3	
ו	ד	6	4	
ז	ה	7	5	
ח	ו	8	6	
ט	ז	9	7	
י	א	10	1	
יא	ב	11	2	
יב	ג	12	3	
יג	ד	13	4	
יד	ה	14	5	
טו	ו	15	6	
יו	ז	16	7	
יז	א	17	1	
יח	ב	18	2	
יט	ג	19	3	
כ	ד	20	4	
כא	ה	21	5	
כב	ו	29	6	
כג	ז	23	7	
כד	א	24	1	
כה	ב	25	2	חנוכה *Encænia*; post altare [a] ab Antiocho inquinatum; per octiduum.
כו	ג	26	3	
כז	ד	27	4	
כח	ה	28	5	צום *Iejuniũ*. Ioakim combussit volumen à Barucho scriptum [b] dictante Ieremia.
כט	ו	29	6	

טבת מלא י׳
Tebeth Plenus X.

א	ז	1	7	
ב	א	2	1	
ג	ב	3	2	
ד	ג	4	3	
ה	ד	5	4	
ו	ה	6	5	
ז	ו	7	6	
ח	ז	8	7	צום *Iejunium*. Ob scriptam legem Græcè, diebus Ptolemæi legis.
ט	א	9	1	צום *Iejunium*.
י	ב	10	2	צום *Jejunium*. Obsidetur Ierusalem à Rege Babylonis.
יא	ג	11	3	
יב	ד	12	4	
יג	ה	13	5	
יד	ו	14	6	
טו	ז	15	7	
יו	א	16	1	
יז	ב	17	2	
יח	ג	18	3	
יט	ד	19	4	
כ	ה	20	5	
כא	ו	21	6	
כב	ז	22	7	
כג	א	23	1	
כד	ב	24	2	
כה	ג	25	3	
כו	ד	26	4	
כז	ה	27	5	
כח	ו	28	6	
כט	ז	29	7	
ל	א	30	1	

[a] *1 Macca.* 4.52. 2 *Maccab.* 2. & *vide Maimonidem hal.* chanoke *cap.* 1. §3.
[b] *Ierem.* 36.23.

שבט חסר יא'
Sebat Cavus XI.

א	ב	1	2	
ב	ג	2	3	
ג	ד	3	4	
ד	ה	4	5	
ה	ו	5	6	צום *Iejunium.* Moriuntur [a] seniores Iosuæ coævi.
ו	ז	6	7	
ז	א	7	1	
ח	ב	8	2	
ט	ג	9	3	
י	ד	10	4	
יא	ה	11	5	
יב	ו	12	6	
יג	ז	13	7	
יד	א	14	1	
טו	ב	15	2	
טז	ג	16	3	
יז	ד	17	4	
יח	ה	18	5	
יט	ו	19	6	
כ	ז	20	7	
כא	א	21	1	
כב	ב	22	2	
כג	ג	23	3	צום *Iejunium.* Congregati sunt [b] Israelitæ contra Benjamin, propter pellicem & Idolum Micha.
כד	ד	24	4	
כה	ה	25	5	
כו	ו	26	6	
כז	ז	27	7	
כח	א	28	1	
כט	ב	29	2	

אדר מלא יב'
Adar Plenus XII.

א	ג	1	3	
ב	ד	2	4	
ג	ה	3	5	
ד	ו	4	6	
ה	ז	5	7	צום *Iejunium.* Moritur * Moses.
ו	א	6	1	
ז	ב	7	2	
ח	ג	8	3	
ט	ד	9	4	צום *Iejunium.* Scholæ Sammai & Hillel inter se contendere cœperunt.
י	ה	10	5	
יא	ו	11	6	
יב	ז	12	7	
יג	א	13	1	יום ניקנור *Dies Nicanoris* *.
יד	ב	14	2	פורים Festum Sortium *.
טו	ג	15	3	
טז	ד	16	4	
יז	ה	17	5	
יח	ו	18	6	
יט	ז	19	7	
כ	א	20	1	
כא	ב	21	2	
כב	ג	22	3	
כג	ד	23	4	
כד	ה	24	5	
כה	ו	25	6	
כו	ז	26	7	
כז	א	27	1	
כח	ב	28	2	
כט	ג	29	3	
ל	ד	30	4	

[a] *Iudic.* 2. 10.
* *Deut.* 34. 5.
* *2 Maccab.* 15. 37.
* *Esther* 9. 27.
[b] *Iudic.* 18. & 20.

CAP. VIII.

Variatio *annua* Feſtorum *celebriorum in* Septennio *ſuperius exhibito, unde pariter dignoſci poſſit* Jejuniorum *variatio ſimilis incertiſſimaque. Et de* Jejuniis *aliiſque aliquot in* Calendario *ſuprà memoratis, Monita.*

CAlendaria quidem Judaica habes non ſolùm apud Rabbinos ipſos (veluti Abraham Zahalon in *Sepher* יד חרוצים ſeu *Manu* aut *Inſtrumento ſedulorum*, in Canonibus Rabbi Naheſchon, & in *Machzorim* & *Maharil* ſeu Ritualibus gentis annalibus quæ proſtant) ſed etiam apud Sebaſtianum Munſterum, Paulum Middleburgenſem, Carolum Sigonium, Gilbertum Genebrardum, Joſephum Scaligerum, Sethum Calviſium, Dionyſium Petavium, Nicolaum Mulerium, alios. Et Feſta, etiam Solennitates & Jejunia, eadem ipſa juxta Talmudicos in eis habentur quæ in noſtro. Verum aptantur illa Cyclo Judaico recentiori illi novemdecennali (de cujus initio mox plura) in quo menſes ſunt perpetuò alternatim pleni & cavi, & anni ſeptem, nempe 3, 6, 8, 11, 14, 17, & 19, nunquam non intercalares. Sed Cyclus ille ad veterem Eccleſiam ſeu rempublicam Judæorum non attinet. Uti nec tranſlationes feriarum ac feſtorum quibus in ejuſdem ratione recentiores utuntur. Qualecunque autem Jejuniorum in veteri illa Eccleſia ſive temperamentum

peramentum ſive tranſlatio ex more accederet, quoties dies menſtrui eis aſſignati in Sabbatum aut feſtum aliud inciderent, id ſatis quidem veteribus dignoſci potuit ex indicatis in Calendario noſtro. Feſta quæ in eo habentur celebriora atque adjunctæ Solennitates ex lege ſacra ſunt. Alia item ex majorum inſtitutis uti & Jejuniorum pleraque. Quod ad feſta illa celebriora attinet; manifeſtum eſt loca eorum annalia perquam diverſimodè in annis Julianis ſeu certa temporis revolutione variâſſe & vagari ſolere. Verbi gratiâ, anni, ut in exemplo ſuperiùs * allato, Septennii quod finximus primi (cui & Calendarium heic aptatum eſt) Neomenia Niſan erat 23 Martii; ergo erat Paſcha primum ſeu 14 Niſan, (nempe immolationis tempus) 5 Aprilis; Paſcha ſecundum ſeu minus, id eſt 14 Jiar, 4 Maii; Pentecoſte Talmudicorum ſeu *6* Siwan, Maii 26; Dies Expiationum ſeu 10 Tiſri, 25 Septembris; Scenopegia ſeu 15 Tiſri, 30 Septembris. At cum Neomenia Niſan anni in eodem Septennio ſecundi ſeu proximè ſequentis ſit Martii dies 12, Paſcha ſeu 14 Niſan reſpondet diei 25 Martii. Et reliqua totius Septennii illius aliter atque aliter ſe habuere juxta tabellam ſtatim adjectam. Atque ut Feſta hæc lege ſacrâ inſtituta cum Solennitatibus coniunctis, pro anni diverſitate menſiumque qualitate quam prænoſcere nemo quibat, in annorum certa aliqua ratione adeò incertò vagabantur, ſic item Feſta reliqua ac Jeiunia; quod nemo non videt aliter fieri

* *Cap. 6.*

nequivisse; uteunque in dierum gentis menstruorum numeris, Loca eadem seu Dies constanter (modò Pentecosten, causâ jam ostensâ, excipias) quotannis retinerent. Et quale de ficto Septennio hoc ostenditur, dicendum est pariter de annis apud veteres Judæos omnimodis quorum ne unum quidem in menses seu partes suas ritè distributum ullibi reperimus. In Jejuniis autem ex majorum institutis

Festa celebriora Septennii superioris.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
Pascha primum Nisan 14.	April. 5	Mart. 25	April. 12	April. 1	Mart. 24	April. 11	April. 29
Pascha secundum Jiar 14.	Maii 4	April. 23	Maii 11	April. 30	April. 22	Maii 10	Maii 28
Pentecoste Talmud. Siwan 6.	Maii 26	Maii 15	Jun. 2	Maii 22	Maii 14	Junii 1	Junii 19
Dies expiationum Tisri 10.	Sept. 25	Sept. 14	Octob. 2	Sept. 21	Sept. 13	Octob. 1	Oct. 19
Scenopegia Tisri 15.	Sept. 30	Sept. 19	Octob. 7	Sept. 26	Sept. 18	Octob. 6	Oct. 24

ſtitutis ſuperinductis maximè eminent (quod obiter liceat adnotare) quatuor illa quæ aſſignantur diei 17 Tamuz menſis quarti, 9 Ab menſis quinti, 3 Tiſri menſis ſeptimi, & 10 Tebeth menſis decimi. Atque hæc ipſa eſſe volunt Magiſtri [a] (uti & Patres Chriſtiani ab illis edocti) quæ Zachariæ Prophetæ [b] nuncupantur *Jejunium quarti & Jejunium quinti, Jejunium ſeptimi & Jejunium decimi.* Etiam in commentario veteri quod ὑπομνηστικὸν appellatur Ἰωσήππου *Joſephi* (codice minirùm à Theodoro Cantuarienſi antiſtite ante annos ampliùs ſeptingentos [d] in Angliam cum Græcis aliis, ut exiſtimatum eſt, allato, cujus capita pleraque recenſiones ſunt numerorum, perſonarum ac rerum ſibi invicem congenerum tum apud Judæos tum apud Græcos) capitis 127 lemma eſt ποίας νηστείας Ἰουδαῖοι νηστεύουσι. *Qualia apud Iudæos in uſu Jejunia*; & dein ſequitur, Νομιμὸν μὲν οὖν νηστείαν τὴν ἐν τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς νηστεύειν παρειλήφασιν. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι τῶν αὐτοῖς παρειλημμέναι νηστεῖαι καὶ παρὰ τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ μνημονευόμεναι περὶ ὧν φησὶ, νηστεία ἡ τετάρτη καὶ νηστεία ἡ πέμπτη, καὶ νηστεία ἡ ἑβδόμη, καὶ νηστεία ἡ δεκάτη ἔσται τῷ οἴκῳ Ἰούδα εἰς χαρὰν καὶ εἰς εὐφροσύνην καὶ εἰς ἑορτὰς ἀγαθάς· καὶ ἡ μὲν τοῦ τετάρτου μηνὸς νηστεία ἐστὶν ἐν ᾧ μηνὶ ἡ πόλις ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ἐρράγη, ἡ δὲ τοῦ πέμπτου ἐν ᾧ ἐνεπρήσθη ὁ ναός· Ἑβδόμου δὲ ἐν ᾧ ὁ Γοδολίας ἀνῃρέθη ὑπὸ Ἰσμαήλου· καὶ δεκάτου καθ' ὃν μῆνα τοῖς οὖσιν ἐν Βαβυλῶνι ἀπηγγέλη τὰ γενόμενα ἐν Ἱερουσαλὴμ ἄπαντα κακά. *Ex lege acceperunt Jejunium menſis ſeptimi die decimo obſervandum. Sunt etiam alia Quatuor eis recepta, eaque à Zacharia Propheta memorata, ubi ait*

[a] *Maimonides hal.* Thainiioth *cap.* 5. § 4.

[b] *Cap.* 8. 19. & *vide ibi S. Hieronymum.*

[c] *Ms. in Bibliotheca Colleg. Benedict. Cantabrigiæ.*

[d] *Antiquit. Eccleſ. Britannicæ, in Theodoro.*

Iejunium quartum & Iejunium quintum & Iejunium ſeptimum & Iejunium decimum erit domui Iudæ in gaudium & lætitiam & dies feſtos. Quarti verò menſis Iejunium eſt in menſe illo quo Vrbs à Nebuchodonoſor eſt vaſtata. Quinti, in menſe quo conflagravit Templum. Septimi, in quo Godolias trucidatus eſt ab Iſmaele. Et Decimi in menſe quo Iudæis Babylonienſibus nuntiata ſunt mala univerſa quæ Hieroſolymis acciderunt. Sic Joſippus ſeu Joſephus ille. Dies Obitus Moſis, Mariæ [e], aliorum adjiciuntur neutiquam quidem in ſacro ſermone memorati. Verùm ſcimus apud Orientales ejuſmodi quamplurima alia reperiri velut ex avorum ſententiis receptiſſimis. Quod maximè liquet ex Annalibus Mss. Eutychii Patriarchæ Alexandrini qui etiam veterum Patriarcharum ab ipſo Ada dies è monimentis in Oriente antiquitus pro fide dignis habitis exhibet emortuales. De Ada ille,

[e] *De his conſulas Samuel. Petitum in Eclog. Chronolog. lib. 1. cap. 10. & 19. & lib. noſtrum 1. de ſucceſſione in Pontificatum Ebræorum cap. 1.*

ومات ادم يوم الجمعة في اربعة
عشر ليلة من الهلال في ستة ايام
من نيسان وهو برموده في تسع
ساعات من يوم الجمعة وهي الساعة
التي اخرج فيها من الفردوس

Et obiit Adam die Veneris ſeu *feriâ ſextâ, Lunâ decimaquartâ, qui ſextus erat dies Niſan qui reſpondet* τῷ *Barmuda* ſeu Pharmuthi (menſi nempè octavo Ægyptiaco, in fixo eorum anno incipiente die Martii 27) *horâ nonâ feriæ ſextæ, quæ eadem ipſa erat*

erat hora qua pulsus est è Paradiso. Similiter Sethum ait mortuum fuisse anno vigesimo ætatis Enochi (quem اخنوخ *Achanoch* nuncupat) يوم الثلثا في تسع ساعات من النهار في سبعة وعشرون يوما من اب وهو مسري *Feriâ 3, horâ 9 diei 27 Ab qui respondet Musri* seu Mesori Ægyptiorum, cujus initium in anno eorum fixo 25 Julii. Dein & Enochum tradit obiisse anno ætatis Methusalæ 53, في يوم السبت عند مغيب الشمس لثلاث ايام خلت من تشرين الاول وهو بابه *die Sabbati, post occasum solis, die 3 Tisrin, prioris qui respondet mensi Baba* seu Paophi Ægyptiorum, qui incipit 28 Septembris. Alia habet Eutychius id genus non pauca de seculis illis vetustissimis. Et de Christi die Natali, quod obiter etiam notare liceat, ولد سيدنا المسيح في خمسة وعشرون يوم من كانون الاول وفي تسعة وعشرون يوم من كيهك *Natus est Dominus noster Christus die 25 Canun prioris & die 29 Choiac mensis;* id est planè 25 die Decembris Juliani. Dies enim primus Choiac mensis quarti Ægyptiorum in

anno fixo incipit 27. Novembris. Certè in Chronico Alexandrino (& Alexandrinus erat Patriarcha Eutychius) legimus Christum natum χυὰκ κε *Choiac* 25, quod diebus pauculis anticipat tempus Eutychianum. Nonne potius legendum ibi χυὰκ κθ *Choiac* 29, ut in Eutychio? Sed Patribus Christianis receptum est, Traditionem hanc de 25 die Decembris (eo scilicet die natum esse Christum) ex Occidente in Orientem primò manâsse, qua de re consulas imprimis Chrysostomum [f], præter Chronologos ea de nuperos & satis obvios. Nisan autem, Ab, & Tisrin uti & Canun heic sunt menses Syromacedonici. Haud igitur mirum est, apud Judæos traditiones de diebus majorum suorum emortualibus ita invaluisse. De eo verò quod adjicitur diei 8 Tebeth mensis, jejunium scilicet quotannis tunc habendum ob legem Græcè olim versam, præter Josephum Scaligerum [g], videsis Joannem Morinum [h] & Joannem Eusebium [i].

[f] *Tom. 2. Edit. Basil. homil. 39. Edit. Saviliana Tom. 5. p. 513.*

[g] *In Eusebianis, ad num. 1734. & Canon. Isagog. lib. 3. pag. 216.*

[h] *Excerit. Biblic. 8. cap. 3.*

[i] *De Origine sacræ Scripturæ, lib. 12. cap. 3. & 4.*

CAP. IX.

Edictorum seu Epistolarum *Intercalarium*, quibus *Adare* secundo seu mense adjectitio annus jussu *Synedrii magni* augendus erat, specimen seu formula Talmudica. Et de *Paschate* Mensis secundi, sub *Ezechia* Rege.

ANno labente, & plerunque sub finem ejus, mos erat Synedrii Magni collegis, decreto publico intercalationem, ubi opus erat, futuram

futuram ſtatuere. Neque omnino ante initium hoc ritè ſatis fieri potuit. Imò ajunt[a] אין מעברין השנה לפני ראש השנה ואם עברוה אין מעוברת *non intercalabant annum ante initium anni, quod ſi faciebant, intercalatio illa plane irrita habebatur.* Edicto per tribuum tractus ac urbes Terræ ſanctæ uti & alia etiam loca extera ubi Ebræorum pars aliqua inſignior ſeu διασπορὰ eſſet, miſſo, rem ſignificabant Synedri; adjectâ item intercalationis cauſâ. Breviuſculam memorat edicti hujuſmodi formulam על לשון הנשיא *nomine principis Synedrii* conſcribi ſolitam Moſes Maimonides; יודע לכם שהסכמתי אני וחבריי והוספנו על שנה זו כך וכך *vobis innoteſcat me ſocioſque meos* ſeu *collegas meos* aut *nos Synedros* conſenſiſſe *ut adjiciatur huic anno* (jam labenti) *tantum vel tantum*, id eſt ſive cavum menſem integrum ſive plenum, ſeu Adar ejuſmodi ſecundum. Formula item habetur in utraque Gemara[b] verbis non ita multùm diſcrepantibus. לאחנא בני גלותא דבבל בני גלותא דמדי בני גלותא דיון ושאר כל גלוותא דישראל שלמכון יסגא מודענא לכון דאימריא רכיכין וגוזליא דקיקין וזימנא דאביבא לא מטא ושפר מילתא באפיי ובאנפי חבריי מוספא על שתא דא תלתין יומין *Fratribus noſtris, filiis deportationis Babylonicæ,* ſeu *qui in Babylonia peregrinantur, iis etiam qui in Media ſunt & in Græcia cæteriſque univerſis Iſraelitis ubicunque peregrè agentibus, pacem vobis multam* ſeu *ſalutem plurimam. Notum ſit vobis quòd cum agni ſint adhuc teneri & pulli* (columbarum) *graciles* (uſibus ſacris nimium

[a] *Gem. Hieroſolym. ad tit.* Nidarim *ca.* 7. *fol.* 40. *col.* 1. *Babylon tit.* Sanhedrin, *cap.* 1. *fol.* 12 a, *alii.*

[b] *Babylon. ad tit.* Sanhedrin, *cap.* 1. *fol.* 11. b *Hieroſolymit. ibid. fol.* 18. *col.* 4.

nimium adhuc impares) *& tempus Abib seu frugum maturescentium nondum ita propè sit, visum est mihi & collegis meis adjicere huic anno dies triginta.* Sic legitur in Gemara Hierosolymitana. Tam in hac autem quam in Babylonia tribuitur hoc edictum Gamalieli Synedrii magni Principi [c], Rabban Simeonis filio, atque ut non immeritò existimatum est, Pauli Apostoli [d] præceptori. Commemorat quidem edictum hoc, vir summus Josephus Scaliger [e], paulò ante ad hunc modum præfatus. *Ab ultima*, inquit, *antiquitate Consistorium Iudicum Hierosolymitanum ex libro* τῆς ψηφοφορείας σεληνιακῆς *de quo paulò ante egimus quotannis in Galilæam formam anni proximè imminentis mittebant, item in alias regiones finium Israel; quod & hodie à Samaritanis fieri in eorum computo demonstravimus. Ejusmodi Epistolæ Pontificis Maximi & Consistorii ad Galilæos subjecimus.* Dein subjicit formulam edicti à Synedrio etiam emissi [f] de indicando tempore τοῦ ביעור quod vertens ille *Excussuram* & *trituræ* voce explicans, non dubitat quin edictum ipsum sit anni Communis præmonitio, quam & sic fieri ait *eleganter*. Et demum pro anni proximè imminentis intercalationis indictione edictum suprà allatum sumit; quasi tam annum Communem fore, edicto Synedrii prædici fuisset solitum (ex eo quod fruges jam maturescentes etiam trituræ fermè idoneæ essent) quàm fore aliquem Intercalarem. Sed hæc non sine hallucinatione, nec unica. Nam quod attinet ad For-

c Sepher Iuchasin, *fol.* 53. & 54. *fol.* & *R. Gedalia in* Shalshebeth, *fol.* 27. a.

d *Act. Apost.* 22.3. *vide Buxtorf. Biblioth. Rabbinic. lit.* ד׳.

e *Canon. Isagic. lib.* 3. *pag.* 278.

f *Habetur in Gemar. Hierosolym. ad tit.* Sanhedrin, *cap.* 1. *fol.* 18. *col.* 4. & *Babylon. ad tit. eundem, fol.* 11. b *uti & in Gem. Hierosolym. ad tit.* Maighsher Sheni, *cap.* 5. *fol.* 56. *col.* 3. §. 6.

ſormulam illam de ביעור ab eo, nec ſine typographi aut amanuenſis ejus incuria nimiâ, ibi memoratam, id certum eſt, vocabulum illud à בער factum eſſe quod *removere*, *auferre* aut *abolere* denotat, nec eam ad anni calculum omninò ſpectare, ſed ſolummodò ad tempus poſtremum quo abolendi, auferendi, exponendi erant ab agricolis & colonis omnimodi fructus, id eſt ſolvendi aut pollucendi, [e] idque maximè juxtâ legem [f] ſacram ubi legitur בערתי הקודש מן הבית וגו׳ *Separavi* ſeu *removi*, *quod ſanctum eſt de domo*, *tradidique ipſum Levitis*, *peregrinis*, *&c.* Quod ad annum decimandi tertium pertinet. Atque ex בערתי illo ibi uſurpato fit ביעור in edictis illis memoratum, nec cum qualitate anni quid omninò habet commune. Quin & quod ait de anni proxime imminentis intercalatione error eſt manifeſtus. Nunquam intercalandus erat annus proximè imminens, ſed ſolummodò præſens ſeu labens. Error item eſt non levis quod habet de libro τῆς ψηφοφορίας σεληνιακῆς ſeu computi Lunaris antè ibi indicato. Nam perperam ſumit Figuras Lunares variatim ſecundùm inclinationis aut declinationis aut illuminationis diſcrimen depictas, quas צורות לבנה vocant Talmudici veteres, pro Calculi libro, ſeu Tabulis. Quâ de re nos alibi [g]. Et demum quod de Pontifice Maximo adjicit, quaſi non ſine ejus nomine edicta ſeu epiſtolæ intercalares emitti ſolerent; apertiſſimè conſtat Rabban Gamalielem, qui Princeps erat Synedrii nec omninò Pontifex, & dictaſſe & emiſiſſe edictum

H illud

[e] *Gloſſ. ad. Talm. Bab. tit.* Sanhedrin, *pag.* 11. b. *Miſnæ & Gemaræ ad tit.* Maighſher ſheni, *cap.* 5. *& tit.* Shebiith *cap.* 7. *& Maimonides halach.* Maighſher ſheni, *cap.* 11. *Moſes Mikotzi præc. affirmat.* 138. *Adde Io. Cochium in tit.* Sanhedrin, *cap.* 1. *pag.* 8.

[f] *Deut.* 26. 12.

[g] *Lib.* 2. *de Iure Nat. & Gent. cap.* 5. *p.* 205.

illud intercalare, nec Pontifici heic jus aliquod à Talmudicis quidem, ut mox dicetur, permissum, sed omninò, ut judici hac de re nimis impari, negatum. Controversia autem est aliqua utrum edictum illud de Paschate [h] celebrando mense [i] secundo sub Ezechia rege, ad Intercalationem etiam anni attineret. Et plerunque quidem attinere recipitur, uti etiam ad Synedrii heic potestatem. Dicitur enim ויועץ המלך וגו׳ id est, *& iniit rex consilium cum principibus suis atque universo cœtu Hierosolymis ut facerent Pascha in Mense secundo*, seu ut Vulgata, *decreverunt ut facerent Pascha in Mense secundo*. Id quod complures non accipiunt perinde ac si mense Jiar, contra institutum Numinis, qui in mensium ordine est secundus, Pascha primum (nam non ut secundum [k] heic agitur) fuisset celebrandum. Sed quoniam antè dies Nisan decimus sextus [l], dum in Templi sacrorumque instauratione occuparentur, adeoque legitimum in anni communis ratione Paschatis tempus præterierat, ideo ne non omninò eo in anno celebraretur, aiunt annum sic adjecto tunc mense intercalatum ut mensis hic secundus dictus fieret saltem alter Nisan, priori velut pro Adare secundo habito. Qua tamen de re loquuntur ferè Magistri ut de eo quod למי שעה *pro temporis necessitate* factum est nec moribus avitis consonum. Nam neque rite intercalatione adjiciendus erat mensis alius præter ipsum Adar secundum, qui item ante finitum Adar primum erat adjicendus. Quod heic non observatum.

h 2 *Paralip.* 30. 2.

i *Vide Gemar. Hierosolym. ad tit.* Pesachim *cap.* 9 *fol.* 36. *col.* 3. & 4. *ad. tit.* Nidarim. *cap.* 7. *fol.* 40. *col.* 1. *ad* Sanhedrin, *cap.* 1. *fol.* 18. *col.* 4. *hal.* 2. *Babylon. ibid. fol.* 12. b & *D. Kimchi ad cit. locum. Paralip. & Aben Ezra ad Exod.* 12.

k *Num.* 9. 11.

l *Ibid. cap.* 29. *comm.* 17.

obſervatum. Et ubi hac de re loquuntur Talmudici dicere ſolent, Ezechias Rex עיבור ניסן בניסן *intercalavit Niſan in Niſan*, id eſt, Niſan alterum fecit & in menſis ſecundum locum protruſit. Addunt autem ולא הודו לו *rem fuiſſe* (poſteritati) *improbatam*, quod ipſum & de aliis aliquot ab illo geſtis loquuntur. Nec defuere [n] qui Intercalaris rationis initia ei tribuerent. Sed id Talmudicis acceptum non comperio, ſed potiùs planè rejectum. Jam verò ex oſtenſis liquet, ita citra ultraque vagari ſolitum Niſan menſem ſeu Anni Civilis primum, ut non ſolum tam Aprilem quam Martium, verùm etiam Maium Julianum ſubinde occuparet. Neomeniam autem ejus die undecimo Martii, juxta jam admiſſa, nunquam fuiſſe citeriorem.

n *Vide Gilb. Genebrard. Chronolog. lib. lib. I. anno. M. 3440.*

CAP. X.

Talmudicorum & Scripturariorum *Sententiæ diſcrepantes de* Locis *ac* Seculis *ad quæ vetus ille Menſium & Annorum calculus attinuerit.*

IN Menſium Legalium annique veteris incerta illa, quæ hactenus demonſtratur, ratione partim concordes eſſe, partim diſcrepare invicem Talmudicos ac Scripturarios ex antè oſtenſis liquet. Sed verò ſunt etiam alia aliquot, nec ſane momenti levis, hùc ſpectantia, in quibus impenſius ſunt diſcordes. Ea ferè cernuntur aut in Locis ac Seculis ad quæ calculus ejuſmodi attinuerit, aut in Perſonis quæ ſive menſibus ſive annis intercalandis adeoque phaſibus decernen-

dis promulgandiſque præfuerint, aut in Legitimo decernendi Modo. Talmudici in ipſo phaſis ſeu intercalationis ejuſmodi decernendæ actu, Loci nullius rationem habent heic ullam præter Terram ſanctam. Ibi ſcilicet, nec alibi neceſſariò phaſes ſic obſervandas juxtaque eas menſes conſtituendos intercalareſque annos faciendos. Ita tamen ut juxta anni menſiumque ibi diſpoſitionem qualis antè ex ipſis deſcribitur, Judæi veteres ubicunque terrarum agentes ſeu diſperſi Neomenias, feſta, jejunia, alia ad anni rationem attinentia ſervarent; quibus nec fas exiſtimatum ex phaſibus alibi habitis quid ſibi hac in re ſtatuere. Sed verò hoc duntaxat obtinuit quamdiu Synedrium Magnum in Terra ſancta haberetur, cujus autoritate (ut mox dicetur) phaſes ac intercalationes more ſolenni aiunt fuiſſe decernendas. Simulac autem præteriere ſecula illa quibus ullatenus floruit ibi aut non plane emortuum eſt Synedrium illud, nec in Terra ſancta nec alibi ritè locum habuiſſe annalem ejuſmodi ſupputationem. Unde eſt quod aliud inde putandi genus adhibuerint (de quo plura inferiùs) idque cyclicum nec ita incertum, & nefas eſſe aiunt annos intercalare extra Terram ſanctam, id eſt ad morem ſeu formulam aliam quam ibi indicatam eos intercalare, qua de re item mox plura. Maimonides [a] ex veterum mente כל שאמרנו מקביעות ראש חדש על הראיה ועבור השנה מפני הזמן או מפני הצורך אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל או בית דין הסמוכין לארץ ישראל שנתנו להן הסנהדרין רשות שכך נאמר

[a] *Halach.* Kidush hachodesh, *cap.* 5.

נאמר למשה ולאהרן החדש הזה לכם ראש חדשים
ומפי השמועה למדו איש מאיש ממשה רבינו שכך
הוא פירוש הדבר עדות זו תהיה מסורה לכם וכל
העומד אחריכם במקומכם אבל בזמן שאין שם
סנהדרין בארץ ישראל אין קובעין חדשים ואין
מעברין שנים אלא בחשבון זה שאנו מחשבינו
ביום ודבר זה הלכה למשה מסיני וגו' *Quicquid diximus de figendis neomeniis ex ratione phasis aut de annis intercalandis ex Tempestatis aliusve rei necessariæ ratione, id universum faciendum erat tantùm à Synedrio* (Magno) *quod in Terra Israelis locum habuit, aut à judicibus manuum impositione ordinatis Terræ Israelis quibus potestatem in hanc rem dederit Synedrium. Quoniam & sic dicitur Mosi & Aharoni*, Mensis hic erit vobis principium mensium, *quo innuitur (ut didicimus à majoribus qui per manus avitas traditiones nobis reliquere) hoc traditum vobis & unicuique vestrum posteriorum qui locum vestrum occupabunt. Sed verò quando non est Synedrium in Terra Israelis, non figendæ sunt neomeniæ aut anni intercalandi aliter atque calculus, quo hodie utimur, admitit. Atque hoc sane traditio est Mosaica è monte Sinai &c.* Sic Talmudici. At verò Scripturarii ita sunt heic tum de Locis tum de Seculis discordes, ut in terra Sancta perpetuò hodieque juxta phases Lunares, velint à suis Menses adeoque tempus Annuum, Festa, ac Jejunia digeri, atque mensem primum juxta tempus ibi frugum maturescentium [b] constitui, sibiqui intercalationes fieri. Extra verò Terram illam, id nec ne-

[b] *Eliah Ben. Moses* Seder 1. *cap.* 4.

cessariò fieri, nec adeò commodè fieri posse. Quod si possit, non cum Talmudicis damnant. Quin & ait ex sectæ suæ disciplina Eliah [e] noster, לא מצאנו בכתוב שיסגיל זאת המצוה בארץ ישראל אמנם זאת המצוה היתה מימים קדומים מזמן נח ואברהם אבינו ע"ה לקדש הירח לפי מקום ומקום *Nullibi reperimus in Scriptura præceptum hoc* (de sanctificandis Neomeniis) *peculiare fuisse Terræ Israeliticæ. Sed verò manavit à seculis vetustissimis adeoque à tempore Noachi & Abrahæ Patris nostri* (*quibus pax*) *mos ille sanctificandi Lunam quocunque locorum.* Sed & de Utriusque sectæ sententiis circa Temporum suorum post reipublicæ illius excidium observationem, plura inferius [f].

[e] Seder 1. cap. 10.

[f] Cap. 17. & 19.

CAP. XI.

De Personis *quæ* Phasibus *decernendis* Annisque intercalandis *præfuere*, *adeoque de singulari* (*juxta* Talmudicos) Synedrii Magni *heic autoritate.* Scripturariorum *item hac de re sententia*

PErsonæ, quas & Phasibus decernendis & Intercalationi annali præfuisse aiunt Talmudici, erant Princeps ac Synedri seu Collegæ Synedrii seu Consistorii Hierosolymitani illius celeberrimi, סנהדרין הגדולה dicti, id est, *Synedrii* (seu *Sanhedrin*) *Magni*, seu eorum ex seipsis mandatarii aliquot minimùm tres, qui usque in septem augendi, si sententiis dissedissent; nec omninò alii. Principis autem Synedrii assensum

assensum aiunt heic adeo necessarium ut illo invito anni intercalatio admittenda non esset. Atque hac de re nonnulla obiter capitibus proximè superioribus allata sunt. Exceptionem autem tradunt; nec Regem nec Pontificem Maximum in annali intercalationis negotio (quatenus saltem ex arbitrio, ut ostensum est, haud parùm pendebat) ritè quid potuisse statuere, adeoque nec in eorum numerum admittendum qui intercalationi ejusmodi præessent. Locum exceptio hæc habuit, si modò vel rex Princeps fuisset Synedrii (quod tamen rarissimè juxta receptissima eorum scita accidit) vel Pontifex sive Princeps sive Collega forte fuisset. Nam qui Pontificem Synedrio huic semper [c] præfuisse etiam viri maximi asserunt, temerè nimis illud nunc in Pontificis Romani gratiam, nunc aliter suarum ex partium studiis ut sacri ordinis adstruatur in Laicos nescio quæ jurisdictio, comminiscuntur, nec omninò ex commentariis aut interpretationibus traditionibusve Judaicis, quæ planissimè sunt heic adversissimæ, hauriunt. Rationes autem afferunt de Rege [d]; משום אפסניא *Ob stipendiorum solutionem*, scilicet, מחלק ממון לחילותיו כך וכך לשנה ונח לו שיהו כל השנים מעוברות *præstare solebat copiis suis militaribus certam annuatim pecuniam; unde præsumebatur placuisse ei potiùs ut anni singuli forent intercalares.* Quod enim in annum simplicitèr præstituebatur, id ita præstandum erat ut quoties intercalatio fieret annalis tredecim, quemadmodum ubi intercalatio nulla duodecim

[c] *Vide Thom. Aq. 1. secundæ quæst. 105. art. 2 ad 7. Baron. Annal. Tom. 1. anno 31. § 10. 57. &c. alios obiter ad Deut. 17.*

[d] *Gemar. Babylon. & gloss. ad tit.* Sanhedrin *cap. 2. fol. 18. b Adde Maimonidem halach.* Kidush hakodesh, *cap. 4. § 11. & Gemar. Hierosolymit. ad dict. tit. cap. 2. fol. 19. col. 3.*

* *Vide cap.* 16.

decim menſes annum*conficerent. Non aliter atque ex jure quo paſſim utimur Chriſtiani, biſſextilis annus perinde atque ſi communibus annis die integro impar non eſſet ſumi ſolet. De Pontifice maximo aiunt, id in more receptum ne intercalationi annali nimis refragaretur (ubi arbitrio locus) idque animi ſui ſeu voluptatis cauſâ. Nam præſumebatur eum libenter nolle menſem Tiſri ſeu ſeptimum, cujus in feſto Expiationum, aliquoties erat is lavandus, in frigidiora aut hyemi proximiora tempora protrudi,quod neceſſum erat in anno inſequente fieri quoties Adar ſecundus præterlabenti adjiceretur. Sic Talmudici. Eouſque autem ex Synedrii magni autoritate Anni, Menſium, Noviluniorum adeoque Feſtorum univerſorū (præter Sabbatum quod in periodis ſimiliter perpetuò recurrit) rationem omnimodam pependiſſe volunt illi,ut quantumvis Synedri omnino inter decernendum errâſſent,nihilominus ab univerſis Iſraelitis eorum ſtandum eſſet judicio,atque juxta illud feſta à Numine imperata,eſſent obſervanda. Maimonides [a] ex diſciplina vetuſtiorum [b], ב"ד שקדשו את החדש בין שוגגים בין מוטעין בין אנוסין הרי זה מקדש וחייבין הכל לתקן המועדות על היום שקדשו בו אע"פ שזה יודע שטעו חייב לסמוך עליהם שאין הדבר מסור אלא להם ומי שצוה לשמור המועדות הוא צוה לסמוך עליהם *Quoties Synedrium ſanctificaſſet* Neomeniam, *ſive id ex errore aut ignorantia aut etiam vi aut invitò feciſſet, ſanctificatio legitima erat. Et unicuique neceſſariò inde incubuit officium feſta atque alia tempora obſervandi*

[a] *Halach.* Kiduſh hachodeſh, *c.* 2. § *ult.*
[b] *Gemar. Babylon. tit.* Roſh haſhena, *cap.* 2. *fol.* 25. [a].

obſervandi juxta diem quem illi ſanctificaſſent. Atque etiamſi ſciret ipſe Synedros erraſſe, illorum tamen judicio ei erat nitendum. Neque enim aliis præter illos negotium hoc traditum eſt. Atque is qui feſta obſervanda juſſit, eorum item judicio juſſit ſtandum. Quò trahunt illud legis [a], *Et loquutus eſt dominus ad Moſem dicens, loquere ad filios Iſrael & dices ad eos, ſolennitates domini* אשר תקראו אותם, id eſt, *quas vocabitis convocationes ſanctas, hæ ſunt ſolennitates meæ.* Ubi & legunt תקראו אתם *vocabitis vos*, quemadmodum habetur etiam in codice Samaritano; quaſi ibi Moſi & Synedris ſuis adeoque ſucceſſoribus eorum expreſſim dictum fuiſſet, juxta veſtrum in temporibus digerendis judicium & pronuntiata neque alitèr ſuos habebunt in annis & menſibus dies feſta imperata. Atque סוד העיבור ſeu *myſterium* hoc *intercalationis*, annorúmve ac menſium diſponendorum ſcientiam traditam fuiſſe aiunt אין לכל אדם אלא לסמוכים נבונים *non cuilibet, ſed eis qui manuum impoſitione ordinati intelligentiores eſſent*, id eſt Presbyteris, nec omnimodis, ſed in Synedrium cooptatis Magnum. At Eliah Ben Moſeh ex Scripturariorum ſuorum ſententia בזמן inquit בית המקדש היה ודבר מסור לכהן הגדול עם שאר הכהנים או הנביא אשר בכל דור ודור *Tempore quo Templum ſtetit traditum* ſeu *commiſſum eſt negotium hoc* (de Phaſibus decernendis & quæ inde pendent aliis loquitur) *Pontifici Maximo cum reliquis Sacerdotibus aut Propheta cujuſque*

[a] *Levit.* 23. 1.

seculi, rerum harum intelligentiori. Sed verò post excidium, judices hujus rei facit [b] is, ex sectæ suæ placitis, eos qui è variis sui generis Judæorum cœtibus diversimodè electi. Pauciores quam Tres non debere esse. Unicum scilicet Judicem regularitèr negant etiam cum Talmudicis Scripturarii admittendum sive hac in re sive in alia (exceptionibus aliquot minutulis adhibitis) uti nec numerum parem ob dissensus incommodum. Humiles item spiritu, Juris sacri uti & Astronomiæ & epilogismi annalis & menstrui juxta sectam suam peritos esse debere hos judices monet suorum nomine Scripturarius noster. Discrimen igitur inter sectas hasce non leve est de Personis quorum judicio negotium hoc suberat, adeò scilicet ad sacra attinens, ut nihil fermè suprà. Nam Festa omnimoda, (præter Sabbatum hebdomadarium) Jejunia cuncta, Neomeniæ peculiaribus item sacris celebrandæ, Annalis revolutio, ex eorum qui sic præerant autoritate ac arbitrio pendebant. Nec Levitici aut Sacerdotalis generis ullos necessariò heic omninò præfuisse, volunt Talmudici. Aiunt quidem, ut vides, Scripturarii (undenam edocti nescio) הדבר מסור *rem traditam* aut *commissam* Pontifici Maximo & Sacerdotibus; ut scimus etiam in Roma veteri [c] intercalationem fuisse Pontifici Minori. Sed non ita iis commissam aut traditam quin & aliis perspicaciæ singularis & sapientioribus (quos cum Mahumedanis Prophetas appellare solenne est Judæis) cujusque tribus eandem

[b] *Ibid. cap. 16.*

[c] *Macrob. sat. 1. cap. 15. & videsis Iacobum Gutherium de veteri Iure Pontif. lib. 1 cap. 22.*

dem ipſam pariter conceſſam velint, etiam dum ſtetit Templum; quemadmodum poſt excidium Judicibus quibuſcunque modò ſui generis eſſent Iſraelitæ ac ſatis ut dictum eſt periti. Dum verò Talmudici Synedrii Magni Principi & collegis rem ita tribuunt, penes ſummos Reipublicæ Judaicæ præfectos (nam hujuſmodi fuere Princeps & collegæ illi qualicunque ſcilicet è tribu indiſcriminatim ſelecti Presbyteri) imperium & arbitrium circa Sacra tum Annua tum Menſtrua hinc toties pendentia, in Eccleſia illa divina (quæ planè ipſiſſima erat illa Reſpublica) manſiſſe interim planè docent. Quod & perquam conſonum eſt ampliſſimæ Tribunalis illius Juriſdictioni ad quam ſolam ſpectarunt, velut *Caſus reſervati*, alia non pauca momenti tum in ſacris tum in profanis graviſſimi. De errore autem explodendo qui viris alioquin doctiſſimis recipitur, Forum fuiſſe apud Judæos aliud cui rerum Sacrarum (ſeu earum inſtar quas Eccleſiaſticas vocamus nos) cognitio, aliud cui Civilium ſeu Profanarum attineret, alibi fuſiùs dicemus.

CAP. XII.

Et Talmudicorum *&* Scripturariorum *Sententiæ de* Phaſeôn *atque* Intercalationum *decermendarum* Loco, *Intercalandi* Tempore, *ac* Neomeniis ſanctificandis.

LEgitimus Phaſeôn atque Intercalationum decernendarum Modus habetur in Loco quo ſive Phaſis ſive Intercalatio erat pro-

mulganda, in Tempore Anni Intercalandi, in Neomeniæ Sanctificatione, in Calculi Astronomici usu, in Testimoniis de Phasi admittendis, ac demum in Neomeniis ac Intercalationibus populo ritè indicandis. Locus Talmudicis Hierosolyma erat dum ibi Synedrii Magni, cujus Collegis ut ostensum est incubuit hoc curare negotium, item Locus; Templo scilicet conjunctus. Cum verò alibi in Terra Sancta id suas haberet sedes, ibi etiam hac de re decernendum; nec omnino alibi, nec sine convivio solenni. Phasin habitam ibi Lunarem promulgabant illi, unde mensis imminentis initium; quemadmodum, si phasis nulla, aut cavus aut plenus mensis præteritus, juxta superiùs dicta, ab illis ibi fiebat. Postquam autem desiit Synedrium, etiam & desiisse volunt illi (ut & ante dictum est) jus Neomeniarum ex phasi atque intercalationum decernendarum. Scripturarii verò hac de re sic statuunt, ut etiam tam post Urbis gentisque excidium quam antè, adeoque etiamnum, in Terra Sancta, tum ex phasi Neomeniæ tum ex Abib [a] seu *maturescentium frugum tempore* annum sive communem retinendum, sive intercalandum, juxta antè ostensa velint; qua de re plura mox ubi de utrorumque in regionibus aliis usu. Tempus autem Intercalationis sub exitum anni intercalandi à Talmudicis plerunque collocatur, uti & res ipsa juxta eos interdum exigebat scilicet quoties ex causis præter incommodum Paschatis locum aliis suprà dictis esset

[a] *Eliab Ben Moseh* Seder 1. *cap.* 40.

intercalandum. Nec omninò intercalandi edicta seu Epistolæ intercalares emanabant ante initium anni intercalandi, ut docent illi, quod non video non admittere Scripturarios. De Sanctificatione Neomeniæ loquuntur utrique, id est lunæ corniculantis Benedictione cujus formula singularis habetur apud Talmudicos [b] quò & spectat illud Prophetæ,[c] *Clangite tuba, in Neomenia, in tempore constituto & die solennitatis vestræ.* Nam ex ipsa lege sacra neomeniis tum tubarum sonus [d] solennis, tum peculiare [e] sacrificium præstituitur, unde præ cæteris diebus sanctificandæ. Eæ ראשי חדשים *principia mensium* nuncupantur lingua Mosaica. Synedri autem qui rei huic præfuere simulac tempore suo vidissent corniculantem Lunam (ut docent Talmudici) adclamabant מקודש מקודש *Sanctificata est, Sanctificata est,* succlamante similiter populo qui adesset. Tradunt verò illi sanctificationis formulam hanc à Synedris neutiquã adhibendam Neomeniæ alicui præter eam quæ phasi insigniretur tempore in suo, id est vespera quæ exitu diei 29 mensis præterlapsi haberetur, adeò ut quoties plenus fieret mensis seu 30 dierum Neomenia proxime insequens nunquam esset sanctificanda. Sed quantum video Scripturarii sanctificandas omnimodas pariter docent Neomenias. Eliah Ben Moseh [f] ex suorum doctrinâ, אם ביום שלשים נראה הירח עם השמש עד שהיום ההוא הוא מקודש ואם לא יראה עם השמש אמנם יראה אחר עריבתו עד שהיום למחר הוא מקודש אמנם אם לא יראה ביום

[b] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin, *cap.* 5. *fol.* 41. [a] *Iacob Ben Asher in* Orach Chiim, *cap.* 426. *Mos. Mikotzi præc. Aff.* 27. *fol.* 114. [a] *& vide I. Buxtorf. Synagog. cap.* 17.
[c] *Psal.* 81. 3.
[d] *Numer.* 10. 10. *& vide Levit.* 23. 24.
[e] *Ibid.* 28. 11.
[f] Seder 1. *cap.* 16.

שלשים ולא בערב ג"כ רואים שלשים ואחד
ואם יראה עם השמש סמוך לשקיעתו דע שהיום
ההוא הוא מקודש ואם יראה עם השמש
בעיד יום גדול כגון שנים שעות או שלשה
קודם השקיעה דע שהיום הקודם לו הוא
מקודש אלה הם סימני ההקרבות אשר אחר זמן
הראייה אשר יודיעו זמן המקודש אז *Si conspiciatur Luna cum sole in die 30, scito hunc diem esse sanctificandum. Si non conspiciatur cum sole, sed conspiciatur post vesperam suam, scito diem postriduanum esse sanctificandum. Sed si nec die 30 nec vespera compareat, observandus est dies etiam 31 in quo si appareat cum sole prope hujus occasum, scito diem hunc sanctificandum. Quod si conspiciatur cum sole die aperto, veluti horis duabus aut tribus ante occasum Solis, scito diem huic pridianum* (id est 30) *esse sanctificandum. Atque hæc sunt signa seu causæ probabiles seu conjecturales quæ cum accidant post tempus Visionis,* (legitimum & ordinarium, id est exitum diei 29) *docent rationem sanctificandi quæ etiam tunc adhibenda.*

CAP. XIII.

De Calculi Astronomici *apud utranque sectam usu in* arcu Visionis *seu* Phasis *Lunaris eruendo.*

CAlculi Astronomici juxta utranque sectam heic usus ejusmodi erat ut ex motu ac loco Luminarium sæpius (cum phasis legitima ac ordinaria sive per aeris nubila sive alias ob causas haberi nequiret) operosiùs edi-

scerent

ſcerent utrum omninò tempore ſuo ſeu legitima & ordinaria Aſtronomice haberi potuiſſet. Atque inde alia de menſium quantitate ac de Neomeniis conſtituendis decernebant; ſic nempè tempora menſtrua ex artificii ratione digerentes atque intra ſuos retinentes cancellos, quando viſionis ſeu phaſis Veſpertinæ carebant indicatione. Apud Talmudicos [a] epilogiſmus Aſtronomicus (cui item tres minimùm Synedrii collegas præeſſe debuiſſe aiunt) hujuſmodi exhibetur. Terræ illius latitudo ſeptentrionalis inter gradus 29 & 33 (ſeu ut volunt alii 35; diffuſius in Boream quam vulgo recipitur, Terram illam extendentes) conſtituitur, & Hieroſolyma ſub 32, uti & Longitudo horum in gradu *66* $\frac{1}{4}$ ac Terræ ſanctæ inter *63* & *69*. Reperto utriuſque Luminaris loco ineuntis diei à præcedente Neomenia civili trigeſimi ſeu temporis quo phaſis legitima ac ordinaria expectanda (id eſt, juxta illos, עת השקיעה *temporis ipſius occaſus Solis*) adeoque & Longitudine Lunæ à Sole diligenter obſervatâ; aut inter initium Capricorni & Geminorum finem juxta ſignorum ſeriem repertus eſt Lunæ locus verus, aut inter Cancri initium ac finem Sagittarii. Si in priori Zodiaci Semicirculo Longitudinem haberet tunc Luna graduum tantum *9* aut minorem, conſequens aiunt nullam potuiſſe tunc haberi ullibi in terrâ ſanctâ phaſin; quemadmodum viciſſim ſi pluſquam graduum 15 in ſemicirculo illo eſſet tunc Lunæ Longitudo, dubitandum non fuiſſe quin Cœlo ſereno phaſis haberi

[a] *Maimon.hal.* Kiduſh hachodeſh, *cap.9.&c.*

haberi potuisset ubique illic locorum. Si in semicirculo Zodiaci posteriori seu qui à Cancri initio ad Sagittarii finem intercipitur, Longitudo Lunaris esset graduum duntaxat 10 aut minor, phasin haberi potuisse nullam pro certo statuebant; ut vicissim si gradus excederet 24 passim in Cœlo sereno potuisse haberi. At verò si gradus Longitudinis Lunaris in priori semicirculo inter 9 & finem 15, aut in posteriori inter 10 & finem 24 reperirentur, tunc ex Latitudinis ac parallaxis ratione, descensionis varietate, prosthaphæresibus, id genus reliquis in Epilogismo Astronomico adhiberi solitis terminos & Arcum Visionis (quem קשת הראייה nuncupant) eruebant; unde pronuntiari posset an eâ in vesperâ haberi in aere sereno quiret phasis necne. Scripturariis verò non tam reverà alius est epilogismi modus, quam alii, unde discrimen haud contemnendum nasci palam est, inter putandum termini. Etenim cum Talmudicis diei initium habeatur in ipso Solis occasu, Scripturariis verò (ut capite ante ostensum est quarto) in vesperæ Tertiæ initio seu Crepusculi fine; ita apud hos initur ratio dum arcûs visionis quantitatem venantur, ut arcus qui in crepusculi fine seu Vesperæ Tertiæ initio coitum Luminarium insequente, inter ea intercipiatur, pro visionis arcu sit habendus, non verò ille qui inter Solis occasum & coitum. Quo nomine Talmudicos reprehendit Eliah Ben Mosch[b] & in Scripturariorum sententiam eorum aliquos à se monitos transiisse ait

[b] Seder 1. *cap.* 29.

ait. היו inquit חושבים קשת הראיה עד עת השקיעה והיו חושבים שעת הבקשה והסדוש הוא עת השקיעה ולא ידעו דעת חכמינו שהתחלת היום הוא מתחלת הערב השלישי והראתי להם זה הפסק בספרי החכמים והודו בזה *Putare solent arcum visionis usque ad tempus occasus, atque ita eruunt tempus sanctificandum, scilicet ipsius Occasus; neque gnari sunt sententiæ sapientum sectæ nostræ cui diei initium est à Vesperæ tertiæ initio; quod & ostendi illis in Nostrorum libris, nec rem porrò diffitebantur.* Eliah autem ille, constructis [a] motuum Lunaris & Solaris tabulis באופק קוסטנדינא לדעת אלבתאני ולדעת החכם עמנואל בעל הכנפים *ad Latitudinem Constantinopolitanam juxta doctrinam Albategnii & Emanuelis Geographi* (Constantinopolis autem Latitudo ei est graduum 41 $\frac{1}{2}$) de Phasi Lunari ibi sic demum concludit סוף דבר inquit [b], בהיות בין המולד השקיעה יותר מיא שעות וחצי עד עשרים וחמש שעות וחצי אפשר שיראה ואפשר שלא יראה ובהיות בין המולד והערב השלישי יותר מערבעה עשר שעות פחות ששית שעה עד עשרים ושבעה שעות וחצי אפשר שיראה ואפשר שלא יראה ואם יהיה בין יתר מזה דע שעל כל פנים יראה אם לא יהיה מניעה והנה לפי זה כשיהיה בין השמש והירח במעלות ישרות שמנה מעלות ועשרה ראשונים לא יראה וכל שכן פחות מאלה וכשיהיה בינהם במעלות ישרות ארבעה עשר מעלות עד. כל פנים יראה. וכל שכן יותר *Summa est quoties inter coitum Solis & Lunæ medium & occasum Solis intercedant horæ*

[a] Seder 1. *cap.* 19.

[b] Seder 1. *cap.* 29.

11 ½ aut quæ usque in 25 ½ excrescunt fieri posse ut phasis habeatur, uti & posse fieri ut non habeatur. Quod itidem dicendam, si inter coitum ejusmodi & Vesperam tertiam intercedunt plures quam 14 horæ (sexta parte demta) aut quæ usque in 27 ½ excrescunt. Quod si harum excessus fuerit horarum, haberi potest omnino phasis, nisi (per aeris nubila) *impediatur. Vnde itiam fit ut quoties inter Solem & Lunam intercipitur arcus tantùm graduum* 8, *Min.*10, *aut minor, phasis nulla habeatur, quoties verò arcus ille fuerit graduum* 14 *aut major, haberi possit.*

CAP. XIV.

De Testimoniis Phasis *aliunde allatis quando eorum, qui hinc negotio præessent, oculis de ea non constaret.*

PRinceps ac Collegæ Synedrii Magni seu eorum mandatarii qui juxta Talmudicos phasi decernendæ præerant, non solum oculis suis credebant sed & testium pariter fide dignorum qui corniculantem Lunam se tempore suo seu die 29 exeunte sive Hierosolymis sive alibi in Terra Sancta vidisse assererent. Atque inde sive plenos sive cavos menses faciebant. Etiam die tricesimo de phasi proximè superioris Vesperæ testimonio allato ita creditum, ut inde mensis præteritus cavus fieret. Adeoque è locis integri diei itinere ab Hierosolymis dissitis satis tempestive in rem advenire potuere testes. Non item

item qui intervallo majori abeſſent. Neque heic nefas habebatur tanto itinere in feſto aliquo die aut Sabbato ipſo ad urbem teſtimonii hujus gratiâ accedere, ut ſcilicet Sanctificatio Neomeniæ inde ſequeretur. Hoc enim & hujuſmodi alia quæ aut ad Feſta ſolennia celebranda aut Solennitates ſtatas obſervandas attinuere, ne quidem pro violatione Sabbati regularitèr habuere. Unde toties illud דוחה את השבת *depellit Sabbatum* de actibus hujuſmodi aliiſque aliquot dictum. Binos autem heic minimum voluere illi teſtes, ut in rebus aliis, ſed moribus ac vitâ integerrimos ac ſui generis ſeu Iſraelitas; Gentiles autem uti & Fœminas & Minores, quemadmodum & rebus in aliis rejiciendos. Quin & de corniculantis figura ſollicitius eos examinabant; utrum ſcilicet reclinante, inclinante, aut ejuſmodi aliâ figura Lunam vidiſſent quàm quæ loco ac Latitudini ejus in Zodiaco ac habitudini Solari, quam ex epilogiſmo Aſtronomico compertam habebant, ſatis conveniret. Atque in hanc rem צורות הלבנה *depictas* in pariete *figuras Lunares*, variatim ſcilicet formatas, habuere, juxta quas teſtimonia exigere ſolebant. De Figuris illis nos plura alibi [a]. Jam verò ſi teſtimonium de phaſi allatum ejuſmodi fuiſſet, ut nec calculo Aſtronomico eſſet conſonum, ſcilicet ſi refragaretur calculus ille quo minùs aut phaſin tunc haberi aut eâdem quam renuntiarent teſtes figurâ Lunam conſpici eſſet inde credendum, nec quidem teſtibus creditum. In Scripturariis autem ſunt qui teſtem

[a] *De Iure Nat. & Gent lib.* 2. *cap.* 6. *pag.* 205.

admittunt[b] heic unicum. Nec obſtare aiunt quod habetur in lege de Teſtibus binis[c] pluribuſve. Id ſcilicet eò ſolùm ſpectare ut in litium & actionum judiciis veritas de eo quod aut à reo malè fit aut ab actore falsò imputatur à teſtibus binis pluribuſve fiat manifeſta. Heic verò teſtimonium tantùm adhiberi de re viſa unde decernatur quid ſtatuendum in præcepto Numinis obſervando, eoque pariter ad univerſos Iſraelitas attinente. Et receptior hæc apud illos ſententia; quam alii rejiciendam tamen volunt. De moribus item teſtium ſollicitores ſunt Scripturarii, ita tamen ùt nec omnes rejiciant non Judæos, quorum etiam aliquos Judæis Talmudici generis plane heic præferunt, veluti Iſmaelitas ſeu Hagarenos, quoniam horum calculus de Phaſi à Scripturariorum non ita multùm diſſidet. Eliah Ben Moſeh noſter inter qualitates quibus præditum teſtem volunt Sectæ ſuæ plerique hanc memorat שלא יהיה חלוק בדעתו בקדוש החדש מדעת חכמינו והנה מזה הצד ראוי לקבל עדות הישמעלים מפני שהם הולכים אחרי דעת חכמינו בעניני הראיה וברוב הזמנים אנו שוים עמהם בקדוש החדש ביום אחד יתר ואין ראוי לקבל לנו עדות הרבנים מפני שהם חלוקים ממנו בזה אמנם החכם רבי לוי אמר ואם יגיד לנו מי שנקריב כי דבריו אמת והטעם אם יעיד לנו שום אדם שדבריו אמת בין מהרבנים או מהגוים כבר נתחייב עלינו שנשתמר *Vt non ſit diverſæ circa neomeniæ ſanctificandæ rationem ſententiæ ab ea quæ ſapientibus noſtræ ſectæ recipitur. Et certè hâc cauſâ*

conſonum

[b] *Apud Eliah Ben Moſeh* Seder 1. *cap.* 12. & 13.

[c] *Deut.* 17. 6. *Num.* 35. 30. & *vide Deut.* 19. 51.

consonum est accipere testimonium Ismaelitarum eò quod sequuntur illi disciplinam heic sapientum nostrorum in materie phasis. Et nos ut plurimum cum eis convenimus in neomenia sanctificanda etiam eodem plerunque die. Sed non oportet nos accipere testimonium Rabbinorum (scilicet Talmudicorum Judæorum) *quoniam illi à nobis hac in re disciplinâ sunt discordi. Attamen sapiens Rabbi Levi* (Scripturarius) *ait, si quisquam mortalium nobis indicaverit id quod verum est seu verò ita proximat ut probabile videatur, sive is ex Rabbinis illis fuerit sive ex Gentilibus seu Christianis, debere nos juxtà rem observare.* Quod Eliæ huic ipsi tamen displicet. Suorum verò ac aliorum qui in disciplinâ Neomeniarum sanctificandarum ipsis sunt satis concordes testimonia de phasi tempestivè allata (quoties scilicet Judicum seu eorum qui phasi decernendæ præessent oculis neutiquam de ea constaret) maximè docent Scripturarii facienda, fidemque eis non raro habendam, præ ipso calculo Astronomico quem sive per hypothesium incertum sive per putantis incuriam sæpiùs heic fallere non immeritò profitentur, modò scilicet crassissimus & nemini fermè non manifestus in plaga Lunæ visæ designanda aliave phasis circumstantia in testimonio miminè reperiretur. Tunc enim etiam ipsi testimonium rejiciendum volunt. Hinc Talmudicos hoc nomine quidem severiùs reprehendunt, velut qui nec legem sacram satis observarent dum calculum Astronomicum tanti faciebant ut testimonium huic

[d] Seder I. cap. 9. non ſatis conſonum plane rejicerent. Elias [d] hac de re אם עלה בחשבונם כי לא יראה אפילו שבאו עדים והעידו כי נראה אין שומעין להם וזה הפך כונת התורה ודבור סרה במצות השם להחליף המועדים מזמנם להשליך דעת הברור שהוא המוחש וללכת אחרי דעת ההקרבה שהוא החשבון *Quoties per epilogiſmum initum non reperirent* (de Talmudicis loquitur) *phaſin haberi potuiſſe, etiamſi advenirent teſtes qui de phaſi teſtimonium adferrent, neutiquam audiendos eos voluere. Quod quidem ſenſui Legis contrarium eſt & præceptis Numinis adverſum; dum inde feſta luxantur ſuiſque è locis detruduntur; & ratione phaſis dignoſcendæ manifeſtâ & quæ ex ſenſu pendet neglectâ, adhibetur illa quæ probabilis eſt tantum ſeu conjecturalis.* Etenim in hoc negotio rationem manifeſtam ſeu ſcientiam certam, quam דעת הברור nuncupant, ſolam in ipſa phaſi, ut oculorum objectum eſt, tempore ſuo ſeu veſpera diei trigeſimi habita poſitam volunt. Calculum autem Aſtronomicum & quæ ſunt reliqua, juxta antè dicta, in digerendis menſibus caviſque & plenis variatim faciendis, adhiberi ſolita, ad דעת ההקרבה ſeu *rationem probabilem* ſeu *conjecturalem* aiunt attinere. Sed demùm aiunt, אמנם כשאין לנו דעת הברור הנה אז נלך אחרי דעת ההקרבה ואם לא כן הוא מרד גדול במצות השם ועל כן אנו בעלי מקרא כשאין לנו דעת הברור שהוא המוחש נלך אחרי דעת ההקרבה: *Si verò deſit nobis ratio manfeſta, tunc ſequimur rationem conjecturalem. Niſi enim ſic fieret, præcepta*

Nu-

Numinis gravitèr transgrederemur. Ideoque nos Scripturarii, quoties rationem manifestam & quæ è sensu pendet non habemus, conjecturalem amplectimur. Et caput habet Elias noster [e] integrum בחיוב דעת ההקרבה כשאין דעת הברור *de eo quod est, necessariò adhibendam esse rationem conjecturalem* seu *probabilem, ubi manifesta deest,* idque in mandatis sacris observandis, veluti de mundo & immundo discriminando, de ciborum delectu legitimo, id genus aliis.

[e] Seder 1. *cap.* 14.

CAP. XV.

De Neomeniæ Promulgatione; *& de* Festo Duplici, *seu biduo continuo, dubii, in Neomeniis seu mensibus digerendis, causâ, celebrando.*

EX incerta Mensium sive Plenorum sive Cavorum per annum distribuendorum formula ac more hactenus ostenso, nemo non videt adeo incertam fuisse Festorum, Jejuniorum aliarumve solennitatum, dierum menstruorum nomine seu numero sive in lege sacra sive in decretis publicis denotatorum, juxta rationem hanc, observationem, ut quicunque nesciret cavusne an plenus ab iis qui negotio huic preæessent, mensis præteritus fieret, eum ut hodie an cras festum aliquod, decimo, verbi gratia, nono, decimiquarto seu alicui alii mensis cujuscunque labentis diei affixum, servandum esset, simul ignorare esset necessum. Nam si cavus fieret mensis præteritus seu dierum 29, tunc unico die

citiùs

citiùs advenire quemlibet mensis insequentis diem palam est, quemadmodum, si plenus aut dierum 30, die unico seriùs. Hinc docent Talmudici, huic ut occurreretur incommodo, seculis in vetustioribus morem fuisse, signis flammeis aliisve in montium summitatibus collocatis Neomeniæ tempus indicare; quoties scilicet aut phasi Hierosolymis tempore suo habita cavus nocte trigesima fieret mensis præteritus, aut non habitâ plenus; cujus indicium sic nocte potuit trigesima prima expediri. Postmodùm vero aiunt, quoniam Cuthæi (quo nomine Samaritanos plerunque innuunt) signis hujusmodi positis Judæos hac in re fallere, utpote sibi odiosissimos, conabantur, in morem fuisse receptum Nuntios seu Cursores publicos per Terram Sanctam sub Neomeniarum tempora, seu post mensis præteriti qualitatem indicatam, mitti à Synedris Synedrii Magni solitos, qui populum ubique hac de re facerent certiorem. Neque horum itinera aut dies festos aut Sabbatum violasse. Ab eis verò qui propter loci ab Hierosolymis distantiam [a] tempestivè satis edoceri nequirent, Biduum Continuum festo diei unicuique tribuendum, seu diem quemlibet festum Biduo Continuo celebrandum. Ne scilicet verum ipsum diem juxta Neomeniæ, quam ignorarent, constitutionem observandum fortè prætermitterent. Etenim si cavus fieret mensis præteritus, dies prior verus erat dies festus, si plenus, posterior. Utrunque igitur voluere sic servandum. Nuntios hosce שלוחין

[a] *Vide cap.* 17.

Apostolos

Apostolos nuncupant, qua quidem voce indigitantur etiam Judæorum ministri alii à Patriarcha eorum missi ad exigendum per Synagogas aurum, ut videre est in Codice Theodosiano [b]. Quod verò sic de Nuntiis seu Apostolis hanc in rem emittendis dictum est, non ad cunctas pariter Neomenias attinet, sed ad eas solùm è quarum tempore dies Festi mensibus assignati & Jejunium illud celebrius quotannis nono die mensis Ab servatum pendebant. Id est ad Neomeniam Nisan, Tisri, Casleu, Adar, Jiar ob festa in eis signata, atque ad Neomeniam Ab, propter jam dictum Jejunium. Reliqua enim Jejunia quæ sparsim aliis habentur in Mensibus non tanti fecisse videntur ut cursorum publicorum heic usus adhiberetur; qua de re tamen consulas Magistros [c]. Nuncius seu Apostolus heic sufficiebat unicus. Et si quis alius fide dignus, licet neutiquam à Synedris missus, decretum de Neomenia indicaret, Festa, juxta ea quæ is narraret, celebrare licuit. Scripturarii autem qui hodieque in Terra Sancta Neomenias & temporum rationem, juxta antedicta, servant, de festo ejusmodi duplici item monent; sed alias etiam ob causas. Sic nempè esse illud ab universis sectæ suæ celebrandum, quando aut per crebrum phasis tempore suo seu sub exitum mensis præteriti defectum ac per incommodam fortè cavorum & plenorum mensium præteritorum dispositionem aliasve inter disquirendum ob causas de certo, juxta eorum disciplinam, Neomeniæ die satis non liqueret,

[b] *Lib.16. tit. 8. lib.14.*

[c] *Gem. Babylon. ad tit.* Rosh hashena *cap.* 1 *fol.* 18. & *Gloss. in Maimon. hal.* Kidush hachodesh, *ca.* 3. *fol.* 200 b.

aut per confusionem ejusmodi qualemcunque Neomeniarum & mensium exituum evenisset ut planè in dubio restaret utrum diei præsenti an postriduano Neomenia legitima esset tribuenda. Verba sunt Eliah Ben Moseh [d] nostri; סוף דבר פסקו הכל שראוי לעשות שני ימים מספק שוה זה לזה לגמרי ויעדיף אחד מהשניהם על האחר *Summa est, consentire universos, oportere celebrari dies binos propter dubium, eosque non omninò, quantum ad celebrationem, inter se dignitate impares.* Hoc verò maximè observandum in mensibus Nisan & Tisri; quoniam in altero Paschatis festum celebrandum, in altero Expiationum, idque sub gravissima [e] Excisionis (כרות *Cherith* dictæ) pœnâ cœlitùs scilicet non humano aliquo Judicio infligenda, nec aliunde quam à Numinis vindicta expectanda. Sed perperam minus & contra receptissimam Judæorum tum Talmudicorum [f] tum Scripturariorum doctrinam docent Theologi quidam celebres pœnam illam humani fuisse judicii, adeoque Excommunicationis forensis in Ecclesia seu Republica illa speciem fuisse asserunt. Adeo etiam ut interdum ipsum vocabulum כרות, quæ *excisio* est à Numine solùm expectanda, pessimè reddatur à viris alioquin doctis nec rebus Talmudicis prorsus inassuetis, *Excommunicatio.* Quæ summa est morum Judaicorum gentisque disciplinæ aut imperitia, aut peritiæ dissimulatio, nequid gravius dicam. Ea autem de re alibi pleniùs. De duplici autem ejusmodi festo propter calculi Astronomici incertum

[d] Seder I. cap. 16.

[e] *Numer. 19. 13. Levit. 23. 30.*

[f] *Videsis lib. nost. 7. de Iure Naturali, &c. cap. 9. & Sixtin. Ab Amama Antibarb. lib. 3. pag. 955.*

certum ſubinde obſervando, rationem addunt Scripturarii, שאין מנהג הכתוב לדבר בעניינים המסופקים רק הולך אחר הברור והודיע לנו הכתוב שכשאין לנו דעת הברור אך נדון על הספק *morem Scripturæ non eſſe loqui de rebus dubiis, ſed de eo quod manifeſtum & certum eſt. Sed interea eam docere nos, quoties certa nobis deeſt ſcientia, de dubio* (quatenus dubium eſt & manet) *eſſe judicandum.* Exemplum petunt ex lege ſacra de effractore nocturno [h], quem eò quod in dubio erat utrum furti an cædis cauſâ ædes nocte effringeret, ideo patrifamiliâs in tutelam ſui occidere licuit; non item, ſi luce hoc fecerat, quia de furto tunc ſolùm præſumendum; quod mulcta non cæde omninò ex lege compenſandum. Hinc aiunt, והזה מפני שמצאנו בכת' חורץ חן על הספק הזה יחוייב לנו גכ' לדון על הספק *Quoniam in ſcriptura comperimus gratioſam pœnæ* (aliter homicidii cauſâ ſubeundæ) *remiſsionem propter id quod in dubio eſt, ideo etiam debemus nos de Dubio judicare.*

[h] *Exod.* 22. 2.

CAP. XVI.

Incertiſſimæ Annorum *quæ hactenus deſcripta eſt* rationis, *in Hominum Ætatibus rebuſque aliis civilibus decernendis*, Uſus.

QUam operoſa res & moleſta eſſet Neomeniarum adeoque conſequenter Feſtorum, Jejuniorum, omnimodarumque ſolennitatum menſtruarum apud Judæos recurrentium legitima

gitima obſervatio ex jam oſtenſis liquet. Quin & incertiſſima inde atque ex Adare ſecundo ſubinde adjecto, ſibi crebro diſſimillima erat annorum in rebus civilibus dijudicandis ratio. Veluti in Majorum & Minorum ætatibus juxta annorum numerum putandis, Locati item ac Conducti annis, id genus quæ in hominum commerciis obvia ſunt, aliis. Regulariter, verbi gratia, ante annum decimum tertium ac diem inſuper unicum completum Minores habebantur Maſculi; Fœminæ verò ante annum duodecimum ac unicum præterea diem, qua de re etiam nos [a] alibi. Jam verò Anni quidem tum Solaris tum Lunaris, ut ex ante dictis conſtat, rationem habuere. Adeoque etiam non ſolùm numero rotundo ſolarem dierum 365 eſſe admiſere ſed & ſimplici anni nomine illum ſubinde intellexere; uti etiam dum commentũ vetus ſic adjicitur à Bar Chama [b] de Satana & ſolenni ſeu Magno expiationum die; השטן בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבע הוי תלת מאה ושיתין וארבע יומי אית ליה רשותא לאסטוני ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני HASATAN *numerum exhibet* 364; *ſcilicet ſunt dies* 364 *in quibus facultas eſt Satanæ Iudæis adverſari eoſque accuſare* (unde nomen habet.) *Die verò Expiationum deeſt ei facultus hæc*; ſeu die 365 quo annus completur. Cæterùm in rebus civilibus decernendis, quales jam memoravimus idque genus aliis, neque Lunaris ratio neque Solaris habebatur anni, ſed ſolummodò incertiſſimi illius, qui è menſibus etiam non minùs certis conflabatur, ſive

communis

[a] *Lib. de Succeſſionibus cap.* 9.

[b] *Gem. Babylon ad tit.* Ioma *cap.* 1. *fol.* 20.[a]

communis ſive intercalaris. Adeò ut pro vario annorum ejuſmodi diſcrimine, aliter atque aliter ſe haberet & Natorum ætas & Locationum aliorumque contractuum tempus. Expreſſiſſima ſunt hac de re in utroque Talmude [c] teſtimonia. Atque ex eis Moſes Maimonides [d], de Legitima natorum utriuſque ſexus ætate annorum numero diſtinguenda, verba faciens demùm ſubjungit כל השנים האמורות בבן ובבת ובערכין ובכל מקום אינן לא שנין הלבנה ולא שנין החמה אלא שנים של סדר העיבור שהן פשוטות ומעוברות על פי בית דין כמו שהן קובעין אותן כמי שנארנו בהלכות קידוש החודש ובאותן השנים מונין לכל דברי התורה *Anni omnimodi ſive de prole alterutrius ſexus ſive de rerum qualicunque æſtimatione dicti alibive memorati, nec Solares ſunt nec Lunares, ſed Anni quales ex ordine intercalandi naſcuntur ſive communes ſive intercalares, juxta quod Synedrium eos præſtituerit quemadmodum explicatum eſt à nobis in libro de Sanctificanda Neomenia. Quin & juxta hoc genus annorum putandum eſt in rebus omnimodis ad legem attinentibus.* Tantundem habet Moſes Cotzenſis [e], alii. Nemo igitur erat inter eos mortalium cui ſatis conſtare potuiſſet de futuro legitimæ ſive ſuæ ſive alterius ætatis termino, antequam poſtremi anni à Synedrio qualitas decerneretur, id eſt aut adjiceretur Adar ſecundus aut prætermitteretur. Quale & de rebus aliis civilibus, quibus annorum ratio neceſſaria, dicendum. Et vide quod habetur ſuprà capite undecimo, de annuorum ſtipendiorum ſolutione.

c *Hieroſolymit. ad tit.* Nidarim, *cap.* 7. *fol.* 40. *col.* 1. *Babylon. ad tit.* Erakin, *cap.* 3. *fol.* 18. a *& cap.* 8. *fol.* 31. a

d *Halac* Iſhoth *cap.* 2.

e *Præcept. aff.* 50. *fol.* 134 *col.* 4.

CAP.

CAP. XVII.

Quando & unde desierit, *juxta Talmudicos*, vetus ille mos, *ex Phasi lunari, mensium præstituendorum atque annos ex arbitrio Intercalares faciendi.* Cyclus enneadecaetericus *ab* Hillele *Principe Synedrii Magni introductus. Quamdiu* Synedria Judaica *in* Terra sancta.

TAlmudicis, ut antè diximus, receptissimum est, incertam illam Mensium annorumque rationem ex Synedrii magni decreto pependisse, adeoque quamdiu Synedrium illud in Terra sancta emortuum non est nec evanuit, perpetuæ Phasium Lunarium observationi atque annorum, qualem ostendimus, intercalationi locum ibi fuisse eumque debitum. Atque velut הלכה למשה מסיני *Traditionem seu Doctrinam Mosaicam è Sinai*[a] habent calculum illum menstruum seu Neomeniarum על פי הראייה *juxta Phasin Lunarem*, seculis scilicet in illis quibus Synedrii autoritas obtinuit. Cæterùm בזמן inquit Maimonides, שאין שם סנהדרין קובעין על פי החשבון הזה שאנו מחשבין בו היום ואין נזקקין לראיה *Tempore quo Synedrium ibi defuit, Annos & Menses præstituere sumus soliti juxta computum hunc quo hodie utimur, nec Phasis habetur omninò necessaria*, quæ & nunc ante computi illius Neomeniam nunc in ipsa Neomenia nunc post eam accidit. Computus ille visitur in *Mackzor* illo seu Cyclo Decemnoyennali cui certus est annorum

[a] *Vide suprà, cap.* 8.

rum intercalarium & ſimiliter ſemper redeuntium numerus, atque obiter habetur apud autores jam ante à nobis ndicaros. Autor Cycli hujus fuit Hillel Princeps Synedrii magni, Filius Jehudæ Principis. Rabbi Abraham Zacuthius [b], הלל הנשיא בנו של ר' יהודה הנשיאה תקן העיבור על דרך רב אדא עד שיבוא המשיח בן דוד והיה בזמן אביי ורבה וכן כתב ר' שמעון דורן בפירוש האזהרות והיה בשנה תר"ע לשטרות ואחריו לא היה בית דין ערוך *Hillel Princeps Filius R. Iehudæ Principis compoſuit rationem Intercalationis* ſeu *computum annalem juxta doctrinam Aſtronomicam Rab Ada à noſtris adhibendam, uſque dum venerit Meſsias filius David. Floruit autem tempore Abii & Rabba (quod & teſtatur etiam Rabbi Simeon Doran in exegeſi ſua Monitoria) atque anno æræ contractuum 670. Neque poſt eum habitum eſt unquam Synedrium.* Alibi [c] item de eodem Hillele; תקן העיבור לכל ישראל קודם שנתבטלה הסמיכה עד ימי המשיח *compoſuit* ſeu *inſtituit Intercalandi modum univerſis Iſraelitis antequam ceſſavit ſeu deſiit Ordinatio Præſbyterorum* (ſcilicet per legitimam in terra ſancta manuum impoſitionem ; qua de re alibi [d] egimus) *idque ut uſque ad Meſsiæ adventum duraret.* Scilicet ex doctrina Aſtronomica & Chronologica illius Rab Ada Bar Ahaba [e] & Samuelis Minoris dicti, uti & Jarchinæi, [f] aliorumque (qui prævidentes poſtquam Synedrium Magnum planè eſſe deſineret, cyclo aliquo annali opus neceſſariò fore quo tempora ſua juxta legem Moſaicam digererentur,

[b] *Sepher* Iuchaſin, *fol.* 90.a.

[c] *Pag.* 45.a & *tantundem R. Gedaliah Ben Iechai in* Shalſheleth *fol.* 34. 35.

[d] *In Notis ad Eutychii Origines Alexandrinas.*

[e] *Vide Sepher* Iuchaſin, *fol.* 75 & 76.

[f] *Ibidem fol.* 69 a.

rentur, materiem artificiosam eam in rem ex medio Luminarium motu diligentiùs formassent) cyclum illum seu enneadecaeteridem notissimam sibi posterisque conflavit Hillel ille. Annus autem æræ contractuûm 670 quo floruit Hillel hic, respondet Christi anno 358 seu tempori Constantii Augusti. Adeoque sub id seculum desiit mos ille menses à phasi Lunari auspicandi, uti & annos mense adjectitio seu Adare secundo causas ob incertissimas, juxta superiùs ostensa, augendi intercalaresque modo vetustiori faciendi; limitibus seu velut repagulis tum mensibus adeoque neomeniis tum annorum rationi certissimis jam secundum Cyclum illum ennecadecaetericum præstitutis. Neque enim pristinus mos diutiùs juxta Talmudicos obtinere potuit quia וסתלק· ב״ד הקבוע מארץ ישראל *quia* [g] *Consessus Iudicum stabilis* seu *Synedrium* cujus ex arbitrio pependit res hæc tota, *desiit esse in Terra Israelitica*. Diximus sub id seculum desiisse juxta Talmudicos morem illum veterem; ita tamen ut etiam annos ab Hillele elapsos non paucos mordicùs ab ipsis ibi retentus interim videatur. Etenim Septuaginta ab anno illo Æræ Contractuum annis, id est Consulibus Florentio & Dionysio seu Christi 429, rescriptum habetur Theodosii secundi & Valentiniani AA. ad Joannem Sacrarum Largitionum Comitem quo Judæorum Synedria in utraque Palæstina memorantur. Verba rescripti sunt (ut in Theodosiano [h] occurrunt Codice) *Iudæorum primates qui in utriusque Palæstinæ Synedriis*

g Tzemach David qui citatur etiam Ios. Scalig. Is. canon. Isagog. lib. 3. pag. 271.

h *Lib.* 16. *tit.* 8. *l.* 29.

Synedriis nominantur, vel in aliis provinciis degunt, quæcunque post excessum patriarcharum pensionis nomine suscepere, cogantur exsolvere. In codice Justinianeo [a] pro *nominantur* legitur *dominantur*. Aliaque ibi haud parum à Theodosiani heic verbis discrepant. Sed quantum ad Synedriorum mentionem attinet, codex est uterque concors. Quin & Maimonides morem pristinum desiisse ait בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין *Tempore quo vastata est Terra Israelitica, nec relicta in eo est Domus Iudicii* seu *Synedrium*; quod & ipse ad ætatem Abii & Rabba refert, seu לסוף חכמי תלמוד *ad finem Doctorum Talmudicorum* seu seculum quod in Talmudicorum *, id est in Gemaris citatorum, serie recentissimum est. De Hillele illo ejusque computo, præter Scaligeros & Petavios, vide cum primis etiam Joannem Morinum [b] & Samuelem Petitum [c]. Et Talmudicis tam extra quam intra Terram Israeliticam degentibus, recipitur calculus ille enneadecaetericus, ibi sic olim præstitutus; utpote qui priscum illum adeoque incertum suppleret. Ita tamen pristinum illum perpetuò redolere volunt novitium hunc calculum ut tametsi, dum Cyclum in se redeuntem simpliciter spectamus, satis prænoscatur diei cujuslibet in dispositione menstrua festi locus isque certissimus, nihilominus in regionibus ab Hierosolymis longiùs dissitis (id est in quibus Judæis mos erat, dum ex phasi ac Synedrii Magni promulgatione Neomeniæ pendebant,

[a] *Tit. de Iudæis, l. 17.*

* *Vide Ios. Scalig. lib. 7. de Emend. Temp. p. 614.*

[b] *Exercit. 1. in Pentateuch. Samaritanum.*

[c] *Observat. 3. lib. 3.*

ſeſta duplicia ſeu binos ſimul dies feſtos, dubii cauſâ, ut ſuperiùs dictum eſt, regulariter celebrare) eandem quæ ante Cyclum hunc introductum feſtorum duplicium ratio obtinuit velint retineri. Diſtantiam antem ſic definiunt. In locis ab Hieroſolymis decem amplius dierum itinere diſſitis perpetuo ut antè (quoniam illuc Apoſtoli ſeu Neomeniæ nuntii, maxime, שלוחי תשרי *Apoſtoli Tiſri* menſis, cujus dies 10 erat feſtum Expiationum illud Magnum, tempeſtivè ſatis pervenire tunc nequibant) feſta agunt [d] duplicia. Quod ſi locus intra hoc intervallum reperiatur, ſic diſtinguunt. Aut locus ejuſmodi habetur intra Terram Sanctam aut extra. Prioris generis in locis unicum, juxta Cyclum hunc, celebrant feſtum. In locis poſterioris generis, feſta regulariter duplicia. Quod tamen ſic temperandum, ut à recepto à patribus ſingulis in locis more aliquo ſingulari neutiquam intereà recedatur. Quicquid enim ad feſta hæc duplicia attinet fatentur eſſe planè מדברי סופרים *ex ſcitis ſcribarum*, quo nomine ſuperinductos mores ac inſtituta ſolent indigitare.

[d] *Videſis Ioſ. Scalig. Can. Iſag. pag.* 223. *videſis Dionyſ. Petavium lib.* 2. *de Doctrina Temp. cap.* 27. *& Ægid. Bucherium de Paſchali Iudæorum Cyclo cap.* 6.

CAP. XVIII.

Excommunicationis Judaicæ *Cauſæ binæ ſingulares ad antè oſtenſa dè* Feſtis duplicibus *&* Intercalationem *attinentes.*

Ex jam oſtenſis liquet quid ſibi velint Cauſæ binæ ſingulares inter viginti quatuor eas ob quas apud Judæos Talmudicos quis poſſet

posset ritè Excommunicari, id est eo usque pristina libertate consortii inter suos civilis privari ut nec intra quatuor cubitorum distantiam eorum cuiquam assidere ei fas esset, nec legitimi seu civilis hominum numeri pars àliqua, etiamsi præsens, interdum haberetur. Neque enim à Templo, Sacrificiis, aut Conventibus Sacris omnino quis apud eos ex sententia aliqua Excommunicationis sive forensi sive alia humana arcendus erat. Nam & Excommunicatio tam à privatis quam à foro aliquo ob causarum illarum aliquam legitime potuisset apud eos pronuntiari, qua de re nos alibi fusiùs [a]. Nec quid cum forensi excommunicationis sententia, apud eos commune erat legibus sacris de Immundis corpore à [b] Templo Sacrisque arcendis. Scilicet ex ipsa legis sacræ vi ita arcebantur illi, ut ex sententiâ forensi puniendi quidem essent mulcta aut verberibus si legem violarent. Ipsa autem disertis verbis Lex sacra, non Forensis aliqua sententia, à sacris eos excludebat. Quod inprimis observandum, ubi ex Immundorum ejusmodi Exclusione argumenta pro Excommunicatione apud Christianos afferri solent. Nec ad genus Hieraticum, ejusve partem aliquam, jus Excommunicandi præ aliis omninò attinuit. Causarum autem illarum altera [c] est, si quis esset מחלל יום טוב שני של גליות *profanator Diei festi secundi* (seu diem Duplicis festi posteriorem) *captivitatis* seu potius τῆς διασπορᾶς seu *Dispersionis*, seu Judæorum extra Terram Sanctam degentium. Altera

a *Lib.4. De jure Nat.& Gent. cap.8.&c. Adde Constant. L'empereur in Bertram. pag. 371. &c.*

b *Num.5.2.& 19, 11. &c. Levit.13.46.& cap.12.*

c *Gemar. Babylon. ad tit.* Pesachim *cap.* 4. *fol.* 52 [2].

ra [d] eſt ſi quis מחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ *Computi annorum ſeu menſium figendorum rationem iniret extra Terram Sanctam*, id eſt, aliam obſervaret annorum menſiumque rationem, quà Judæus, præter eam quæ in Terra Sancta præſtituta eſt, olim ſcilicet à Synedrio magno, ac pòſt præter eam quæ ab Hillele ejuſdem principe, non ſine collegarum aſſenſu, ut diximus, eſt introducta. Excommunicatum, qualem diximus, appellitant מנודה *ſeparatum*, id eſt, מנודה מן הקהל *Separatum ab Eccleſia, Synagoga, republica Iudaica*, ſeu ἀποσυνάγωγον [e] *extra Synagogam factum.* Atque dicebatur is eſſe בשמתא *in Shematha* ſeu בנידוי *in Niddui*, id eſt in *ſeparatione*, aut ἀφορισμῷ *. Quibus vocibus non planè ejectus innuitur, ſed peculiari illâ quem diximus civilis inter ſuos conſortii intra quatuor cubitorum diſtantiam libertatis deprivatione punitus. Quemadmodum in illo Virgilii, *Et penitus toto diviſos orbe Britannos* peculiaris tantum inſulæ in Oceano poſitura, non omnimo diviſio ejus ab reliquo orbe, quaſi ejuſdem pars non reſtaret, indicatur. Neque omnino admittendum [f], Synagogæ vocem in τῷ ἀποσυνάγωγος ſeu *extra Synagogam* aut *abſque Synagogis* (ut vulgata) *fieri*, Synagogam, quà proſeucham aut cultus divini locum ædeſve ſacras ſignificat denotare, ſed univerſum populum Judaicum, ſexcenties in Fœdere veteri Synagogæ nomine denotatum; non aliter atque apud Chriſtianos Eccleſiæ nomine populum Chriſtianum, quæ nihilominus pro ædibus item ſacris paſſim ſumitur.

[d] *Ad finem Gemar. Bab. ad tit.* Beracoth. *& Maim. hal.* Talmud Tora *cap.* 6.

[e] *Iohan* 9. 22. 12. 42.

* *Vide* Luc. 6. 22.

[f] *Videſis* Druſ. *Præterit.* 4. *ad Ioh.* 9. 22.

ſumitur. Sic Excommunicatus, à Triumviris quibuſcunque, modò ſaltem ad mentem meliorem pœnitentiâ ductum rediiſſe eum eis conſtaret, legitimè potuit abſolvi. Quod ut ſibi fieret ſi non ſedulo conaretur ſed per tempus bimeſtre, maximè ſi ex ſententia forenſi excommunicatus fuiſſet, contumax perſtitiſſet, τῷ חרם *Cherem* anathematiſmo ſeu diris atque execrationibus, ex ſententia item fori feriebatur; interdum etiam carceri traditus; qua de re item nos plura loco ſuprà indicato.

CAP. XIX.

Scripturariorum *ſententia de Annis & Menſibus tum* intra *tum* extra Terram Iſraelis *obſervandis*, *etiam* poſt Cyclum Hillelianum *ita*, *ut oſtenſum eſt*, *admiſſum.*

ITa diſcrepant in annali & menſtruo computo Scripturarii Judæi à Talmudicis poſt Cycli, quem diximus, Hilleliani introductinem, ut ejuſdem intra Terram ſanctam ne hodie quidem velint Scripturarii uſum admittere [h], phaſis ibi rationi ac priſco intercalandi mori ac tempori Abib ſeu frugum ibi matureſcentium ſemper adhærentes. Extra vero Terram Sanctam Eundem ipſum Cyclum amplectuntur. Eliah Ben Moſeh noſter, quoniam, inquit [i], qui extra Terram Sanctam degimus tempus Abib ſeu matureſcentium frugum ſatis internoſcere nequimus הכרחנו להמשך אחרי חשבון העבור כפי מה שעושין אחינו

[h] *Vide ſupra cap.* 10.

[i] Sedar 1. *cap.* 40.

אחינו ב"ה מפני שזה החשבון נמשך אחר מציאת האביב בארץ ישראל בקרוב כי כשאין דעת הברור צריך ללכת אחרי דרך ההקרבה: *Cogimur ſequi computum Intercalationis* ſeu *Cyclum illum quem item amplectuntur fratres Noſtri Talmudici* ſeu *Traditionales. Nam & computus ille adeò nititur tempore Abib* ſeu *matureſcentium frugum in Terra Iſraelitica ut eidem quotannis aut reſpondeat aut proximet. Et ubi manifeſta ratio deeſt, ſequenda eſt ea quam ſuppleat conjectura,* ſeu *quæ veritati propior videatur.* Et dein explicat מחזור *Machzor* ſeu Cyclum illum decemnovennalem cum certa intercalationis ratione in eo admitti ſolita in qua nec tres continui anni communes, nec bini Intercalares. At verò de Judæis hujus generis in Terra Sancta agentibus, autor idem אלה אנשי ארץ ישראל הנמשכים על פי האביב לפעמים יעשו ג׳ פשוטות מחוברות ולפעמים שתים מעוברות וזהו מצד שנוי הזמנים בבכור והאחור והם הולכים אחרי דעת הברור ואנו הולכים אחרי דעת ההקרבה *Atqui Iudæi qui Terram Sanctam incolunt, tempore Abib ſeu matureſcentium ibi frugum nixi interdum Tres faciunt annos Communes continuos, uti & interdum binos Intercalares; quod evenit ex citioris aut ſerioris germinandi temporis diſcrimine. Vtuntur ſcilicet ii ratione manifeſta* (quæ ſcilicet juxta patrum ſcita in Terra ſancta, ut ante oſtenditur, recepta eſt) *Nos vero conjecturali ſeu quæ à veritate non ita videatur diſtare.* Hinc ſequitur, Communem fieri ſubinde in

Terra

Terra Iſraelitica à recentioribus adeoque hodiernis Judæis Scripturariis annum, qui extra Terram eandem degentibus ſive Scripturariis ſive Traditionalibus intercalaris fuerit, uti & Intercalarem ibi qui extra degentibus communis; adeoque tempus quod his Niſan aut Tiſri menſis fuerit, illis interdum eſſe Adar aut Elul, atque è converſo. Addit Eliah noſter ex Rabbi Aharone in anno quarto Cycli Hilleliani 269 (qui reſpondet æræ Chriſtianæ anno 1349) Menſem Tiſri eundem fuiſſe Judæis Scripturariis in Terra Iſraelitica, qui Elul iis qui extrà degebant. Atque וכן inquit, הקרה בזמננו שנת הר"מ ט'ו למחזור הלכו אנשים מקהלתנו בעיר הקדש ואמרו ששנת י"ד ממחזור רע"ו שאנו בו והיה לנו עבור היה להם שנה פשוטה & *ſic accidit tempore noſtro, in anno* 240 (chiliadis ſcilicet Judaicæ ſextæ, ſeu ſub annum Chriſti 1480) *ac Cycli ſeu* Machzor *Hilleliani* 15. *Profecti ſunt ſcilicet homines aliquot ex Eccleſia noſtra in Vrbem ſanctam, qui retulere annum* 14 *Cycli* 276, *qui nobis erat intercalaris* (ut oportuit ex ratione Cycli) *Iudæis ibi degentibus generis noſtri fuiſſe communem.*

CAP. XX.

Apocryphorum, *aliorumque* Scriptorum ex Judæis Græcorum (*ut Agathobulorum, Aristobuli, Fl. Iosephi, Philonis*) *Testimonia seu Vestigia aliquot de doctrina Temporum* Talmudica *&* Karaitica *hactenus ostensa*. Neomeniæ, *&* Neomeniæ secundum Lunam *notiones variæ. Et de* Pronoumenia.

JUxta hactenus ostensa Judæi tum Talmudici tum Scripturarii intelligunt illud à Numine in ipso creationis actu de Luminaribus prolatum, *Et* [a] *sint* לאותת ולמועדים ולימים ושנים *in signa, in certa* seu *solemnia tempora, in Dies, & Annos*, uti & reliqua in corpore Mosaico de Annis ac Mensibus eorumque initiis ac diebus occurrentia. Et quanquam ipsius Lunæ (cujus è phasi, & menstrua & annua adeò variabant tempora) in hanc rem mentio in Lege sacra plane est nulla, sed Mensium duntaxat & ראשי חדשים [b] *principiorum mensium*, attamen expressim legitur apud Syracidem [c] de Luna postquam de Sole est præfatus, καὶ ἡ Σελήνη ἐν πᾶσιν εἰς καιρὸν αὐτῆς, ἀνάδειξιν χρόνου, καὶ σημεῖον αἰῶνος. Ἀπὸ σελήνης σημεῖον ἑορτῆς. φωστὴρ μειούμενος ἐπὶ συντελείας. Μὴν κατὰ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐστιν· αὐξανομένη θαυμαστῶς ἐν ἀλλοιώσει. *Et Luna in omnibus pro tempore suo, ostensione* seu *indicatione temporis, & signo seculi. A Luna signum diei festi. Luminare quod minuitur in fine* [d] (motus sui seu periodi.) *Mensis secundum nomen*

[a] *Genes.* 1.

[b] *Num.* 28. 11.

[c] *Cap.* 43. 6.

[d] *Sed vide Ios. Saglig. Canon. Isag. lib.* 3. *pag.* 264.

nomen ejus est. Crescit mirabilitèr in mutatione. Ibi autem codex Complutensis habet καὶ Σελήνην ἐποίησεν εἰς στάσιν καὶ καιρὸν αὐτῆς &c. *& Lunam fecit pro positura & tempore suo &c.* In Apocryphis item Esdræ, Josias dicitur [e] *immolasse Pascha quartadecima Luna primi mensis*, & *Novilunium* quinti mensis posteà [f] in eisdem memoratur. Atque in hisce quidem Lunæ ipsius expressior mentio. Id autem interea verum est, interpretibus veteris Testamenti Græcis τῆς Νεομηνίας vocabulum seu Νουμηνίας *Neomeniæ*, quod *Novilunium* vertitur, multoties usurpari (uti & semel apud Paulum [g] Apostolum) pro *mensis initio*, atque substitui pro ipso חדש quod tum pro *mense* sumitur tùm pro ipso civilis *mensis initio* atque etiam pro *Luna Nova*, à verbo חדש quod *renovare* significat. Si autem τὴν *Neomeniam* ἀπὸ τῆς μήνης quod *Lunam* denotat (ut vulgo) potiùs quàm ἀπὸ τοῦ μηνὸς quod *Mensis* est, idque secundum nomen illud *Lunæ* Græcum, uti & ait Syracides, factum velis, tunc ipsa etiam Novilunii vox in eodem planè haberi potest quatenus Lunam primò è radiis solaribus emersam adeoque in Cœlo primò conspicuam seu Phasin toties antè memoratam significat, seu quatenus ab Interlunio seu occultationis tempore post Synodum discriminatur. Et certè Angli Neomeniam in sacris literis New Moone (quod nunc pro synodo ipsa, nunc pro Luna primò post synodum conspicua hodieque sumitur) ut Galli *Novelle Lune*, Itali *nuova* ut Hispani *nueva Luna*, Germani New-Mond (uti & cognatæ his linguæ)

[e] Lib. 3. 1. 1.
[f] Cap. 8. 6.
[g] Ad Coloss. cap. 2. 16.

linguæ) seu *Novam Lunam* interpretantur; ubi Syrus & Arabs habent *initium mensis*, juxta locutionem Ebraicam. Sed vero ut idem vocabulum paulò variatum apud Græcos & Lunam & Mensem denotat, sic apud Ebræos etiam ut ipsum חודש est & *Mensis* & *Nova Luna*, ita ירח [h] est tam *Mensis* quam *Luna*, uti & in Linguis cognatis. Mensurâ scilicet pro Mensurato adhibitâ. Summa autem est, Neomeniæ seu Novilunii nomen non solùm pro Nova seu prima, aut primò è radiis solaribus emersa Luna, *revertentes cum primùm colligit ignes*, sumi, verùm etiam pro mensis initio utcunque ab ipsa Synodo diebus aliquot distante. Unde & ubi mensis præteritus plenus, juxta antè ostensa, seu dierum triginta factus est, nullâ scilicet phasi post interlunium legitimâ habitâ; dies trigesimus primus seu civile mensis proximi initium Neomenia dicebatur, quemadmodum & Calendas vocamus & vocarunt Romani veteres initia mensium etiam ubi Calatio, quod munus erat Pontificium, nulla. Quin & in Græcorum [i] commentariis non minùs admitti videtur factum esse vocabulum illud ἀπὸ τοῦ μηνὸς quod *Mensis* est, quam ἀπὸ τῆς μήνης quod *Lunam* significat. Unde & distinctio illa Neomeniæ κατὰ Σελήνην *secundum Lunam*, ab ea quæ simplicitèr sic dicta, aut quæ μὴ κατὰ Σελήνην *non* [k] *secundum Lunam*, seu non merè Lunaris. Certè Thucydidi [l] Neomenia κατὰ Σελήνην *secundum Lunam* est ipsa Lunæ ἡ γέννα seu Nativitas (quatenus distinguitur ea [m] ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς seu ejusdem *ortu*)

h *Psalm.* 8. 4. *Deut.* 21. 13. *&c.*

i *Hesychium, Etymologic. Magnum, Glossar.*

k *Vide Ios. Scalig. de Emend. Temp. lib.* 1. *pag.* 24. *A lib.* 2. *pag.* 61. *C.*

l *Lib.* 2.

m *Achil. Totius in Aratum. cap.* περὶ Σελήνης.

ortu) id eſt ipſa Luminarium Synodus, ut liquet ex eo quod æſtate primi Belli Peloponneſiaci anni ait defeciſſe ſolem νουμηνίᾳ κατὰ Σελήνην *neomeniâ juxta lunam*, extra quod tempus nec eclipſin ſolarem haberi potuiſſe rectè adnotat. Ipſum igitur Synodi tempus, ſeu eam Interlunii partem quæ ſola eſt eclipſis tempus, planè intelligit. Cæterùm etiam Flavius Joſephus Judæus doctiſſimus, non ſemel eodem locutionis genere uſus eſt, Neomenias, in rebus Judaicis Græcè enarrandis, memorans; menſium nempè Atticorum & Macedonicorum qui Ebraicis propiùs reſpondêre (nam nec ipſi ſibi inter ipſos nec cum Ebræorum menſibus iidem omninò fuere) ſimul cum Ebraicorum ipſorum nominibus. Floruit ille ſub Veſpaſiani & quæ ſequuntur tempora in Domitianum. Mariæ ſororis Moſis obitum fuiſſe ait [n] Xanthici menſis Macedonici (qui propiùs τῷ Niſan ſeu primò Ebræorum, uti & ipſe alibi [o], reſpondebat) νουμηνίᾳ κατὰ Σελήνην, & Aharonis κατὰ Σελήνην νουμηνίᾳ Hecatombæonis menſis Attici qui ſic reſpondebat τῷ Ab [p] ſeu nono Ebræorum. Gelenius ſubſtituit *Luna prima*, & quidem rectè ſatis, ſi juxta illam Thucydidis Neomeniæ Lunaris notionem Joſephi Græca ſint intelligenda. Nam & ſcimus Iuterlunii tempus poſt Synodum *Lunam Primam* [q] Latinis vocatam, & Phaſin dieſque ſequentes, ſecundam, tertiam & ſic deinceps. Atqui Ruffino interpreti Joſephi veteri, qui annos abhinc mille ampliùs ducentos ſexaginta floruit, priori in loco pro Græcis illis ha-

n *Orig. Iudaic.* 4. *cap.* 4.

o *Lib.* 3. *cap.* 10. & 11.

p *Videſis Samuel. Petitum in Eclog. Chronolog. lib.* 1 *cap.* 10. & 19. & *lib. Noſtrum* 1. *de ſucceſſ. in Pon. cap.* 1.

q *Vitruvius, lib.* 9. *cap.* 4. *Plinius, alii.*

betur *mensis initio secundâ Lunâ* uti in posteriori *secundâ Lunâ initio mensis*. Quæ etiam exemplaribus Ruffini Mss. binis in bibliotheca ad S. Jacobi Regia (quorum alterum quidem optimæ notæ) sunt consona. Ac *Mensis initium* is alibi uti & *Novum mensem* [r] pro Neomenia substituit. Et ubi Mosis mortem tribuit Josephus [s] Distri Macedonum mensis Ἀδάρϰ δ' ὑφ' ἡμῶν, νεμηνίᾳ, *apud nos autem* (habet ille) *Adar mensis initio*. Quod malè in Ruffini impressis legitur, *apud nos autem Adar mensis initium est*. Sed & κατὰ Σελήνην adjicitur apud Josephum diebus menstruis quæ neomeniam sequuntur, ut decimo, decimoquinto, aliis. Israelitæ, inquit [t], reliquere Ægyptum πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ κατὰ Σελήνην *die 15 secundum Lunam*, Xanthici mensis. Jejunium item Magnum Septimi mensis seu Tisri, quem Hyperberetæo Macedonum propiùs respondere facit [u], τῇ δεκάτῃ αὐτοῦ μηνὸς κατὰ Σελήνην *decimo diei ejusdem mensis secundum Lunam* tribuit, alibique similiter loquitur. Et Ruffinus locis jam indicatis *decima* & *decimaquinta Luna* tantùm habet. Sanè si Neomenias diesque mensis insequentes Ebraicos seu quales tam Scripturarii quam Talmudici Judæi, ut ostensum est, suis receptos esse docent, apud Josephum in hac phrasi intelligas, necesse est ut Novilunium ejus κατὰ Σελήνην *secundum Lunam* minimè sumatur, ut Thucydidi, pro ipsa Synodo, sed pro Novilumio civili; scilicet aut pro phasi (ut quoties mensis proximè præteritus propter phasin cavus erat) aut pro trigesima prima à Novilunio civili proximè

præ-

r Lib. 3. cap. 10.

s Lib. 4. cap. 8.

t Orig. Iud. lib. 2 cap. 6.

u Lib. 3. cap. 11.

præterito die; ut, quoties mensis plenus seu triginta dierum. Atque ita dies reliqui κατὰ Σελήνην hac notione apud eum dici potuere, quatenus à Noviluniis illis civilibus dinumerarentur. Phasis autem adeoque Neomenia ab illa pendens civilis sæpius die à Synodo, cujus dies Luna prima dici solita, secundo, id est secunda Luna habebatur; ut nemo nescit ex Lunari motu non raro nunc haberi. Anne igitur Ruffinus, cujus quidem sub ævum priscus phaseôn usus evanuit, sic Josephum intellexit ut non tam verba transferenda quam sensum sic substituendum duxerit, ut nomine *secundæ Lunæ* Neomeniam civilem phasi post coitum insignitam denotari voluerit? Græcis autem veteribus etiam ipsa Phasis seu Neomenia ex phasi, Prima Luna, uti & dies insequens phasin secunda dici solita, quod scimus ex Gemino [x]. Sed verò Josephus, *Mense*, inquit[*], *Xanthico, qui nostris Nisan vocatur* καὶ τοῦ ἔτους ἐστὶν ἀρχὴ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ κατὰ Σελήνην, ἐν κριῷ τοῦ ἡλίου καθεστῶτος &c. Τὴν θυσίαν πάσχα λεγομένην δι' ἔτους ἑκάστου θύειν ἐνόμισε *& anni Principium est, die 14 secundum Lunam, Soli tunc Arietem obtinente, sacrificium Pascha dictum quotannis immolare præcepit.* Ubi Ruffinus, *quartadecima Luna, Sole opposito in Ariete.* Quod planè intelligendum de Luna decimaquarta non ab ipsa Synodo putata sed à Luna prima seu Neomenia Lunari civiliter sumta, juxta superiùs explicata, si aut Talmudicis aut Scripturariis credendum. Sed verò & heic expressiùs testatur Josephus de Pa-

[x] *Elem. Astronom. cap. 6.*

[*] *Lib. 3. cap. 11.*

ſchatis immolatione, Sole Arietem tenente, id eſt aut poſt æquinoctium vernum aut in ipſo, ſecundum id quod pariter, ut oſtendimus, volunt Talmudici. Quin & Philo, Judæus & ipſe Alexandrinus, Joſepho paulò prior, heic conſonus eſt. Diſertè ille [y] de Moſe; τὴν ἀρχὴν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας πρῶτον ἀναγράφει μῆνα, *Primum menſem facit eum qui ſub Æquinoctium eſt Vernum in quo mundi initium* [z]. Et dein, τῷ δὲ μηνὶ τούτῳ περὶ τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡμέραν μέλλοντος τοῦ Σεληνιακοῦ κύκλου γίνεσθαι πλησιφαοῦς ἄγεται τὰ διαβατήρια, *Eodem in menſe, die decima quarta, ſub tempus ipſum quo ſuum orbem Lumine complere ſolet Luna, celebratur Paſcha.* Quod, juxta antè oſtenſa, neceſſario ſic intelligendum ſæpius de biduo aut etiam triduo, ut interdum, veram Lunæ oppoſitionem ſequente. Nam quantum tempus à Synodo vera ad Novilunium civile interceſſit, tantum ut ab oppoſitione Lunari ad Lunam decimam quartam ſeu menſis diei decimum quartum intercederet nemini non palam eſt. Etiam Æquinoctii verni tempus planè interpretatur Philo per id quod eſt *Abib* menſis, ſeu *tempus frugum matureſcentium*, de quo ſuprà non ſemel; κατὰ γὰρ ταύτην, inquit, τὰ μὲν σπάρτα, ἡ ἀναγκαία τροφὴ, πλειογονεῖται, *tunc enim matureſcunt ſegetes ad victum neceſſariæ.* Alibi [a] etiam tantundem de Æquinoctio Verno, veluti cujus imprimis in Paſchate ritè celebrando ratio adhibenda erat, agnoſcit. Ac initium Menſis, inter feſta gentis ſuæ definiens, ait feſtum eſſe μετὰ σύνοδον τὴν κατά τινα Σελήνην νέαν, νουμηνίαν *quod ſequitur Synodum*

y *Lib. 3. de Vita Moſis.*

z *Vide Philonem lib. de Septenario pag. 1190. & 1191.*

a *Libro citato, pag. 1174. & 1189.*

nodum (Lunarem) *ſecundum Lunam aliquam novam, ſeu Neomeniam*, ubi eodem ſenſu Neomeniam ſumere videtur quo Thucydides in ante citatis ſeu pro Neomenia naturali; ac diem aliquem ſequentem ſeu Phaſis tempus pro ipſo Feſto ſeu Menſis initio, id eſt pro Neomenia Civili. Tametſi poſteà ſanè τὴν κατὰ Σελήνην (nam ſic lego, non Σελήνης, ut in vulgatis) Νουμηνίαν etiam pro Phaſis tempore uſurpet. Νουμηνίᾳ γὰρ, inquit, ἄρχεται φωτίζειν αἰσθητῷ φέγγει σελήνην ἥλιος, *Neomeniâ incipit Sol ſplendore ſenſibili Lunam illuſtrare.* Et ἡ δὲ ἴδιον κάλλος ἀναφαίνει τοῖς ὁρῶσι, *ipſa verò proprium decus tum patefacit ſpectantibus*, quod de Phaſi ut intelligatur neceſſe eſt. Hinc item ob menſtruum Phaſis, quoties haberi tempore ſuo potuiſſet, in Orientis partibus aliis uſum veterem, Neomenia, Græcobarbarè [b] dicitur καινούριον φεγγάρι καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ νέου φεγγαρίου *Novum Luminare* ſeu *principium novæ Lucis* menſtruæ. Et ſunt quidem viri magni [c] qui Naturalis Neomeniæ dies ſeu ipſas Synodos προνουμηνιῶν ſeu *Antenoviluniorum* nomine obſervatas Judæis fuiſſe volunt; quod fateor vocabulum occurrit in Apocryphis Græcis Judithæ [d]. Eam ſcilicet ibi jejunaſſe dicitur *omnibus diebus viduitatis ſuæ* χωρὶς προσαββάτων καὶ Σαββάτων καὶ προνουμηνιῶν καὶ ἑορτῶν καὶ χαρμοσύνων οἴκου Ισραὴλ, *Exceptis Pro-ſabbatis & Sabbatis & Pronoumeniis* ſeu *Antenoviluniis & feſtis lætitiæ diebus Domus Iſrael*, ut editiones habent Complutenſis, Aldina, Regia, aliæ; in aliis, veluti Romana & Francofurtenſi atque Codice vetuſtiſſimo, qui Teclæ tribuitur, in

bibli-

[b] *Simon Portius in Lexico.*

[c] *Ioſ. Salig. lib. 3. de Emend. Temp. pag. 209. & can. Iſagog. 204.*

[d] *Cap. 8. 6. ubi vide Nic. Serrarium quæſt. 11, 12. 13.*

bibliotheca ad S. Jacobi Regia, etiam ϗ νουμηνιῶν & *Novilumiis* adjecto. Certè nullibi video ego Talmudicis solennem observationem aliquam Anteneomeniæ tributam. Nisi quoties ex ratione festi duplici antè ostensa, binæ simul Neomeniæ servarentur, earum altera Pronoumenia forsan dici potuerit. Nec vocabulum illud locum in origine Judithæ codicum forte habuit. Nec aliud præter ϗ νεομηνιῶν &c. post Sabbata ibi legendum meritò suspiceris. Nempe Chaldaicè primò scriptum librum illum ait Hieronymus, atque *multorum se codicum varietatem vitiosissimam amputasse, ac sola ea quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis invenire potuit, Latinis expressisse*. At verò in Latinis habet ille tantum *præter Sabbata & Neomenias & festa Domus Israel*. De Anteneomenia nihil omninò. Quod autem ad Æquinoctii tempus servandum, utpote anni, Paschatis causâ, initii indicem attinet, legimus [e] etiam alios Judæorum Scriptores Græcos eosque gravissimos admodumque vetustos idem juxta superiùs ostensa tradidisse. Agathobulos nempè binos præceptores Aristobuli viri eximii, qui ex septuaginta Interpretibus erat, in commentariis suis ad Exodum docuisse δεῖν τὰ διαβατήρια θύειν ἐπίσης ἅπαντας μετ' ἰσημερίαν ἐαρινὴν μεσοῦντος τοῦ πρώτου μηνός. τοῦτο δὲ εὑρίσκεσθαι, τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ ἡλιακοῦ ἢ, ὥς τινες αὐτῶν ὠνόμασαν, ζωοφόρου κύκλου διεξιόντος ἡλίου, *oportere universos Pascha immolare* (seu celebrare) *post Vernum æquinoctium* (ita ut ante diem quo conficitur æquinoctii Sydus non omnino fuerit celebrandum) *medio mense primo*;

[e] *Anatolius apud Euseb. Eccl. hist. lib. 7. cap. 32. Gr. lat. 36.*

atque tempus hoc esse, cum Sol primam sectionem seu *signum Solaris seu, ut eorum nonnulli appellitant, signiferi circuli permeat.* Et de Judæorum, qui nec Scripturariorum nomine nec Talmudicorum vulgò veniunt, sed inter Græcos habentur Scriptores, consonantia heic, hactenus.

CAP. XXI.

Ex Paganis *nonnullis Scriptoribus &* Christianis *vetustis, loca aliquot ad* Temporis rationem Judaicam *antè ostensam attinentia.* Christianis primitivis *disciplina hac in re cum* Judaica *eadem. Et de* veteri Paschatis observatione *locus ex Eutychio Patriarcha Alexandrino animadvertendus.*

ETiam in Scriptis tum Paganorum Veterum tum Christianorum Judaico quem ostendimus usui coævorum occurrunt quæ jam dictis de phasi Lunari & varia incertaque annorum quantitate satis consonant. Ad Neomeniarum solennitatem Judaicam omninò attinet illud Horatii [a].

——*Hodie tricesima Sabbata, Vin' tu*
Curtis Iudæis oppedere?—— id est, planè προσπέρδειν vel καταπέρδειν (vocabulum apud Aristophanem obvium) seu *ventris crepitu* sive sonoriùs emisso sive petulantiùs simulato Judæos buccinis arietinis Neomeniam pro more celebrantes *contumeliosiùs & ludibrio habere.* Quin & Galenus τοῖς κατὰ παλαιστίνην *eis qui Palæstinam incolunt*

[a] Lib. 1. Serm. 9.

colunt annum fuisse ait (ubi [b] de Latinorum item & Græcorum mensibus agit) dierum 354 seu merè Lunarem, mensisque apud eos intercalandi morem ejusmodi memorat incertum, ut pro eo quem descripsimus facilè sumere liceat. Judæos autem ab eo intelligi non dubitandum. Nam & alibi [c] Lapis in Palæstina proveniens *Lapis* ei dicitur Judaicus, & Balsami liquor, qui ex Judæa, è Palæstina ei [d] petitur. Scripsit autem Galenus sub Commodo Augusto seu sub annum à Christo 180, cum priscus ille Judæorum mos in temporum ratione nondum evanuerat. Autor item concionis [e] Petro Apostolo tributæ, quæ sanè vetustissima est, Judæos corripit, quod Lunam & Mensem adorantes, ἐάν, inquit, μὴ Σελήνη φανῇ, σάββατον οὐκ ἄγουσι τὸ λεγόμενον πρῶτον, οὐδὲ Νεομηνίαν ἄγουσι, οὔτε ἄζυμα, οὔτε ἑορτὴν, οὔτε μεγάλην ἡμέραν, *nisi apparuerit Luna, Sabbatum non celebrant Primum dictum* (quod pro Neomenia Tisri accipiunt alii [f], alii [g] pro primo Azymorum die) *nec Neomeniam, nec Azyma, nec festum* (quod κατ' ἐξοχὴν pro Pentecoste sumitur) *nec diem Magnum*, quam volunt aliqui fuisse Scenopegiam. Sed tam in Evangelio [h] quam in concilii Ancyrani [i] Canonibus Dies Magnus pro ipso Paschatis die usurpatur. *Præclara quidem ista* (inquit Josephus Scaliger) *sed nescit quid dicit.* Nec ad phasin Lunarem locum attinere vult ille sed ad feriarum translationem. At mihi satis est persuasum, hoc tantùm ab autore hoc prisco innui; adeò scilicet ex phasi Lunari apud Judæos solennitatum

[b] *Comment. in Hippocrat. lib.* 1. *Epidem. lib.* 1.
[c] *Lib.* 9. *de simplic. Medicam. facult. cap. de Lapidibus.*
[d] *Lib.* 1. *de Antidotis.*
[e] *Apud Clem. Alexandrin. strom. lib.* 6.
[f] *Ioseph. Scalig. in Prolegom. ad lib. de emend. Temp. & Dionys. Petav. in Epiphan. Hæres.* 30.
[g] *Isaac. Casaubon. exercit.* 14. *num.* 4.
[h] *Iohan.* 19. 31.
[i] *Can.* 7. *& ibi Zonaras & Balsamon.*

ſolennitatum menſtruarum celebrationes ſimulque feſta inſigniora mobilia univerſa pependiſſe (juxta ſuperius oſtenſa) ut idem fuerit ac ſi dixiſſet aliter atque aliter omnimoda ejuſmodi feſta ſe habuiſſe prout Lunaris phaſis in menſis initio haberetur aut minimè. Scilicet ſi non apparuerit Luna tempore ſuo ſeu nocte trigeſima tunc dies illos Hieroſolymis non omninò ſervandos (nec alibi ſine feſto duplici ſervandos) qui aliter planè ſervari, præeunte atque agnita phaſi, debuiſſent. Unde & Epiphanio, ex uſu Judaico qui ante Cyclum Hillelianum obtinuit, feſta illa vocantur αἱ * ἐπιτελούμεναι τῇ κατὰ Σελήνην νεομηνίας καὶ αἱ καθεξῆς ἑορταὶ, *Feſta aut Solennitates quæ Neomeniam juxta Lunam ſeu phaſis Lunaris cauſâ evenere & quæ inde pependerunt*, ut Paſcha, dies Paſchales continui, Pentecoſte. Hæc ſcilicet ut Mobilia & pro civili Neomeniæ varietate (quæ tamen ſub Epiphanii ſeculum Cyclo illo Hilleliano coercebatur) aliter atque aliter recurrentia, diſtinguit ab hebdomadario Sabbato φύσει ἀνακυκλουμένῳ *naturâ* ſeu ſimiliter ſemper *revertente*. Certè nec deſunt qui firmari hæc velint ex illo Evangelii * ubi dicitur Judam veniſſe, tempore nocturno ipſius Paſchatis, μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων *cum laternis & facibus*; unde colligi ſcilicet poſſe exiſtimant *, Plenilunium ſeu decimamquartam à Synodo Lunam Paſcha ipſum ſeu decimum quartum diem primi Menſis ſeu Niſan ſic antevertiſſe ut Novilunium naturale ſeu vera Synodus anteverterat (veluti ſive biduo ſive triduo) menſis

* *Hæreſi* 30. *num.* 32. *ſeu* Ebioniæorum.

* *Ioam. cap.* 18. 18.3.

* *Georg. Herwart in Chronolog. part.* 1. *cap.* 171.

ejuſdem phaſin aliudve initium. Aliter enim nec facibus aut laternis adeo * opus fuiſſe; cum non ſolùm in ipſo plenilunio ſed & in tempore utrinque proximante ſatis eſſe ſoleant noctes in cælo illo plerunque ſereno, ſub id tempus lucidæ.

* *Sed vide Hug. Grot. in Notis Evangelicis, pag.* 1007.

Nec ſolùm Judæis olim ſed & Chriſtianis Primitivis, maximè ex Judæis, Annalis ac Menſtrua obſervatio, qualis antè deſcribitur, in uſu. Quemadmodum enim Chriſtus in terris ipſe ac diſcipuli ejus Apoſtolique legem moreſque Judaicos violare nolebant [k], ita & poſt aſcenſionem Diſcipulos ac Apoſtolos, etiam & Eccleſiam maximè Hieroſolymitanam integram, earundem legum morumque diù admodum fuiſſe tenaces liquet. Sic enim Jacobus & Presbyteri Hieroſolymitani ad Paulum [l]. *Vides frater quot myriades ſunt in Iudæis qui crediderunt*, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι *& univerſi ſunt Zelotæ legis*, ſeu qui legem Moſaicam ut ſanctiſſimam ſervari volunt. *Audierunt autem de te* ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως *Apoſtaſiam doces à Moſe Iudæos qui per Gentes ſunt omnes, dicens non oportere eos filios circumcidere*, μὴ δὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν *neque in moribus* (avitis ſeu Judaicis) *ambulare*, ſeu *neque ſecundum inſtituta* aut *mores vivere*; ubi & codicem Ms. unum habere notat Robertus Stephanus ut etiam & Beza, ἔθεσι τοῖς πατρῴοις *moribus avitis, patriis* ſeu *paternis*. Vulgata ibi ſubſtituit *neque ſecundum conſuetudinem ingredi*, quod Wiclefius noſtras olim vertit **neither owen to enter bi custom**, cum *ingredi* ibi pro *incedere* ſeu *ambulare*

k *Matth.* 23.

l *Act. Apoſt.* 21. 20.

ambulare non pro *introire* uſurpetur; id eſt, pro *vivere*, ut in verſionibus Anglicanis, quæ ſecutæ ſunt, **to live after the customs**. Verum quidem eſt Synodo Hieroſolymitanâ[m] ab Apoſtolis & Preſbyteris annos aliquot antè definitum fuiſſe nihil Gentibus qui Chriſto nomen dederant, ſatiſque aliter ſimplicem cultus Chriſtiani rationem erant edocti, velut ex religione inſuper neceſſarium, imponendum præter abſtinentiam Idolothytorum, Suffocati, ac Sanguinis, (quod ad Res per ſe pro tempore interdicendas attinuit) καὶ πορνείας, καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι ἑτέροις μὴ ποιεῖτε *& Inceſtûs* (quod *Fornicatio* vulgò heic uti & alibi vertitur) *& quæ non vultis vobis fieri, aliis ne feceritis.* Quæ poſteriora ad Perſonas ſpectant nunquam non obſervanda. Unde & concubitus in Levitici decimo octavo interdicti, ac Apoſtolorum[n] lingua τῆς πορνείας nomine deſignati, etiam pro interdictis in Eccleſia Chriſtiana perpetuò habiti. Quod vero dein ſequitur, certiſſimum eſt ac univerſale, modò ritè intellectum, Æquitatis, Juſtitiæ, Juriſdictioniſque omnimodæ Officiorumque invicem humanorum firmamentum ac divinum Tabulæ ſecundæ[o] compendium. Atque habetur quidem in exemplaribus Græcis vetuſtis optimiſque Novi fœderis editionibus Græcis atque etiam codice Æthiopico, uti item in antiquiſſimis Latinorum atque in eo quo olim Anglicana Eccleſia uſa eſt, ut alibi[p] obſervavimus. Neque exiguus eſt ejuſdem, ut ibi reperitur, ſi cum judicio perpendatur, in rebus momenti graviſſimi quæ agitari

m *Act.* 15. 29.

n 1 *Corinth.* 5. 20.

o *Videſis Nic. Serrarium ad Tobiæ cap.* 4. *præcept.* 6.

p *Lib.* 7. *de Iure Nat. & Gent. cap.* 12.

ſolent diſcutiendis, uſus. Verùm ita de Chriſtianis ex Gentilibus tunc δόγματα [q] τὰ κεκριμένα *dogmata decreta* fuere. At intereà Chriſtianis ex Judæis alia hactenus & poſteà aut neceſſaria habita aut velut neceſſaria necdum prætermittenda; legis ſcilicet integræ morumque patriorum tam qui ad Cæremonialem quam qui ad Judicialem aut Moralem attinuere, inde pendentium obſervatio, ut ex paulo antè citatis vides; quæ ad Eccleſiam Hieroſolymitanam primariò ſpectabant, & conſequenter, ad Chriſtianos ex Judæis diſperſos qui Hieroſolyma ut exemplar, juxta diſciplinam tunc receptam, ſequendum habuere. Obviæ ſunt diſputationes [r] in Scholis *de Ceſſatione legalium*, maximè quæ Cæremoniarum nomine veniunt, in quibus agitur de Tempore quo primum ſi efficaciam ſpectes, mortua fuerint, quo primùm mortifera ſeu illicita, & quando & quomodo *mortua mater Synagoga* ſeu lex Moſaica aliquandiu ſervata (ut illuſtriorum, ante Sepulturam, cadavera) demùm ſepeliretur. Et egregius ea de re etiam extat liber Roberti Capitonis (*Groſſe teſte* vocitant) Lincolnienſis olim Epiſcopi nondum typis editus, qui luce ſanè digniſſimus. Sed diù poſt Chriſti paſſionem inter Chriſtianos ex Judæis Legalia & quæ inde pendent omnimoda ſervata eſſe, extra controverſiam fit. Etiam toto minimùm tempore quod in ſacra Actorum hiſtoria continetur ſeu uſque ad ampliorem Evangelii divulgationem, imò uſque ad excidium Hieroſolymitanum ſub Veſpaſiano (anni ſic ſunt

[q] *Act.* 16. 4.

[r] Thom. *Aq.* 1. *ſecundæ quæſt.* 103. *art.* 4. *Scotus ad lib.* 4. *ſent. diſt.* 3. *quæſt.* 4. 10. *Bachon in* 4. *ſent. prolog. quæſt.* 6. *art.* 4. *alii ibidem Suarez de Legibus lib.* 9. *cap.* 10. *&c.*

ab incarnatione Christi ampliùs septuaginta) idem obtinuisse volunt viri docti. Inter mores igitur Iudaicos sic à Christianis retentos dubitari nequit quin etiam haberetur illa ipsa quam ostendimus Annorum & Mensium ratio legalis, sine qua festa aliaque sacra non pauca rite celebrari non potuisse nemo non videt. Nec Christianos ex Iudæis solùm sed & ex Gentilibus Legi Mosaicæ quam par erat addictiores eo in seculo fuisse scimus ex Epistola ad Galatas, quos & expressim reprehendit Paulus [f] quod *Dies observarent & Menses & tempora & Annos*, inter reliqua rudimenta Mosaica. Unde etiam adnotatur pseudapostolos quorum illi doctrinam secuti essent non solùm circumcisionem prædicasse ἀλλὰ καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς Νεομηνίας, *verumetiam Ferias & Novilunia.* Quin & postquam evanuerat reliqua Legalium observatio, hæc de Temporibus sibi digerendis diu ita mansit apud Christianos Asiaticos, ut Pascha suum, quod in festis habuere primarium, non aliter servari velint quam Iudaicus Annorum & mensium computus observandum designaret; id est eodem cum Iudæis die seu decima quarta Luna primi Mensis Iudaici, quemcunque in diem hebdomadis Luna illa inciderat. Qui mos quidem Ecclesiis aliis displicuit, non alio quam Dominico die Lunam Judæorum decimam quartam sequente festum illud celebrari quotannis volentibus. Atque utraque pariter opinio in sui tutelam antiquitatem etiam & ut fieri amat, Apostolicam traditionem

[f] *Ep. ad Galat.* 4. 10. & *ibi Theophylactus.*

nem præ ſe ferebat. Qua de re obvia ſunt perplurima eaque expreſſiſſima[t], apud Euſebium, Socratem, Epiphanium, alios. Sed verò etiam qui Diem Dominicum ſic volebant ſolum ſervari, eos non minus juxta Judaicum computum rem ſtatuiſſe quam qui Lunam decimamquartam, cuique palam eſt, quamdiu ſcilicet annorum certus ad hanc rem Cyclus à Chriſtianis ſibi repertus erat nullus. Tandem enim præeuntibus, ut fieri ſolet, aliquot incaſſum tentamentis, & Judæi ſibi & ſibi Chriſtiani (& puto ſanè diu ante Judæos) cyclos & fecere & demum inter ſe publice recepere certos; ſaltem pro certis & ſimiliter per annos aliquot in ſe redeuntibus habitos. De Judæis diximus nos ſupra. De Chriſtianis, Chronologi paſſim. Maxime Ægidius Bucherius ad Canonem Victorii Aquitani Paſchalem. Quoniam verò etiam apud Eutychium Patriarcham Alexandrinum, Arabem nondum editum, hac de re legitur quod ſtudioſis fortè non omninò ingratum erit, illud etiam adjicere heic viſum eſt. Res tractans ille quæ ad Victoris Papæ ſeu Severi Auguſti tempora, id eſt ad annum Chriſti 200 aut præterpropter, attinent,

كتب inquit وفي ذلك العصر
ديمتريوس بطريرك الاسكندرية
الي غابيوس اسقف بيت المقدس
والي

[t] *Eccleſ. Hiſt. lib. 5. 25. gr. 23. lat. Ruffin. cap. 24. & Socrat. lib. 5. cap. 21. Nicephor. Calliſt. lib. 4. ca. 37. &c.*

والي مقسيموس بطريرك انطاكيه ❋
والي بقطر بطريرك روميه في
سبب حساب فصح النصاري وصومهم
وكيف يستخرج من فصح اليهود
ووضعوا في هذا كتب كثيره ❋
ورسايل حتي تبنوا فصح النصاري
علي ما هم عليه اليوم ۞ وذلك
لن النصاري كانوا من بعد صعود
سيدنا المسيح الي السما اذا عيدوا
الخميس من الغد يبدوا يصومون
اربعون يوما ويفطرون كما فعل
سيدنا المسيح ۞ لان سيدنا المسيح
لما عمد في الاردن خرج الي
البريه فاقام بها صايما اربعون يوما
وكان النصاري ان كان فصح
اليهود عيدوا هم ايض الفصح ۞
ووضعوا هولا البطاركه حسابا الفصح
ليصومون النصاري اربعون يوما
ويكون فطورهم في يوم الفصح

Tempore in illo Scripsit Demetrius Patriarcha Alexandrinus ad Agapium Episcopum Hierosolymitanuum, & Maximum Patriarcham Antiochenuum, & Victorem Patriarcham Romanum, de materia Paschali Christianorum & eorum Iejunio (perquam obvium est Patriarchas Alexandrinos Epistolas Paschales suas quotannis olim alias ad Ecclesias emittere solitos) *& quomodo discriminandum esset à Paschate Iudæorum. Et quamplurima Scripta & Epistolæ hac de re hinc inde fuere; adeo ut demùm consentirent in Paschatis observationem qualis hodierna est. Scilicet cum Christiani post Ascensionem Domini Nostri Christi in cœlum celebrabant Epiphaniorum diem* [a], *ab eo die lejunabant quadraginta dies, & tunc lejunium solvebant, quemadmodum fecit Dominus noster Christus. Etenim Dominus noster Christus, cum baptizatus esset in Iordane, egressus est in Desertum ubi per quadraginta dies jejunavit. Cum autem Iudæi suum celebrabant Pascha tunc item suum pariter Christiani. Sed statuère Patriarchæ hi computum Paschatis ejusmodi dein fore, ut Quadraginta dies jejunarent, & dies quo jejunium solverent esset sibi Pascha.* Id est ut quadraginta dies jejunarent ante Dominicum diem qui sequeretur Pascha Judæorum, & tunc jejunium solverent. Quod & alibi sic satis explicat. Nam de Synodo Nicæna verba faciens & ejusdem de Paschate decreto واتفقوا ait

على ان يكون فصح النصاري في
يوم

[a] *Videsis Cocil. Aurel.* 4. *cap.* 1. *Cassian. collat.* 10, 2. *præf. ad Epist. Paschal. Theophili Patriarchæ Alexdrinii. Concil. Antisiodor, cap.* 2.

يوم الاحد الذي يكون بعد فصح
اليهود ✿ وان لا يكون فصح اليهود
مع فصح النصاري في يوم واحد ✿
وثبتوا ما وضعه ديمتريوس بطريرك
الاسكندريه وعاغابيوس اسقف بيت
المقدس ومكسيموس بطريرك انطاكيه
وبقطر بطريرك روميه من حساب
الصوم والفصح وان يكون فطر
النصاري يوم فصحهم وهو يوم الاحد
الذي يكون بعد فصح اليهود

Et decreverunt ut Chriſtianorum Paſcha foret dies Primus (ſeu Dominicus) *qui ſequeretur Paſcha Iudæorum, nec celebrandum Paſcha Chriſtianorum ſimul* ſeu *eodem die cum Iudæorum. Idem ſcilicet ſtatuere quod & ante Demetrius Patriarcha Alexandrinus & Agapius Epiſcopus Hieroſolymitanus & Maximus Patriarcha Antiochenus & Victor Patrarcha Romanus, de Iejunio & Paſchate, ut nimirum Iejunium ſolverent die quo Paſcha celebrarent, quæ feria eſſet prima* ſeu Dominicus *qui Iudæorum Paſcha inſequeretur.* Id eſt planè ut die Dominico decimam quartam Lunam ſequente eam quæ proximè Æquinoctium vernum ſequebatur, Paſcha Chriſtianorum celebraretur, velut ἀναστάσιμον ſeu *Feſtum Re-*

ſurrectionis non ut σταυρώσιμον ſeu *Feſtum Crucifixionis*, more Judaico. Quod quidem Patribus Nicænis tribui ſolet [b] (licet in eorum Synodi Canonibus nec Græcis nec Arabicis comperiatur) atque etiamnum in Eccleſiaſticis Chriſtianorum Cyclis obtinet. Tam Æquinoctii igitur rationis quam Lunæ decimæquartæ ac Terminorum Paſchalium origo ex Judæorum eſt uſu; de quo ſupra. Atqui intereà immolare quidem Paſcha rite ex ſententia ſua potuere illi pridiè æquinoctii ſed non omninò diutiùs antè. Silicet Paſchale feſtum illud quod Azymorum primo ſeu Luna decimaquinta incipiebat, æquinoctium antevertere nunquam debuit, ut oſtenſum eſt [c]; juxta quod intelligenda quæ de Æquinoctio habent Scriptores ex Iudæis Græci ſupra citati. Hinc partim forſàn ſcimus quid ſibi velit canon ille vetuſtus (ſed Apoſtolis falſò tributus [d]) Epiſcopum, Presbyterum, Diaconum gradu ſuo dejiciendum ſi Paſcha πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσοι *ante vernum æquinoctium cum Iudæis egerit*. Nam qui eodem cum Iudæis die Paſcha Chriſtianum, jejunium ſolvendo, agebant quoties in æquinoctium Luna decimaquinta incidebat, planè ante æquinoctium Paſcha ſuum celebrabant. Die ſcilicet pridiano immolabant olim Iudæi, ſtante Templo uti & poſt Excidium faciebant quod immolationis locum ſibi suppleret. Certè palàm eſt inter Chriſtianos vetuſtiſſimos receptam fuiſſe etiam ſententiam illam de Paſchate ante Æqunoctium non celebrando, quod ſatis ediſcitur

[b] *Vide Canon.* 1. *concil. Antioch. Euſeb. de vita Conſtantini lib.* 3. *cap.* 17. *Socrat. lib.* 1. *cap.* 6. *& lib.* 5. *cap.* 21. *& Scriptores de Paſchate obvios.*

[c] *Vide ſuprà cap.* 6. *pag.* 28.

[d] *Can. Apoſt.* 7.

ediſcitur ex illo Dionyſii Epiſcopi Alexandrini [e] ὅτι μὴ ἄλλοτε ἢ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν προσήκει τὴν τοῦ πάσχα ἑορτὴν ἐπιτελεῖν *non aliter debere eos Paſchatis feſtum agere quàm poſt vernum Æquinoctium.* Floruit ille ſub annum Chriſti 250. Nec ea de re dubitavit Anatolius [f] Epiſcopus Laodicenus qui non ita multis inde annis de Paſchate Scripſit, uti nec Epiphanius [g], aut autores conſtitutionum quas Apoſtolicas [h] vocamus, nec ferè qui dein ſecuti ſunt. Et perſuaſiſſimum ſanè habeo, ex doctrinà Judaica, ante oſtenſâ, id eſt Talmudicis receptâ, ſententiam hanc in Chriſtianos manâſſe. Quod verò ſubinde ſic occurit de celebratione Judaica ante Æquinoctium, non intelligendum exiſtimo perinde ac ſi illi (ſaltem Talmudici) unquam agnoſcerent legitimam fuiſſe ſimpliciter ejuſmodi celebrationem, ſed capiendum aut de immolatione, ut dictum eſt, æquinoctio pridiana, aut de Karæorum ſectæ forſan uſu ubique ante cyclum Hillelianum receptum, atque etiam pòſt in Terra Sancta (nam Æquinoctii rationem eis citra cyclum illum habitam nondum didici) aut potiùs de diverſis circa Æquinoctii tempus & locum placitis. Scimus enim ex Gemino, Hipparcho, Achille Tatio, Ovidio, Columella, Plinio, Vitruvio Manilio, Capella, veterum aliis, cardines ſolaris circuitus (id eſt Judæorum Tekuphas) in ſignorum quidem initiis, ut hodie, aliis in tereà in partibus octavis, in decimis, duodecimis, decimiſquintis, aliterque aliis locatos; adeoque juxta

e *Apud Euſeb. Huſt. Eccleſ. cap. 20. gr. 15. lat.*

f *Ibid. cap. 32. lat. 26.*

g *Hæreſi 70. §. 11.*

h *Lib. 5. cap. 16.*

ta discrimen hujusmodi aliter atque alitèr in Ariete locatam Tekupham Nisan seu Æquinoctium Vernum. Non igitur in doctrina de celebratione ante Æquinoctium discrepasse opinor tunc Talmudicos & Christianos. Sed ex eo quod illud Zodiaco citiùs perfici crederent illi quam calculo in suo hi tunc admitterent, irrepsisse illam de celebrationis anticipatione objectionem. Hac autem de re, si plura velis, consulas ante alios, Dionysium Petavium, maxime in Epiphanii hæreses 51 & 70 & in Dissertationibus ad Auctarium & Ægidium Bucherium tum in Victorii Canonem, tum in Tractatu de Paschali Judæorum Cyclo.

FINIS.

Deo Servatori Honor & Gloria.

Corrigenda.

LEge *pag.* 6. *l.* 19. חדש *p.* 7. *l.* 31. באופן *p.* 17. *l.* 30. באחר *pag.* 22. *l.* 4. לסימן חוששין *p.* 25. *l.* 23. discrimen *p.* 29. 11. alia ejusmodi *p.* 32. *l.* 1. המקרא *p.* 46. *l.* 11. ea de re *p.* 51. *l.* 4. secundi *p.* 53. *l.* 6. שנים *ibid.* היום בו מחשבין שאנו *ibid. lin.* 19. *posterorum* *p.* 54. *l.* 27. aliquot, minimùm *p.* 55. *l.* 24. לשנה *p.* 57. *l.* 26. הדבר *p.* 59. *l.* 3. essent seu *l.* 25. *decernendarum* *p.* 65. *l.* 19. והשקיעה *p.* 66. *l.* 3. *dicendum* *l.* 15. *huic* *p.* 68. *l.* 25. בזה *p.* 69. *l.* 26. testimonio error minimè *p.* 70. *l.* 4. ודבור *l.* 16. *conjecturalis qualis est ipse calculus.* *p.* 74. *l.* 14. *Cerith* *p.* 75. *l.* 2. הכתוב *l.* 3. הממופקים *p.* 79. *l.* 8. דורן שמעין *l.* 9. ואחריו *p.* 80. *l.* 17 dele *quia.* *pag.* 81. *l.* 7. concors. Adde quæ de Collegiis ac Synedriis Iudæorum observavit Cujacius [a]. *p.* 82. *l.* 4. duplicium obtinuit rationem velint. *p.* 85. *l.* 1. Triumviris sui generis quibuscunque *p.* 93. *l.* 10. evanuit omnino apud Talmudicos (qui tamen à Scripturariis in Terra Sancta perpetuò retentus) ita Iosephum *p.* 94. *l.* 10 -κα'τηυ *p.* 96. *l.* 4. duplicis *p.* 104. expressissima apud Eusebium [c], Socratem. *ibid. lin.* 26. الاسكندريه

a *Observat. lib.* 7. *cap.* 30.

